

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

**Технические науки
Юридические науки
Медицинские науки
Экономические науки
Педагогические науки
Психологические науки**

№12(135) 2022

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Colloquium-journal №12 (135), 2022

Część 1

(Warszawa, Polska)

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak**
Ewa Kowalczyk

Rada naukowa

- **Dorota Dobija** - profesor i rachunkowości i zarządzania na uniwersytecie Koźmińskiego
- **Jemielniak Dariusz** - profesor dyrektor centrum naukowo-badawczego w zakresie organizacji i miejsc pracy, kierownik katedry zarządzania Międzynarodowego w Ku.
- **Mateusz Jabłoński** - politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki.
- **Henryka Danuta Stryczewska** – profesor, dziekan wydziału elektrotechniki i informatyki Politechniki Lubelskiej.
- **Bulakh Iryna Valerievna** - profesor nadzwyczajny w katedrze projektowania środowiska architektonicznego, Kijowski narodowy Uniwersytet budownictwa i architektury.
- **Leontiev Rudolf Georgievich** - doktor nauk ekonomicznych, profesor wyższej komisji atestacyjnej, główny naukowiec federalnego centrum badawczego chabarowska, dalekowschodni oddział rosyjskiej akademii nauk
- **Serebrennikova Anna Valerievna** - doktor prawa, profesor wydziału prawa karnego i kryminologii uniwersytetu Moskiewskiego M.V. Lomonosova, Rosja
- **Skopa Vitaliy Aleksandrovich** - doktor nauk historycznych, kierownik katedry filozofii i kulturoznawstwa
- **Pogrebnaya Yana Vsevolodovna** - doktor filologii, profesor nadzwyczajny, stawropolski państwowy Instytut pedagogiczny
- **Fanil Timeryanowicz Kuzbekov** - kandydat nauk historycznych, doktor nauk filologicznych. profesor, wydział Dziennikarstwa, Bashgosuniversitet
- **Aliyev Zakir Hussein oglu** - doctor of agricultural sciences, associate professor, professor of RAE academician RAPVHN and MAEP
- **Kanivets Alexander Vasilievich** - kandydat nauk technicznych, docent wydziału dyscypliny inżynierii ogólnej wydziału inżynierii i technologii państwowej akademii rolniczej w Połtawie
- **Yavorska-Vitkovska Monika** - doktor edukacji, szkoła Kuyavsky-Pomorsk w bidgoszczu, dziekan nauk o filozofii i biologii; doktor edukacji, profesor
- **Chernyak Lev Pavlovich** - doktor nauk technicznych, profesor, katedra technologii chemicznej materiałów kompozytowych narodowy uniwersytet techniczny ukrainy „Politechnika w Kijowie”
- **Vorona-Slivinskaya Lyubov Grigoryevna** - doktor nauk ekonomicznych, profesor, St. Petersburg University of Management Technologia i ekonomia
- **Voskresenskaya Elena Vladimirovna** doktor prawa, kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Ochrony Własności Intelektualnej w dziedzinie techniki, Politechnika im. Piotra Wielkiego w Sankt Petersburgu
- **Tengiz Magradze** - doktor filozofii w dziedzinie energetyki i elektrotechniki, Georgian Technical University, Tbilisi, Gruzja
- **Usta-Azizova Dilnoza Ahrarovna** - kandydat nauk pedagogicznych, profesor nadzwyczajny, Tashkent Pediatric Medical Institute, Uzbekistan
- **Oktay Salamov** - doktor filozofii w dziedzinie fizyki, honorowy doktor-profesor Międzynarodowej Akademii Ekoenergii, docent Wydziału Ekologii Azerbejdżańskiego Uniwersytetu Architektury i Budownictwa
- **Karakulov Fedor Andreevich** – researcher of the Department of Hydraulic Engineering and Hydraulics, federal state budgetary scientific institution "all-Russian research Institute of hydraulic Engineering and Melioration named after A. N. Kostyakov", Russia.

    SlideShare

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

«Colloquium-journal»

Wydawca «Interdruk» Poland, Warszawa

Annopol 4, 03-236

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>

CONTENTS

MEDICAL SCIENCES

Сафаров М. А., Керимова Г.Э., Мехмани И.Г., Байрамов Ю.И. ВЫБОР НАИБОЛЕЕ АДЕКВАТНОГО МЕТОДА И СРЕДСТВА ЛЕЧЕНИЯ ПРИ ПОВТОРНОМ ПРОТЕЗИРОВАНИИ СЪЕМНЫМИ ПРОТЕЗАМИ.....	4
Safarov M.A., Kerimova G.E., Mehmani I. G., Bayramov Yu.I., Ashrafov D.S. THE CHOICE OF THE MOST ADEQUATE METHOD AND MEANS OF TREATMENT FOR REPEATED PROSTHETICS WITH REMOVABLE DENTURES.	4
Akhmedov M.D., Askarov T.A., Faiziev E.N., Ashurmetov A.M., Dalimov K.S., Ismailov F.M., Lee Ji Young, Okmirzayeva Maftuna CORRELATION OF THE LEVEL OF THE PERCENTAGE OF CYTOCHROME-C AND TMTD - THE LEVEL OF THE PERCENTAGE OF OXIDATIVE ACTIVITY AND A GENERAL TEST FOR ASSESSING THE CONDITION OF THE LIVER IN VARIOUS PATHOLOGICAL CONDITIONS.....	7
Мухаммадёроева Д.Ш., Умарова М.С., Ахрарова Н.А., Шарипова З.У., Сайдалиева Ф.Ш. СОВРЕМЕННЫЙ ВЗГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ГЕПАТИТОВ У ДЕТЕЙ	12
Mukhammadiyorova D.Sh., Umarova M.S., Akhrarova N.A., Sharipova Z.U., Saydalieva F.Sh. MODERN VIEW ON THE PROBLEM OF HEPATITIS IN CHILDREN	12

PEDAGOGICAL SCIENCES

Атаманчук Ю.М. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ	16
Atamanchuk Y.M. APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF TRAINING IN PREPARATION OF FUTURE MASTERS ON THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS	16
Лісовська Т.А. НАСЛІДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРОЧІ ДІЯЛЬНОСТІ	19
Lisovska TA INSTITUTION AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF AESTHETIC CULTURE OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE PROCESS OF EDUCATIONAL ACTIVITY	19

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

Вовченко О.А. ДЕТЕРМІНАНТИ СУЧАСНОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ	24
Vovchenko O. DETERMINANTS OF MODERN SPECIAL PSYCHOLOGY IN THE CONTEXT OF THE PECULIARITIES OF THE UKRAINIAN MENTALITY	24

TECHNICAL SCIENCE

Штефан В.В., Баламут Н.С., Кануннікова Н.О. КОРОЗІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТАЛІ 08X18H10/Cr-CrO _x -MO _γ (M= Ti, Al, Si).....	27
Shtefan V.V., Balamut N.S., Kanunnikova N.O. CORROSION CHARACTERISTICS OF AISI 304 STEEL/Cr-CrO _x -MO _γ (M = Ti, Al, Si)	27
Выстаевкина Е.В. ВОЗДЕЙСТВИЕ АЭРОЗОЛЕЙ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ	30
Vystavkina E.V. EXPOSURE TO AEROSOLS IN THE MODERN WORLD	30
Попугаева В.А., Шарыпова Т.Н. ОСОБЕННОСТИ РЫНКА DLP-СИСТЕМ.....	32
Porugaeva V.A., Sharypova T. N. PORTRAIT OF A MODERN DLP SYSTEM	32

ECONOMIC SCIENCES

Абдуджаббаров Н. ФАКТОРЫ И ИСТОЧНИКИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	34
Abdujabbarov N. FACTORS AND SOURCES OF INCREASING LABOR PRODUCTIVITY AT INDUSTRIAL ENTERPRISES	34
Акбарова Ф.И. ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ В МАЛОМ БИЗНЕСЕ	36
Akbarova F.I. ISSUES OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF PERSONNEL MANAGEMENT IN SMALL BUSINESSES	36
Жданюк К. Г., Мірошніченко А.С., Науковий керівник:, Поліщук М.Г. СУБ'ЄКТИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ	38

JURISPRUDENCE

Степаненко Т.О. ЗАКОНОДАТЕЛЬНАЯ БАЗА ЭКОЛОГИЗАЦИИ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ	42
Stepanenko T.O. LEGISLATIVE FRAMEWORK FOR ECOLOGIZATION OF NATURAL RESOURCES	42
Ярцев В.Д., Пономарев А. В. ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЦЕЛЕВОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ 44	
Yartsev V.D., Ponomarev A.V. FEATURES OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR MISUSE OF BUDGETARY FUNDS.....	45
Ярцев В. Д., Пономарев А.В. СООТНОШЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ С ИНЫМИ ВИДАМИ ОТВЕТСТВЕННОСТИ	47
Yartsev V.D., Ponomarev A.V. THE RATIO OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF THE BUDGET LEGISLATION OF THE RUSSIAN FEDERATION WITH OTHER TYPES OF RESPONSIBILITY	47

MEDICAL SCIENCES

УДК 616.31

Сафаров Махир Алиса оглы*Доктор философии в области медицины ассистент**Азербайджанский медицинский университет.**Кафедра ортопедической стоматологии, г.Баку Азербайджан***Керимова Гюляра Эльхан кызы***Кандидат медицинских наук доцент**Азербайджанский медицинский университет,**Кафедра ортопедической стоматологии, г.Баку, Азербайджан***Мехмани Ильхам Гасанага оглы***Доктор философии в области медицины.ассистент**Азербайджанский медицинский университет,**Кафедра ортопедической стоматологии, г.Баку, Азербайджан***Байрамов Юрис Идрис оглы***Доктор философии в области медицины**Азербайджанский медицинский университет, Кафедра ортопедической стоматологии, ассистент**г.Баку, Азербайджан*[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-4-6](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-4-6)**ВЫБОР НАИБОЛЕЕ АДЕКВАТНОГО МЕТОДА И СРЕДСТВА ЛЕЧЕНИЯ ПРИ ПОВТОРНОМ ПРОТЕЗИРОВАНИИ СЪЕМНЫМИ ПРОТЕЗАМИ.****Safarov Mahir Alisa***Doctor of Philosophy in Medicine, assistant**Azerbaijan Medical University, Department of Orthopedic Dentistry,**Baku, Azerbaijan***Kerimova Gulyara Elhan***Candidate of Medical Sciences, Associate Professor**Azerbaijan Medical University, Department of Orthopedic Dentistry**Baku, Azerbaijan***Mehmani Ilham Gasanaga***Doctor of Philosophy in Medicine, assistant**Azerbaijan Medical University, Department of Orthopedic Dentistry**Baku, Azerbaijan***Bayramov Yuris Idris***Doctor of Philosophy in Medicine, assistant**Azerbaijan Medical University, Department of Orthopedic Dentistry,**Baku, Azerbaijan***Ashrafov Davud Sergeevich***Azerbaijan Medical University, Department of Orthopedic Dentistry Assistant**Baku, Azerbaijan.***THE CHOICE OF THE MOST ADEQUATE METHOD AND MEANS OF TREATMENT FOR REPEATED PROSTHETICS WITH REMOVABLE DENTURES.****Аннотация.**

Большая часть пациентов не придерживаются рекомендуемых сроков пользования съёмными конструкциями и обращаются на повторное протезирование лишь тогда, когда состояние имеющихся протезов критично, нарушаются эстетика и функция жевания. Особенностью повторного протезирования является то, что чем дольше пациент пользовался съёмным протезом, тем устойчивее его привычки к «старому» протезу, адаптация к новому протекает сложнее. Разрушить привычки и сложившийся стереотип об «идеальном», удобном протезе трудно. Поэтому, планируя конструкцию нового протеза, нужно подробно изучить предыдущий съёмный протез. При изготовлении нового зубного протеза следует учитывать особенности предыдущего, но с восстановлением всех утраченных функций. При повторном протезировании пациенты гораздо труднее и медленнее адаптируются к новым съёмным зубным протезам.

Abstrakt.

Most patients do not adhere to the recommended terms for using removable structures and apply for repeated prosthetics only when the condition of the existing prostheses is critical, the aesthetics and chewing function are disturbed. A feature of repeated prosthetics is that the longer the patient used a removable prosthesis, the more

stable his habits to the "old" prosthesis, adaptation to the new one is more difficult. Therefore, when planning the design of a new prosthesis, it is necessary to study in detail the previous removable prosthesis. When making a new denture, one should take into account the features of the previous one, but with the restoration of all lost functions. With repeated prosthetics, patients are much more difficult and slower to adapt to new removable dentures.

Ключевые слова: *сроки пользования протезами, повторное протезирование, конструкция протезов.*

Key words: *terms of use of prostheses, repeated prosthetics, design of prostheses.*

Среди проблем ортопедической стоматологии важное место занимают особенности и сроки повторного протезирования пациентов зубными протезами [1]. После завершения ортопедического лечения пациенты, удовлетворенные ближайшими результатами, длительное время не посещают врача. Если нет явных признаков изменений со стороны органов и тканей челюстно-лицевой области или самих зубных протезов, то это вполне удовлетворяет пациентов [3]. Даже в случае изнашивания зубных протезов пациенты нередко продолжают пользоваться несовершенными зубными конструкциями, что приводит к значительным нарушениям в зубочелюстной системе и затрудняет дальнейшее зубное протезирование [4,5]. При повторном протезировании больных с адентией стоматологи сталкиваются с необходимостью выбора наиболее адекватного метода и средства лечения. Проблема эффективности повторной стоматологической ортопедической помощи и стабильности ее результатов имеет отличительные особенности [2]. Они заключаются в необратимом характере заболевания, в вероятности его прогрессирования, а также в перспективе неизбежной замены протезов.

Целью работы явилась необходимость оптимизировать алгоритм повторного протезирования зубов с учетом изменения состояния опорных зубов и пародонта. Любые конструкции в полости рта (пломбы, коронки, вкладки, протезы и другие) испытывают огромную нагрузку во время жевания, которая сопровождается значительными перепадами температуры (например, холодное мороженое и горячий чай). Со временем, это приводит к их износу и необходимости повторного лечения. Любая съёмная конструкция через 3-5 лет ношения требует замены. Это обусловлено атрофией костной ткани челюсти, на которую опирается протез: он начинает выпадать из полости рта или натирать десну. Пластиковые зубы на таких протезах также подвержены износу и спустя время теряют жевательную эффективность. Вместо растирания и измельчения пищи человек скорее её просто разминает.

Повторным протезированием зубов называется ортопедическое лечение больного после продолжительного пользования съёмным или несъёмным протезом [6,7]. Оно имеет свои особенности, без учета которых протезирование может и не принести результата. К таким особенностям относятся привычки больного, связанные с использованием протезом. Разрушить сложившийся стереотип бывает очень трудно, особенно у пожилых пациентов. Поэтому, создавая конструкцию нового протеза, ортопед обычно внимательно изучает старый протез.

Цель исследования:

1. Провести анкетирование пациентов, нуждающихся в повторном зубном протезировании;

2. Выявить причины повторного зубного протезирования по результатам обследования пациентов;

3. Проследить особенности повторного протезирования.

Результаты и обсуждение

По результатам нашего исследования, большее количество пациентов, пользующихся съёмными зубными конструкциями, имели возраст 60–69 лет. В два раза меньше было пациентов из возрастной группы 50–59 лет. Соответственно, значительно меньше было пациентов в возрасте до 49 лет и старше 70, что согласуется с демографической ситуацией, а также с данными по преждевременной утрате зубов [8]. По данным литературы рекомендованная средняя продолжительность использования съёмных зубных протезов должна составлять 3-4 года [6]. Наибольшее количество пациентов (35,7%) указали, что причиной их обращения на повторное изготовление съёмных зубных протезов явилась «эстетическая неудовлетворенность» при пользовании ранее изготовленными протезами. На втором месте (30,8%) среди причин указаны «плохая фиксация и стабилизация», затем (14,2%) – «перелом протеза (в т.ч. кламмеров)», и на такую причину, как «плохая фиксация, удаление зубов», указали 11,9% пациентов. Интересен факт, что среди обратившихся на повторное зубное протезирование 7,1% пациентов не пользовались ранее изготовленными съёмными конструкциями, так как не смогли к ним привыкнуть. Со слов пациентов, они несколько раз приходили на коррекцию, но по разным причинам так и не смогли адаптироваться к съёмным конструкциям.

Большая часть пациентов не придерживаются рекомендуемых сроков пользования съёмными конструкциями и обращаются на повторное протезирование лишь тогда, когда состояние имеющихся протезов критично, нарушаются эстетика и функция жевания. Большинство пациентов это объясняют «другими причинами», а именно – боязнь привыкания к новому протезу, финансовые затраты и т.д. Приходится объяснять пациентам, что длительное пользование «негодными», «изношенными» протезами может привести к усугублению ситуации в полости рта, а именно к усилению атрофических процессов протезного ложа, хронической травме слизистой оболочки рта, а также к изменениям в височно-нижнечелюстном суставе. А всё вышеизложенное в итоге приведет к затруднениям при повторном протезировании (сложности при

снятии оттисков, плохая фиксация, длительное привыкание к новым протезам и т.д.). Особенностью повторного протезирования является то, что чем дольше пациент пользовался съемным протезом, тем устойчивее его привычки к «старому» протезу, адаптация к новому протекает сложнее. Разрушить привычки и сложившийся стереотип об «идеальном», удобном протезе трудно. Поэтому, планируя конструкцию нового протеза, нужно подробно изучить предыдущий съемный протез (границы базиса, ширина зубной дуги, рельеф, форма небного свода и т.д.). При изготовлении нового зубного протеза следует учитывать особенности предыдущего, но с восстановлением всех утраченных функций. 3. Таким образом, при повторном лечении большинства пациентов с использованием съемных зубных конструкций следует применять технологию изготовления новых протезов с поэтапной, постепенной коррекцией их элементов. Это необходимо проводить по той причине, что повторно пациенты гораздо труднее и медленнее адаптируются к новым съемным зубным протезам.

. При патологической подвижности опорных зубов (2-я и 3-я степень по Энтину) и низкой клинической коронке зуба (менее 5 мм) больным изготавливают перекрывающий протез с телескопической системой фиксации. При повторном протезировании необходимо проверять качество пломбирования корневых каналов, изменений у верхушки корня опорных зубов по данным компьютерной томографии[9.10]. При использовании жесткого способа фиксации необходимо учитывать не только клиническую анатомию, но и возможности пациентов точно и своевременно выполнять все рекомендации врача. При диспансерном наблюдении пациентов после повторного протезирования съемными протезами с жесткой системой фиксации нужно помнить о необходимости своевременной замены матриц и перебазировании, поскольку балансирование протеза вызывает деформации замкового крепления и перегрузку пародонта опорных зубов: рецессию десны, подвижность зубов, нарушение микроциркуляции в сосудах пародонта, расширение периодонтальной щели, атрофию стенки альвеолы, образование костных карманов. Рекомендуется использование съемных протезов с литым базисом, с аттачменами с жесткой системой фиксации, с малым количеством оставшихся зубов — 4 года. По истечении этого срока возникает достаточно высокий риск деформации аттачмена и эластических матриц, что приводит к полублабильное соединение.

Лабильные аттачмены при повторном протезировании используются при более неблагоприятных для протезирования условиях: при неравномерной и выраженной атрофии части альвеолярного отростка, при подвижности опорных зубов I-III степени. Срок использования такого протеза составляет 2,5 года в случае возможности удаления опорных зубов рекомендуется использовать перекрывающие протезы, которые в случае удаления возьмут на себя функцию полного съемного протеза.

Литература:

1. Бутова В. Г., Кирилина М. Р., Лебедева А. Ф., Жеребцо А. Ю., Сахаров М. В., Сахаров Р. В. Методические подходы к изучению сроков пользования и сроков службы зубных протезов // *Стоматология для всех*. — 2010. — №2. — С. 26—28
2. Вагнер В.Д*, Булычева Е.А. Качество стоматологической помощи: характеристики и критерии // *Стоматология*.-2017.-№1.-23-24 с.
3. Bayramov Y.I., Bayramova N.Y., Tam protezlərin tutuculuğunda anatomik faktorlar və onların məruz qaldığı təzyiqa görə xarakteristikası. *Sağlamlıq*—2010. №8.-184-185 s.
4. Максюков С. Ю. Пути повышения эффективности повторного протезирования зубов // *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. — 2010. — №9. — С. 119
5. Митронин В. А. Исследование подвижности опорных зубов, подвергшихся эндодонтическому лечению, в различные сроки после наложения съемных протезов. // *Эндодонтия Today*. — 2010. — №3. — С. 33—37. Аппарат лазерный стоматологи
- 6.
7. Senih Çalikkocaoğlu. Tam protezler. Cilt II.4 Baskı. Ankara 2004. 576-577.
8. Садыков, М.И. Оптимизация протезирования больных полными съемными пластиночными протезами на нижней челюсти [Текст] / М.И. Садыков, С.В. Винник // *Стоматолог-практик*. — 2014. — №4. — С. 24-25.
9. Садыков, М.И. Характер изменения площади протезного ложа нижней челюсти в зависимости от типа атрофии [Текст] / М.И. Садыков, С.В. Винник // *Сборник статей Международной научно-практической конференции «Достижения и перспективы медицины» Уфа*. — 2014. — С. 24-27.
10. М.И. Садыков, А.М. Нестеров, С.В. Винник, А.Р. Эртесян. Усовершенствованный метод изготовления полного съемного пластиночного протеза на нижней челюсти. *Современные проблемы науки и образования*. — 2016. — №3;

UDC:616-36.36.001-07:577.15 기사 제3호

Akhmedov M.D., Askarov T.A., Faiziev E.N., Ashurmetov A.M., Dalimov K.S., Ismailov F.M., Lee Ji Young, Okmirzayeva Maftuna

Tashkent Pediatric Medical Institute (TashPMI), 100140, st. Bogishamal 223, Tashkent, Republic of Uzbekistan

Akhmedov Mirkhalil Jalilovich,

TashPMI, assistant of the Department of General Surgery.

Askarov Tokhir Askarovich, TashPMI, doctor of medical sciences, professor, head of department General surgery.

Faiziev Yokub Nishanovich,

TashPMI, Associate Professor of the Department of General Surgery.

Ashurmetov Ahmadjon Mahamadzhonovich,

TashPMI, Associate Professor of the Department of General Surgery.

Dalimov Kenzhabek Subutoevich,

TashPMI, Associate Professor of the Department of General Surgery.

Ismailov Farkhod Mirzhalilovich,

TashPMI, assistant of the Department of General Surgery.

Lee Ji Young,

TashPMI, student Faculty: Medicine Group: No. 315

Okmirzayeva Maftuna TashPMI,

student Faculty: Medicine Group: No. 315

CORRELATION OF THE LEVEL OF THE PERCENTAGE OF CYTOCHROME-C AND TMFD - THE LEVEL OF THE PERCENTAGE OF OXIDATIVE ACTIVITY AND A GENERAL TEST FOR ASSESSING THE CONDITION OF THE LIVER IN VARIOUS PATHOLOGICAL CONDITIONS

세포크롬-C 및 TMFD의 비율의 수준 - 산화학 활동의 비율의 수준과 다양한 병리학 조건에서 간 상태를 평가하기 위한 일반적인 테스트의 상관 관계

요약:

다양한 병리학 적 상태에서 간 상태를 평가하는 상관 관계 공통 테스트 -Nia 시토크롬 C 및 TMPD-산화효소 활성과의 수준 관계.

이 연구는 간 실질의 담도 및 허혈성 병변에서 cytochrome oxidase의 활성을 보여줍니다. 허혈 및 폐쇄성 황달의 다른 기간에 간 손상이 있는 경우 사이토크롬 산화효소의 억제를 유도하는 것으로 밝혀졌습니다. 계수의 수준은 특정 양의 손상된(또는 손상되지 않은) 간 실질에 해당하는 수준으로 설정됩니다. 다양한 병리학 적 조건에서 간 상태를 평가하기 위한 일반적인 검사와 cytochrome-C 및 TMPD - oxidase 활성의 비율 수준의 상관 관계.

Summary:

Correlation Common Test to Assess Liver Status in Various Pathological Conditions -Nia Level Relationship with Cytochrome C and TMPD-Oxidase Activity.

This study demonstrates the activity of cytochrome oxidase in the biliary tract and ischemic lesions of the liver parenchyma. It has been shown to induce inhibition of cytochrome oxidase in the presence of liver damage in different periods of ischemia and obstructive jaundice. The level of the coefficient is set to a level corresponding to a certain amount of damaged (or intact) liver parenchyma. Correlation of ratio levels of cytochrome-C and TMPD-oxidase activity with general tests for assessing the condition of the liver in various pathological conditions.

키워드: 급성 간부전, 간 실질, 담관 손상, 허혈, 동물, 미토콘드리아.

Keywords: acute liver failure, liver parenchyma, bile duct damage, ischemia, animals, mitochondria.

주석:

산화 -C와 TMFD - 산화 활동의 비율의 수준으로 다양한 병리학 적 조건에서 간 상태를 평가하기 위한 일반적인 테스트의 상관 관계.

이 연구는 간 parenchyma의 담즙과 허혈성 병변에서 세포크롬 산화제의 활성을 보여줍니다.

일정량의 손상(또는 보존된) 간 parenchyma에 대응하는 계수의 수준이 확립되었습니다. 시토크롬-C 및 TMFD의 비율 - 산화 활동.

핵심 단어: 급성 간 부전, 간 빈맥, 담즙 병변, 허혈, 동물, 미토콘드리아.

주제의 관련성. 종종 간 기능 테스트 (PFP)라고도하는 실험실 테스트는 과민 진단 스크리닝의 민감한 비 침습적 방법이며, 간 기능 장애 및 치료에 대한 반응의 심각성을 평가하고 때로는 과정의 초기 단계에서 이미 질병의 결과를 예측할 수 있습니다 [1,2,15]. 그러나, 이 시험은 그들의 수준에 있는 변경이 항상 간증 병리학 [3,4,5]와 연관되지 않기 때문에, 손상된 간 기능을 평가하기 위하여 충분한 감도 및 특이성을 가지고 있지 않습니다. 또한, 단 하나 PFP만으로는 절제 후 간기능 매장량 또는 장기의 재생 능력을 정확하게 평가할 수 없다[6,7,8,9].

재료 및 방법.

간세포 불충분의 실험 모델을 만들기 위해 , 다른 남녀의 괴상한 46호에 대한 실험이 수행되었다. 4 일련의 실험이 수행되었습니다.

1. 제어 그룹.
2. 간의 동맥 탈착을 가진 개에서 얻은 실험의 결과.
3. 일반적인 담관 우소박의 결찰 후 기계적 황달의 모델.
4. CDA (choledoduodenoanastomosis)의 부과와 간 (수술 중 간 생검)의 부과와 함께 개에서 일반적인 담관의 결찰 후 기계적 황달의 모델.

동물의 간(각각, 그룹 및 타이밍)은 감기실에서 검사되었다. 간은 신속하게 추출, 세척 및 균질 이 0.25 자당, 2x10-4 M EDTA (에틸렌디아민테트라테이트);0.01 M tris-HCL 버퍼로 구성된 환경에서 제조되었다.

폴라로그래피 분석은 LP-7 폴라로그래프[10]에 폐쇄형의 표준 클라크 백금 전극으로 수행되었다.

1.1 ml.의 폴라로그래픽 큐벳에서 1-2 mg의 단백질, 나트륨 아스코르베테의 비율로 교대로 도입된 2 mM의 최종 농도에서, TMF-[11] 테트라메틸렌 파라페닐렌디아민) -1 μM 및 시토크롬-C-[12] 1 μM. 1 μM. 1 μM. 1 μM. 단백질의 mg. 이종성 간세포의 현탁액은 A.I. Archakov [13]의 수정에 결합된 베리-프리엔드 방법에 의해 얻어졌다. 획득된 간세포의 형태학적 보존 정도는 빛및 위상 대비 현미경검사법에 의해 평가되었으며, 중질염염으로 예비 염색 - 0.2%를 시도한다. 디지털 소재는 변형 통계의 방법에 의해 처리된다 [14].

결과 및 토론.

우리가 관심을 가지고 있던 주요 질문은 사이토크롬-C 및 TMFD의 비율의 수준과 다양한 병리학 적인 조건에서 간 상태를 평가하기위한 일반적인 테스트의 상관 관계였다 - 산화 활동 (표 # 1) 이 목적을 위해, 실험은 간 동맥 혈관의 결찰 모델과 CDA (choledoduodenoanastomosis)의 후속 부과의 모델로 개에서 수행되었다. 따라서, 우리는 또한 일반적인 담관의 가부장성의 병리 적 과정의 외과 적 치료 과정에서 계수의 값이 어떻게 변화하는지 알아 내려고 노력했다.

표 # 제 1. 간의 동맥 편착을 가진 개에서 얻은 실험의 결과.

연구 중 색인	근원 데이터	연구 기간(며칠).				
		1	2	3	4	5
배설 BSF (%)	1,6±0,7 n=11 p <0,01	17,9±1,7 n= 9 p <0,01	27,7±2,3 n=8 R<0,01	32 32,8±2,7 n=7 R<0,01	34,7±3,3 n=7 R<0,01	35,5±2,3 n=4 R<0,01

알돌라자 F-1-F (우(L)에서)	1,7±0,43 n=12 R<0,01	31,±3,2 n=8 R<0,1	67,4±4,3 n=7 R<0,01	30,7±3,7 n=7 R<0,01	45,3±4,0 n=6 R<0,01	27,2±3,2 n=4 R<0,01
슈도호- 라인트- 시간(U/L)	1100,0±130,0 n=12 P<0,05	960,0±50,0 n=8 p>0,05	880,0±26,0 n=7 P<0,05	90,0±30,0 n=7 P<0,05	85,0±30,0 n=6 P<0,05	88,0±17,0 n=5 P<0,05
알칼리성 인산염 (U/L)	19,4±1,8 n=12 P<0,05	240,8±16,1 n=8 P<0,05	3306,0±20,0 n=7	242,8±23 n=3 P<0,01	211,7±20 n=7 P<0,05	5,0±3,3 n=8 P<0,05
계수 (단위로)	2,00±0,06 n=7	-	7,2±0,23 n=5	-	11,±,21 n=5	-

parenchyma에서 괴사 과정 (세포 분석)의 강도는 수술 후 2 일에 떨어진다. 그리고 이 기간 동안 계수의 값이 후속 연구 기간보다 작지만(7.2±0.23 단위)가 적지만, 효소의 활성이 감소합니다. 그 수준은 관찰의 5 일째에 의해 특히 낮습니다, 즉 간 괴사 및 급성 간 부전에서 동물의 주요 수의 죽음이 발생할 때.

의사 콜린테라이의 활성은 통계적으로 크게 감소 2 일에, 즉 알돌라아F-1-F의 활동이 특히 높은 경우. 후속 관찰 기간에, 의사 콜린제의 수준은 크게 변동 하고 간 조직에 세포 세포의 증가 정도와 관련 되지 않습니다. 개 16마리 중 거의 3분의 1(5마리)이 수술 후 2~3일 후에 사망했다. 연결에, 풍부한 굵어 줍니다. 괴사는 간의 왼쪽과 오른쪽 절반 모두에 국한된다. 그것은 느슨하게 주변 조직에 납땜된다. 동물의 숫자에서, 가스는 parenchyma 절개에서 방출된다.

죽은 동물의 간 준비의 연구는 수술 후 이틀 이 근실 세포의 뚜렷한 초점 괴사가 있음을 보여 주었다. 괴사는 일반적으로 중앙 소엽 구역에 국한되어 있으며 소개의 다른 영역으로 확산됩니다. 괴사 필드는 관찰 3-5 일 후에 개가

사망 할 경우 특히 큽니다. 또한, 간세포, 핵 및 크로마틴의 고갈, 빔의 분해, 초점 출혈, 부비동성, 교간 및 중앙 정맥의 팽창은 준비에서 명확하게 추적된다.

따라서, BSP의 효소 및 배설의 지표는 간 parenchyma에 손상의 정도에 해당하지 않는 것으로 보인다. 손상이 증가하고 효소의 활성이 점진적으로 감소하며 BSP의 수준은 거의 변하지 않습니다.

빈래말과 배설 효소의 이러한 역학의 배경에 대해 계수는 점진적으로 증가합니다. 그리고 이것은 간 병변학에 있는 기초가 있습니다, 이는 세포 분석 프로세스에 있는 증가를 나타냅니다.

표 # 2는 다양한 기간의 방해 황달개 개 실험의 결과를 제공합니다. 21-28일 동안 대부분의 동물(8마리)이 사망했고, 그 중 3마리만이 40-45일 동안 살았습니다. 그리고 이들은 매우 약화 된 동물이었다. 그들은 연구를 위해 우리에게 의해 망치로 했다. 이 실험 그룹에서 기능성 테스트 및 효소 활동의 결과를 평가하면 동물의 일반적인 상태와의 불일치에 주의를 기울여야 합니다. 후자는 계속 악화되고 효소의 활동은 더 적은

부렌키말 및 담즙 장애를 나타냅니다. 알돌라제 F-1-F 및 알칼리성 인산염의 수준은 관찰의 21-28 일에 의해 특히 높다. 40-45일 의 연구 후, 이들의 활동은 통계적으로 유의하다($p < 0,05, n = 7$) 감소, 동물에서 사용할 수 있는 데이터에 비해 높은

유지되지만, 의사 콜린제 지표는 통계적으로 45일까지 현저하게 감소된다.

표 #2. 폐쇄성 황달을 가진 동물의 혈액 효소 활동 및 계수 데이터.

연구 중인 지표	원본 데이터	21-28일 황달 폐색성	폐쇄성 황달 40-45 일
총 빌리루빈 ($\mu\text{m} / \text{l}$)	10,3±0,8 n = 15 p<0,01	138,7±4,3 n=7 P<0,01	114,7±3,0 n=3 P<0,01
의사 콜린제라이 (U/L)	879,0±76,7 n=15 p<0,05	720,0±37,7 n-7 p>0,05	590,±13,3 n=13 P<0,02
알칼리성 인산염 (U/L)	18,8±2,2 n=15 p<0,05	400,0±31,7 n=7 P<0,01	306,7±8,3 n=13 P<0,01
알돌라자 F-1-F (U/L)	1,75±0,5 n=15 p<0,01	12,8±1,1 n=7 P<0,01	7,9±0,1 n=3 p<0,02
계수(단위로)	2,0±0,07 n = 5	5,9±0,06 n. = 4	8,1±0,2 n = 3

이것은 우리가 알돌라아제 F-1-F와 알칼리성 인산염을 위해 설립한 역학에 해당합니다. 연구의 이 배경에 대하여, 우리의 계수는 점진적으로 증가하고 45 일까지 8.1±0.2 단위에 도달합니다. 부검에서 이 동물에서, 간은 조밀하고, 색깔에 녹색, 울퉁불퉁한, 즉, 담즙 경변증의 표시가 있습니다.

간 동맥의 결찰을 가진 실험의 단에서, 우리가 조사한 효소의 진단 기능, BSF 배설물의 정리는 7.0 단위의 계수 값으로 멀리 미끄러진 다음 폐쇄성 황달 -6.0 단위로 실험에서.

따라서, 간 손상이 장기 조직의 35-45%가 실행 가능한 상태로 남아 있다는 사실로 이어질 때, BSP의 배설뿐만 아니라 우리가 연구한 효소의 활성(알돌라아제, 알칼리성 인산염, 의사 콜린제라이) 총 빌리루빈은 병리학 적 과정의 발달에 대한 진정한 그림을 반영하지 않는다.

이 결론은 실험의 다음 그룹에 대한 기초역할을, 그들은 제안된 계수가 간과 담즙 기관의 질병의 수술 후 치료에 수술 후 기간을 평가하는 방법에 민감한 방법을 알아 내려고. 우리는 폐쇄성 황달개에게 CDA를 적용했다.

동물들은 두 달 동안 뒤따랐다. 실험 결과는 표 #3에 제시되고 의사 콜린제의 활성이 14일까지 정규화 되고 통계적으로 유의하며 건강한 실험 동물의 수준(879.0±76.7 y/l, n= 15, p>0.05) 과 다르지 않다는 것을 나타낸다.

30일까지 알돌라세 F-1-F의 활동은 초기 값(2.04±0.33에 도달하여 1.75±0.5 u/l에 비해, p>0.05, n = 5). 이때까지, 총 빌리루빈의 함량은 거의 3 배 상승 된 채로 유지되고 알칼리성 인산염은 6.9 배입니다. 후자의 활동은 수술 후 기간의 2 개월까지 정상화되지 않았으며, 이는 분명히 담관의 염증 과정으로 인한 것으로 보입니다. 이 기간이 정규화됩니다. 우리에게 의해 연구된 생화학적 시험 및 계수의 비교는 폐쇄성 황달의 조건에서 계수가 5.9 단위인 경우에, CDA의 부과 후에 점진적인 감소가 있다는 것을 보여주었습니다.

표 #3. choledoduodenoanastomosis (CDA)의 적용 후 폐쇄성 황달을 가진 동물에서 혈액 효소 및 계수 데이터의 활동.

마침표 조사 (하루)		연구 중인 지표				
		총 빌리루빈 (µm/L)	알돌라제 F-1-F(c/l)	슈도콜린 에스타이어라 (y/l)	알칼리성의 포스파타아제	계수
폐색 황달 (21-28 일)		136,8±4,7 n=13 P<0,01	13,1±1,1 n=13 P<0,01	738,0±38,0 n=13 P<0,01	410,0±33,0 n=13 P<0,01	5,9±0,06 n=4 P<0,01
HDA P/O- 마침표	14 일	97,0±5,6 n=6 P<0,01	7,6±0,6 n=6 P<0,01	878,0±40,0 n=6 P<0,05	231,7±26,7 n=6 P<0,01	4,9±0,08 n=4 P<0,01
	30 일	38,8±4,3 n=5 P<0,01	2,4±0,33 n=5 P<0,01	996,0±50,0 n=5 P<0,05	131,2±12,3 n=5 P<0,01	3,±,18 n=3 P<0,01
	60 일	10,6±1,0 n=8 P<0,01	2,0±0,23 n=3 P<0,1	837,0±28,0 n=3 P<0,05	46,7±3,4 n=3 P<0,01	3,0±0,07 n=3 P<0,01

사이토크롬-C 및 TMFD-산화제 활성의 비율의 회복은 관찰 60일 후에 일어나지 않는다. 1회 반(2.0±0.07단위 대비 3.0±0.07)의 양산동물에서 사용할 수 있는 수준을 초과한다.

우리의 실험은 동물에서 가장 활동적인 복구 프로세스가 수술 후 기간의 14에서 30 일에서 발생하는 것으로 나타났습니다. 이 기간 동안 계수의 값은 4.9에서 3.3 단위로 감소하며, 이는 보존된 간 parenchyma의 각각 43%(1.26x10 세포) 및 64.9%(1.91x10 세포)이다. 그대로 강아지의 간에서, 2.94x10 간세포가 방출된다.

이 실험 그룹의 14 개 중 하나는 6 일째에 뇌막염으로 사망했으며, 다른 두 마리는 장 내 결산과 폐렴으로 인해 발생했습니다.

도살된 동물의 간 준비를 연구할 때, 장기의 세포건축학의 보존이 확립되었다. 수술 후 14일까지 담즙 모세혈관내담즙 농도, 구장내 동근 세포 림프구성 균집, 혈액학 장애는 여전히 보존되어 있다. 후자는 부종과 내형 부비동 모세 혈관의 확장이 특징입니다. 퇴행성 변경 된 간세포의 매우 광범위한 영역. 그(것)들의 수에서, 세포막은 명백하게 윤곽이 있습니다. 연구의 30 일 후, 트라이 아드의 과정을 따라 느슨한 결합 조직의 모양이 있다. 혈관의 벽은 침투, 세분화 된 세포질과 퇴행성 변경 된 핵과 간세포. 수술 후 2 개월, 간내측구세포의 과립 이영양증의 심각도는 감소, 경혈 조직은 삼각조를 따라 변화하고 담관의 증식은 여전히 보존되어 있지만.

결과:

외과 환자에게 사용되는 기능성 간 검사는 계수의 가치와 일치하지 않습니다. 같은 값에서 AT와 AI AT의 활동 지수는 모호합니다.

퇴적물 샘플, 단백질 수준에 따라 질병의 중증도에 대한 아이디어를 얻기가 어렵습니다. 총 빌리루빈의 함량은 주로 십이지장으로 담즙의 유출을 위반하는 정도를 반영합니다.

산화-C 및 TMFD의 비율의 계수는 - 산화제 활동은 우리가 시스템의 다양한 병리학 적 과정과 질병 개발 및 외과 치료 과정에서 보존 된 간 parenchyma의 양을 판단 할 수 있습니다.

또한, 계수의 수준은 질병의 결과와 수술 후 기간의 과정을 예측할 확률이 높은 것을 허용한다.

참고문헌:

1. Functional reserve of the liver with its benign volumetric formations [Text] / A.A. Movchun [et al.] // Surgery. - 1999. - No. 1. - S.32-34.
2. Prognostic value of galactose elimination capacity, aminopyrine breath test, and ICG clearance in patients with cirrhosis. Comparison with the Pugh score / S. Merkel, A. Gatta, M. Zoli [et al.] // Dig. Dis. Sci. - 1991. - Vol. 36. - P. 1197-203.
3. Schiff's diseases of the liver [Text]. - 12th ed. / eds.: E.R. Schiff, W.C. Maddrey, K.R. Reddy - USA: Lippicott Williams & Wilkins, 2017. -- 1232p.
4. The comparison of surgical patients with primary hepatic squamous cell carcinoma or adenosquamous carcinoma and surgical patients with hepatocellular carcinoma. [Text] / L. Yan [et al.] // World J Surg Oncol. - 2015. - Vol.28. P.90.
5. Lalazar G. Point-of-care continuous (13) C-methacetin breath test improves decision making in acute liver disease: results of a pilot clinical trial / G. Lalazar, T. Adar, Y. Ilan // World J. Gastroenterol. - 2009. - Feb. - Vol. 28, No. 15 (8). - P. 966-72.

6. Luzhnikov, E.A. Acute poisoning [Text]: a guide for doctors / E.A. Luzhnikov, L.G. Kostomarov. - 2nd ed., Rev. and add. - M.: Medicine, 2000. -- 223 p.
7. Operations on the liver [Text]: a guide for surgeons / V.A. Vishnevsky [and others]. - M.: Miklos, 2003. -- 153 p.
8. Garcea, G. Liver failure after major hepatic resection [Text] / G. Garcea, G.J. Maddern // J. Hepatobiliary Pancreat. Surg. - 2009. - Vol. 16. - P. 145-155.
9. Hashimoto M. Hepatic parenchymal cell volume and the indocyanine green tolerance test / M. Hashimoto, G. Watanabe // J. Surg. Res. — 2000. — Vol. 92. — P. 222–7.
10. Trushanov A.A. Laboratory fabrication of a closed Clarke polarographic electrode. // In the book. A guide to the study of biological oxidation by the polarographic method. M.,: Science, 1973.- P.78-79.
11. Earl. E. Jacobs. -Phosphorylation coupled to electron transport initiated by substituted phenylenediamines. Biochem. Biophys. Res. Commun. 3, No. 5,536-539,1960.
12. Ozawa Kazue / Adaptive response of the liver mitochondrial and its relation to hepatic functional reserve. Evaluation by cytochrome a (± 3) assay and glucosae intolerance "Asian Med J", 1980.23 # 7, P.499-528.
13. Berry M., Friend D. High-yield preparation of isolated parenchymal cells from rat liver // J. Cell. Biol. 1969 V. 43 P. 506-520.
14. Moncevychyute-Ehringene E.V. Simplified mathematical and statistical methods in medical research // Pathological physiology and experimental therapy. - 1964. - No. 4. - S. 71-78.
15. Karmazanovsky G.G., Shantarevich M.Y. / Review of international clinical recommendations and results of clinical studies on diagnosis of hepatochalagy rallyular 20 2014-2020. Volume: 26, Issue: 1 (Year: 2021) Pages: 12-24

Мухаммадёрва Дилноза Шухратовна

ассистент кафедры Пропедевтика детских болезней и Гематологии. Ташкентский Педиатрический Медицинский Институт г. Ташкент,

Умарова Маргуба Сайфитдиновна

ассистент кафедры Пропедевтика детских болезней и Гематологии. Ташкентский Педиатрический Медицинский Институт г. Ташкент

Ахрарова Нигора Абдугаппаровна

доцент ,т.ф.н кафедры Пропедевтика детских болезней и Гематологии. Ташкентский Педиатрический Медицинский Институт г. Ташкент

Шарипова Зилола Убайдуллаевна

ассистент кафедры Пропедевтика детских болезней и Гематологии. Ташкентский Педиатрический Медицинский Институт г. Ташкент

Сайдалиева Фарангиз Шухратовна

ассистент кафедры Пропедевтика детских болезней и Гематологии Ташкентский Педиатрический Медицинский Институт г. Ташкент.

СОВРЕМЕННЫЙ ВЗЛЯД НА ПРОБЛЕМУ ГЕПАТИТОВ У ДЕТЕЙ

Mukhammadiyorova Dilnoza Shukhratovna

Assistant of the Department of Propaedeutics of Children's Diseases and Hematology. Tashkent Pediatric Medical Institute, Tashkent,

Umarova Marguba Sayfitdinovna

Assistant of the Department of Propaedeutics of Children's Diseases and Hematology. Tashkent Pediatric Medical Institute Tashkent

Akhrarova Nigora Abdugapparovna

Associate Professor, Ph.D., Department of Propaedeutics of Children's Diseases and Hematology. Tashkent Pediatric Medical Institute Tashkent

Sharipova Zilola Ubaidullaevna

Assistant of the Department of Propaedeutics of Children's Diseases and Hematology. Tashkent Pediatric Medical Institute Tashkent

Saydalieva Farangiz Shukhratovna

Assistant of the Department of Propaedeutics of Children's Diseases and Hematology, Tashkent Pediatric Medical Institute, Tashkent.

MODERN VIEW ON THE PROBLEM OF HEPATITIS IN CHILDREN

Аннотация.

Заболевания связанные с дисфункциями печени у детей в последнее время более часто встречаются и наносит большой вред растущему организму поэтому мы рассмотрели часто встречаемые из них на основе литературного анализа.

Abstract.

Diseases associated with liver dysfunctions in children have recently been more common and cause great harm to a growing organism, so we have reviewed the most common of them based on literature analysis.

Ключевые слова: структура дети, печень, исследования, осложнения.

Key words: structure children, liver, research, complications.

Поражения печени продолжают занимать значительное место в структуре заболеваний органов пищеварения. Не вызывает сомнения тот факт, что одной из ведущих причин поражения печени у детей и взрослых являются инфекционные агенты.

Как отмечено в литературных источниках, что внедрение в клиническую практику современных методов диагностики инфекционных заболеваний показало, что этиологическая структура инфекционных поражений печени не ограничивается вирусами гепатитов А, В, С, D, E, G, TTV. Накопленные в настоящее время данные клинико-морфологических, биохимических и вирусологических исследований свидетельствуют о достаточно частом участии герпетических инфекций в поражениях печени, протекающих по типу как острого, так и хронического гепатита.

В последние годы в гепатологии приняты новые классификационные схемы гепатитов взамен устаревшей.

Специалистами отмечен тот факт, что даже незначительное неблагополучие в жизни ребенка, особенно патологические состояния желудочно-кишечного тракта, способны вызвать тяжелые трудно устранимые в дальнейшем нарушения микробиоты кишечника. Значительный ущерб микрофлоре кишечника могут нанести инфекционные заболевания органов желудочно-кишечного тракта, сопровождающиеся снижением показателей системного и местного иммунитета. Сегодня внимание исследователей привлекает проблема кишечного дисбактериоза при вирусных гепатитах. При гепатитах в короткие сроки возникают значительные изменения биохимической фазы кишечника, наступающие вследствие нарушений желчеотделения, функциональных расстройств и дисрегуляции выделения и свойств пищеварительных соков, что способствует развитию дисбактериоза. Вместе с тем не леченые дисбактериозы приводят к нарушениям большинства систем организма: пищеварительной, иммунной, дыхательной и урогенитальной. Широкое распространение дисбактериозов является одним из основных факторов, определяющих увеличение частоты и тяжести острых и хронических заболеваний желудочно-кишечного тракта.

Анализ литературных данных показал, что стандартным для всех врачей стала полуколичественная и количественная оценка изменений в биоптате печени, алгоритмы которой постоянно совершенствуются. Полуколичественную оценку дополняет морфометрия с компьютерным анализом изображений. Игольная биопсия печени остается стандартом оценки активности болезни, ответа на лечение и определения прогноза. Для установления активности гепатита и стадии фиброза биопсия пе-

чени требуется большинству больных ХГС. Детский возраст не является ни абсолютным, ни относительным противопоказанием к биопсии. Статистические данные показали, что частота осложнений у детей и взрослых примерно одинакова: V.L.Fox с соавторами, изучив 2024 чрескожных биопсии печени у детей, обнаружили 52 случая серьезных осложнений (2,6%) и 3 летальных исхода. Риск биопсии печени у детей может быть неоправдан при слабом фиброзе, в этом случае рекомендуют определять биохимические маркеры фиброза (лучшие по чувствительности и специфичности - ламинин-2 и гиалу-ронан). Другие маркеры у детей маскируются ростом организма (P1NP и про-коллаген IV), метаболизмом костей (проколлаген I).

Клиницистами в свою очередь отмечен тот факт, что гепатотропные вирусы В, С, D, G - самая частая причина развития хронических заболеваний печени - гепатита, цирроза и гепатоцеллюлярного рака. Работы, посвященные сравнительной морфологии хронических гепатитов В и С, немногочисленны. Частота сочетанных инфекций составляет, по данным литературы, от 10 до 40 и более процентов. Механизмы сочетанного действия вирусов на печень, роль каждого из них в повреждении органа мало изучены. Сочетание ХГВ и ХГС приводит к утяжелению клинических и морфологических проявлений болезни, но теоретические основы изменений в печени, возникающих вследствие сочетанного воздействия двух и более гепатотропных вирусов, остаются малоизученными.

Отечественными авторами утверждено, что в эндемичных зонах инфекция этими вирусами, особенно HBV, является основной причиной хронической болезни печени у детей. Основные пути передачи - вертикальная трансмиссия и домашние контакты с больными. В странах с невысокой и умеренной инфицированности населения (до 7%), к которым относится и Россия, выше доля больных, приобретших инфекцию при внутривенном употреблении препаратов, чаще всего наркотиков. Особым контингентом заболевших являются дети, инфицированные в родильных домах, а также при оперативных вмешательствах. Дети старших возрастных групп часто инфицируются, употребляя внутривенные наркотики.

Вирусом гепатита С инфицировано примерно 3% всех людей, приблизительно у 85% болезнь хронизируется и 5-10% больных достигают терминальной стадии или подвергаются трансплантации печени.

Проблеме гепатитов у детей посвящено мало работ, отсутствуют крупные рандомизированные контролируемые исследования эффективности лечения. До 1990 года основным фактором риска у де-

тей была гемотрансфузия (50-95%), но новые случаи возникают в основном вследствие перинатальной передачи. Риск вертикальной трансмиссии - около 5%, но, учитывая высокий уровень инфицированности женщин детородного возраста (1,2%), этот способ имеет большое значение. Вертикально приобретенная HCV-инфекция характеризуется высокой частотой хронизации, но более легким повреждением печени в сравнении со взрослыми, что объясняется неспособностью иммунного ответа в раннем возрасте, с одной стороны, обеспечить полную эрадикацию вируса, а с другой - вызвать тяжелое повреждение печени.

Хроническая форма HCV-инфекции развивается в 50-90% наблюдений. У большинства больных (>80%) инфекция бессимптомна, у остальных клинические проявления, как правило, нерезко выражены и неспецифичны. Несмотря на наличие или отсутствие клинических и биохимических проявлений, практически у всех больных находят гепатит при морфологическом исследовании, причём у иелеченных больных - в 89% случаев гепатит бывает с выраженными проявлениями. В сравнении со взрослыми, у детей с хроническим гепатитом ниже, в среднем, уровень АЛТ, активность воспаления печени, стадия фиброза. У части детей, тем не менее, развивается цирроз печени в течение детского возраста (чаще при HDV-инфекции), причём факторы более агрессивного течения гепатита не установлены, что создает предпосылки к гиподиагностике гепатитов, особенно ХГС, у детей. К утяжелению клинических и морфологических проявлений приводит суперинфекция HDV на ХГВ или ХГВС — растёт активность некротических и воспалительных изменений, увеличивается риск развития цирроза, ухудшается ответ на интерферонотерапию.

В прогрессии поражения печени при вирусном гепатите велика роль скрытой второй инфекции, не улавливаемой рутинными исследованиями. Эта инфекция может приводить к обострениям воспаления и более быстрому прогрессированию в цирроз.

Зарубежными и отечественными авторами установлено, что течение гепатита в детском возрасте зависит от особенностей иммунной системы. Становление иммунной системы - нелинейный процесс, не коррелирует непосредственно с какими-либо антропометрическими или функциональными характеристиками, в этой связи иммунному статусу в детском возрасте принадлежит особое значение. Хронические гепатиты - иммунокомпрометирующие заболевания. При ХГВ у детей снижается количество Т- лимфоцитов и их субпопуляций (CD4-CD8-wickii), а также NK-клеток: фиброзирование печени ускоряется при коинфекции вирусными гепатитами и ВИЧ, применении иммуносупрессивных препаратов.

А также в литературных источниках отмечено, что дети нередко начинают употреблять внутривенно препараты героина и другие опиаты уже в возрасте 11-12 лет. Самый частый путь введения наркотических веществ - парентеральный, вслед-

ствие чего у наркоманов высок риск заражения вирусными гепатитами, ВИЧ-инфекцией. Так, от 30 до 70% внутривенных наркоманов имеют маркеры HBV-инфекции, и от 80 до 100% - HCV-инфекции, которая считается у них самой частой причиной поражения печени. Наркомания обладает профиброгенным эффектом, отчасти опосредованным воздействием на иммунную систему: опиоиды ингибируют продукцию основного антифибротического цитокина — IFN-а и подавляют ответ на него, а также стимулируют выработку лимфоцитами профиброгенного цитокина -TGF- β .

Прогноз при вирусных гепатитах зависит от темпов фиброзирования печени, которые, в свою очередь, определяются генетическими факторами, состоянием иммунной системы, факторами агрессии инфекта. По данным литературы, отсутствует четкая связь между количеством вирусных частиц в печени и активностью воспаления и фиброзирования. Фиброзирование печени, начавшееся в ранний период жизни, приводит к снижению работоспособности, инвалидизации и смерти людей наиболее активного возраста. Лечение гепатитов не может считаться успешным без достижения противофиброзного эффекта и снижения скорости прогрессии в цирроз. Современные работы в области реверсии фиброза появляются постоянно в связи с значительным улучшением качества прижизненной диагностики, а в еще большей степени - качества лечения. Реверсия фиброза отмечена при лечении ХГВ ламивудином и ХгD - интерфероном. Лечение интерфероном уменьшает частоту развития декомпенсации при ХГС-циррозе.

Принципы применения противовирусной терапии в педиатрической практике менее разработаны, чем у взрослых. Лечение ХГС у детей одним IFN-а дает длительный ответ в 5-45% случаев. Факторы недостаточного ответа на противовирусную терапию при ХГС - слабый контакт врача и больного, употребление наркотиков и алкоголя, депрессия, недоступный медицинский контроль - нередко наблюдаются в детском возрасте.

Анализ литературного обзора показал, что еще важнее, стресс и напряжение у лиц и семей, осуществляющих уход, были связаны с инфекцией ВГС у детей. Хотя в раннем детстве инфекция ВГС не приводит к глобальным нарушениям качества жизни, когнитивных, поведенческих или эмоциональных функций у детей, отдаленные результаты инфекции ВГС в раннем детстве не изучались на предмет когнитивных изменений в зрелом возрасте.

Таким образом основываясь на литературные данные можно прийти к выводу, что вирусные гепатиты являются одними из наиболее распространенных заболеваний человека во всем мире, приводят к тяжелым осложнениям и часто являются причиной смерти.

Литература

1. Варфоломеева С.Р., Добренков К.В., Савкова Р.Ф., Ишошкина Е.В. Роль препаратов интер-

- ферона в педиатрической практике // Вопросы гематологии и иммунопатологии в педиатрии. 2003. - Т.2. - №3. - С.79-80.
2. Пиголкин Ю.И., Богомолов Д.В., Богомолова И.Н., Сергеева Л.А. Морфологические особенности хронического вирусного гепатита у наркоманов // Архив патологии. 2002. - №3. - С.6-10.
3. Алимбарова Л.М., Гараев М.М. // Лабораторные методы диагностики герпесвирусных инфекций. Москва, 2004. — с. 8.
4. Антонов О.В., Антонова И.В., Добаш О.В. Внутритропные инфекции и врожденные пороки развития у плода и новорожденных детей. // Детские инфекции. № 2. - Москва, 2005 - с. 64-66.
5. Вартанян Р.В. Цитомегаловирусная инфекция у детей: клинические проявления и терапия. // Врач. № 3 - Москва, 2002 г. - с. 26-27.
6. Веденеева Г.Н. Особенности течения цитомегаловирусной инфекции у беременных и новорожденных: Автореф. дисс. . к. м. н. // СПб., 1997. 22 с.
7. Зуев В.В. Разные аспекты вирусной персистенции. // Медицинская газета. 2002. - №82.
8. Миминошвили М.И., Чешик С.Г., Иванова Л.А., Брагинский Д.М. Цитомегаловирусный гепатит у детей раннего возраста. // Мир ВГ. 2000, №7-8.
9. Скворцов В.В., Мязин Р.Г., Емельянов Д.Н. Цитомегаловирусная инфекция в клинике внутренних болезней. // Лечащий врач, 2004, № 9 г. с. 7-11.
10. Voeckh M., Huang M., Ferrenberg J., Stevens-Ayers T., Stensland L., Nichols W.G., Corey L. Optimization of quantitative detection of cytomegalovirus DNA in plasma by real-time PCR. // J. Clin. Microbiol. 2004. - V. 42. - № 3. - p. 1142-1148.
11. Chio S.H., Liu J.H., Chen S. et al. Apoptosis of human retina and retinal pigment cells induced by human cytomegalovirus infection. // Ophthalmic Res. - 2002.-V. 34.-p. 77-82.
12. Cisneros-Herreros J.M., Herrero-Romero M. Hepatitis due to herpes group viruses. // Enferm. Infecc. Microbiol. Clin. 2006. - V. 24. - p. 392-397.
13. Diem H.V., Evrard V., Vinh H.T., Sokal E.M., Janssen M., Otte J.B., et al. Pediatric liver transplantation for biliary atresia: results of primary grafts in 328 recipients. // Transplantation. - 2003. - 75(10). - p. 1692-1697.
14. Alter HJ, Seeff LB. Recovery, persistence, and sequelae in hepatitis C virus infection: a perspective on long-term outcome // Semin Liver Dis. 2000. -P. 17-35.
15. Bataller R., Brenner D.A. Hepatic stellate cells as a target for the treatment of liver fibrosis // Semin Liver Dis. 2001. - N.21. - P.437-451.
16. Bertolino P., Bowen D.G., McCaughan G.W., et al. Antigen-specific primary activation of CD8+ T cells within the liver // J Immunol. 2001. - Vol.166. — N.9. - P.5430-5438.
17. Chang MH // Baillieres Best Pract Res Clin Gastroenterol. 2000. -Vol.14.-N.2. -P.341-350.
18. Chapel ИМ, Christie JM, Peach V, Chapman RW. Five-year follow-up of patients with primary antibody deficiencies following an outbreak of acute hepatitis C // Clin Immunol. 2001. - Vol.99. - N.3. - P.320-324.
19. Chemin I, Zoulim F, Merle P, et al. High incidence of hepatitis B infections among chronic hepatitis cases of unknown aetiology // J Hepatol. 2001. -Vol.34. - P.447-454.

PEDAGOGICAL SCIENCES

УДК 378.1

*Атаманчук Ю.М.**Доктор педагогічних наук, професор**Завідувач кафедри дошкільної освіти**Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ З УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ЗАКЛАДАМИ

*Atamanchuk Y.M.**Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,**Head of the Department of Preschool Education,**V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv*

APPLICATION OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES OF TRAINING IN PREPARATION OF FUTURE MASTERS ON THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Анотація

У даній статті автором було здійснено розширення розкриття сутності таких понять, як інноваційні інформаційно-комунікаційні технології навчання, інформатизація закладу вищої освіти, програмне забезпечення, дано загальну характеристику зазначених технологій і середовищ, а також визначено їх роль і місце у створенні методичних систем навчання у ЗВО.

Прогресивний розвиток новітніх технологій та покращення кваліфікації фахівців є неможливими без створення передумов для покращення якості викладання, формування системи навчання нового покоління, характерними рисами яких є орієнтація на індивідуальні особливості студента, гнучкості, доступність для модифікації, простота підготовки навчального матеріалу та надання студентам можливостей самостійно опанувати його, застосовуючи якісне методичне забезпечення.

Abstract

In this article, the author expanded the essence of such concepts as innovative information and communication technologies of education, informatization of higher education institutions, software, gives a general description of these technologies and environments, as well as their role and place in creating methodological systems of education higher education institution.

Progressive development of new technologies and improvement of professional skills are impossible without creating preconditions for improving the quality of teaching, forming a new generation teaching system, characterized by focusing on individual characteristics of students, flexibility, accessibility for modification, ease of preparation and opportunity for students to master it, using high-quality methodological support.

Ключові слова: інноваційні інформаційно-комунікаційні технології навчання, інформатизація закладу вищої освіти, програмне забезпечення, методичні системи навчання.

Key words: innovative information and communication technologies of education, informatization of higher education institutions, software, methodological, systems of education.

Поставленні перед державою стратегічні цілі та завдання створюють потребу в професійних кадрах нових спеціальностей. Сучасні освітні тенденції вимагають великої гнучкості та динамічності в організації освітнього процесу. Тому подання навчального матеріалу в дидактично уніфікованому й формалізованому вигляді, створення умов його застосування незалежно від форми навчання студента є необхідними на сучасному етапі розвитку освіти. Реалізація цих завдань постає у контексті стрімкого розвитку інформаційного простору та тотальної його інформатизації. Ці проблеми пов'язані, насамперед, із поглибленням знань та вмінням майбутніх фахівців ефективно застосовувати комп'ютерну техніку у своїй професійній діяльності. Прогресивний розвиток новітніх технологій та покращення кваліфікації фахівців є неможливими без створення

передумов для покращення якості викладання, формування системи навчання нового покоління, характерними рисами яких є орієнтація на індивідуальні особливості студента, гнучкості, доступність для модифікації, простота підготовки навчального матеріалу та надання студентам можливостей самостійно опанувати його, застосовуючи якісне методичне забезпечення.

Можливості новітніх комп'ютерних програм із створення електронних документів (різних форм і видів), стимулюють розвиток методичних, педагогічних прийомів викладання та розроблення навчальних матеріалів, а потреба у сучасному їхньому викладанні, своєю чергою, сприяє розвитку відповідних спеціальних програм для формування електронних навчальних ресурсів. Ефективність застосування інформаційних технологій навчання значною мірою залежить від наявності та якості

програмного забезпечення персональних комп'ютерів. Отримати відповідні результати неможливо також без застосування програмно-педагогічних засобів навчання: віртуальних та імітаційних лабораторних робіт, комп'ютерного тестування, віртуальних тренажерів, дидактичних комп'ютерних ігор тощо. Це значно покращує сприйняття студентами інформації і призводить до інтенсивнішого навчання, розширює їхні знання, спонукає до навчання і, будучи дієвим засобом активізації пізнавальної діяльності, дає можливість з цікавістю вивчати навчальний матеріал. Завдяки новітнім інформаційним технологіям та інтернаціоналізації вищої освіти, освітні послуги стали доступнішими та набули широкого розвитку [7].

Проведений нами аналіз науково-методичної літератури показав, що для розуміння й усвідомлення проблем управління системою освіти в сучасних соціально-економічних умовах та у в умовах воєнного стану, підготовки кадрів з цієї галузі велике значення мають положення, викладені у працях В. Андрущенка, В. Бикова, Н. Бібік, А. Бойко, М. Вашуленка, І. Волкова, С. Гончаренка, М. Гриньової, А. Гуржія, В. Зайчука, Г. Єлникової, В. Кременя, О. Сухомлинської, І. Лікарчука, В. Мадзігона, Н. Нічкало, О. Савченко, та ін. дотримуються думки, що соціальні зміни й інформаційні збурення найбільше впливають на організацію якісного освітнього процесу у ЗВО. Проблеми підвищення ефективності навчання в закладах системи Ю. Бабанський, В. Бондар, А. Кузьмінський, І. Підласий, М. Поташик та ін.

Як відомо, розвиток теорії педагогіки тісно пов'язаний з розробкою проблеми філософії освіти, про що свідчать наукові праці вітчизняних філософів і соціологів: В. Андрущенко, І. Зязюна, С. Клепка, В. Лугая, В. Телиповського, Е. Носянка та ін. Досвід використання апаратно-програмних засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі певною мірою висвітлено у працях В. Болтянського, В. Безпалька, В. Бикова, А. Верляна, А. Гуржія, Ю. Дорошенка, А. Єршова, М. Жалдака, В. Монахова, Н. Морзе, В. Руденка, О. Жука та ін. [1].

Аналіз наукових джерел інформації з означеної вище проблеми свідчить, що проблема підготовки магістрів спеціальності «Управління навчальним закладом» до інформатизації управління освітнім закладом (в тому числі ЗВО) у повному обсязі не була предметом спеціального наукового педагогічного дослідження, а розкрито тільки деякі її аспекти. Водночас існує низка питань, пов'язаних з інформатизацією у ЗВО, що й нині перебувають на рівні дискусій. Одне із таких питань – інформатизація процесу управління освітнім процесом у ЗВО, підготовка кадрів для здійснення поставлених питань, що потребує ґрунтовного вивчення, системного аналізу й розробки з урахуванням сучасних надбань педагогічної науки й новітніх методів наукового дослідження.

Відомо, що сучасні інформаційні освітні технології навчання вносять зміну у саму модель освітнього процесу – перехід від репродуктивного

навчання до креативної системи освіти, яка дає змогу отримати доступ до світових інформаційних ресурсів. Проведений аналіз переваг і недоліків наявних сучасних інформаційних технологій навчання, а також засобів телекомунікаційного зв'язку між охочими до навчання та освітніми закладами дає змогу сформулювати основні принципи, на яких вони мають проектуватися: - багатокомпонентність – мають містити різні навчально-методичні матеріали, навчально-орієнтоване програмне забезпечення, тренінгові навчальні стимулятори, системи поточного та кінцевого контролю знань, технічні засоби аудіо- та відео-відтворення, бази даних і інформаційно-довідкові системи, сховища інформації будь якого вигляду, які є взаємопов'язані між собою;

- інтегральність – інформаційна складова середовища має містити всю необхідну сукупність базових (нормативних) знань в областях освіти і комп'ютерної техніки з виходом на світові інформаційні ресурси, які визначено профілями підготовки даних фахівців; має враховувати міждисциплінарні зв'язки, інформаційно-довідкову базу додаткових (варіативних) навчальних матеріалів, що деталізують і поглиблюють знання;

- розподіленість – інформаційна складова освітнього середовища має бути оптимально розподілена у сховищах інформації (на серверах) з урахуванням вимог і обмежень сучасних технічних засобів, навчальної доцільності та економічної ефективності;

- адаптивність – інформаційно-освітнє середовище навчання має не відторгатись традиційною системою вищої освіти, кардинально не порушувати її структури і принципів функціонування; має давати змогу освітньому закладу гнучко модифікувати інформаційну складову освітнього середовища, адекватно відображати нагальні потреби суспільства чи кон'юнктуру ринку праці.

Інтерактивна підтримка освітнього процесу забезпечує можливість:

- отримувати об'єктивну оцінку здобутих знань, проходити тестування, виконувати контрольні, модульні, лабораторні та практичні роботи у віртуальних аудиторіях;

- працювати над курсовим і дипломним проектуванням у зручному та високопродуктивному середовищі, обирати індивідуальну форму спілкування з керівниками – наставниками, швидко отримувати поради.[8]

Для теоретичного обґрунтування необхідних змін у підготовці майбутніх керівників закладами освіти до запровадження інтеграції застосовано один із важливих загальнонаукових методів дослідження – моделювання [5]. Суть даного методу стосовно педагогічного дослідження полягає «... у теоретичній побудові моделей педагогічних явищ у «чистому вигляді», звільнених від емпіричної основи» [6].

Моделювання підвищує ефективність теоретичних рішень, можливість висунення гіпотез, підвищує культуру мислення, дозволяє чітко ба-

чити проблеми у функціонуванні освітнього процесу та уявити його у цілісному вигляді. При цьому може бути змодельований об'єкт навчання, суб'єкт чи суб'єкти освітнього процесу, їхні особливості, рух інформації прямими та зворотними зв'язками систем і підсистем, розроблено повну модель навчального чи виховного циклу тощо. Моделі допомагають вивчити властивості, особливості об'єкта, виявити певні характерні риси його функціонування. У педагогіці моделювання як особливий метод наукового пізнання в основному застосовується у двох аспектах. По-перше, в інтересах самої науки педагогіки як метод наукового пізнання власне педагогічних об'єктів, по-друге, у навчальному процесі як метод навчання з метою вирішення певних дидактичних завдань. Перший аспект проблеми, який є цікавим для нас з погляду на завдання нашого дослідження, достатньо повно розроблено в літературі [4].

Як справедливо зазначає Є. Барбіна, зростання інтересу педагогів до методів моделювання пояснюється тенденціями щодо перетворення педагогіки на точну науку [2].

За В. Дьяченком, «під моделлю розуміється така уявна або матеріально реалізована система, яка, відображаючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна замінювати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про об'єкт»[3]. Наприклад, дидактична модель об'єкта вивчення, маючи в основі загальнометодологічне поняття моделі, передбачає науково обґрунтований відбір змісту, обсягу і рівня інформації, дозволяє співвіднести це з цілями та завданнями навчання у відповідності до профілю підготовки, рівня знань і пізнавальних можливостей тих, хто навчається. Така інтуїтивно або свідомо розроблена модель об'єкта вивчення дозволяє у дослідженні врахувати ряд обставин як наукового, так і психолого-педагогічного характеру.

В. Дьяченко розділяє моделі за способом презентації оригіналу на два класи: матеріальні й уявні. До перших він відносить усі ті моделі, що сконструйовані людиною штучно чи взяті з природи як зразок (моделі різних виробничих процесів тощо). Уявні, або ідеальні, моделі конструюються у вигляді уявних образів, фіксуються за допомогою різних знаків чи інших матеріальних засобів вираження і бувають фізичні, математичні, логічні тощо[3].

Найбільш повною, на нашу думку, є класифікація моделей, запропонована О. Коханко, який поділяє моделі за такими ознаками:

- за видом – матеріальні, ідеальні, предметні, символічні;
- за формою відображення – механічні, логічні та математичні;
- за предметом дослідження – фізичні, хімічні, технічні;
- за природою явищ – соціальні, економічні, біологічні, психологічні;
- за завданням дослідження – евристичні, прогностичні;

- за ступенем точності – приближені, точні, достовірні, можливі;

- за обсягом – повні і неповні;

- за властивостями відображення – функціональні, інформаційні, системні;

- за способом вираження – знакові, речові (матеріальні), графічні [6].

Раціонально побудована модель змісту освіти повинна включати орієнтовний, виконавчий і контрольний компоненти.

В орієнтовному компоненті, в узагальненому вигляді повинна бути подана основна ідея змісту та вказані її основні позиції. Він включає також програму виконання дій, що забезпечує більш продуктивний підхід до усвідомлення змісту і сприяє формуванню у тих, хто навчається, зокрема у майбутніх керівників, певного типу мислення. Орієнтовний компонент визначає мету, завдання, послідовність відповідних дій, швидкість їх включення в роботу.

Виконавчий компонент – основний. Його зміст, як правило, представлено суттєво новою інформацією, яку повинні засвоїти студенти. Вона розкриває й ілюструє шляхи вирішення проблеми, демонструє процес заданих перетворень. При цьому передбачається не тільки засвоєння, а й узагальнення студентами цієї інформації. Узагальнене знання виконує організуючу й орієнтуючу функцію, підвищує якість знань, умінь, навичок.

Контрольний компонент моделі призначений для визначення ступеня відповідності всіх попередніх перетворень інформації попередньому зразку (ідеальному або матеріальному). За його допомогою здійснюється необхідна корекція як орієнтовного, так і виконавчого компонентів. Зміст освіти повинен відображатись у моделі системно з чітко виділеною логікою, спеціальними прийомами і частинами, що привертають увагу та викликають позитивні емоції тих, хто навчається. Він має бути спрямований на довільне запам'ятовування, що є основним у навчанні і вимагає не лише особливих зусиль, а й спеціальної організації мнемонічної діяльності. Зрозуміло, що при побудові моделі підготовки магістрів з управління навчальним закладом до інформатизації управління освітнім процесом були застосовані різні прийоми, спрямовані на досягнення максимальної відповідності між теоретичною побудовою моделі та можливістю її конкретної реалізації. Прийнята нами методологія конструювання моделі передбачала певну, інколи жорстко задану послідовність її формування. Відповідно, порушення цієї логіки під час реалізації моделі на практиці може призвести до викривлення самої моделі. Зміст і тривалість етапів створення моделі характеризуються величиною часового інтервалу кожного етапу дослідження на підставі наявного досвіду роботи. За результатами дослідження було зроблено висновок про доцільність врахування не лише змісту етапів та їх послідовності, але ще й низки моментів організаційного характеру.

Отже, розроблення і впровадження в освітній процес управління освітніми закладами новітніх

технологій та створенні на їхній базі електронних варіантів підручників, тестові завдання і тренажери, допоможуть студентам підвищити рівень знань та кваліфікацію. Наведенні вище особливості побудови та структури сучасних інформаційно-освітніх середовищ навчання вказують на потребу розглядати їх, з одного боку, як частину традиційної системи вищої освіти, а з іншого боку – як самостійну навчальну систему, направлену на розвиток активної творчої діяльності студентів із застосуванням сучасних інформаційних технологій навчання.

Список літератури:

1. Атаманчук Ю.М. Управління навчальною та виховною діяльністю освітнього закладу. Навч. посібник. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2010. 328 с.

2. Барна М. Загальні підходи до планування / Абетка завуча. К.: Редакція загально педагогічних газет, 2003. 128с.

3. Дьяченко М. Л. Психологические проблемы готовности к деятельности / Минск : Изд-во БГУ, 1976. 176 с.

4. Кловак Г. Т. Підготовка майбутнього вчителя-дослідника : теорія і практика : [Монографія]. К. : Науковий світ, 2004. 317 с.

5. Конаржевский Ю.К. Что нужно знать директору школы о системах и системном подходе. Челябинск : ЧГПИ им. А. Горького, 1986. С. 54–56.

6. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник : КНЕУ, 2013. 504 с.

7. Черноус В.М. Методологія створення інноваційних технологій навчання / Вісник Нац. Університету Львівська політехніка «Інформатизація вищого навчального закладу». Львів: видавництво Львівської політехніки. 2012. № 731. С. 66

8. Чуднікова Н.В. Формування інформаційно-освітнього середовища навчання у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності / Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. Львів : РВВ НЛТУ України. 2012. Вип. 22.2. С. 384-392

УДК 373.2.015.31

Лісовська Т.А.

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*

НАСЛІДУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОБРАЗОТВОРОЧІ ДІЯЛЬНОСТІ

Lisovska TA

Mykolayiv National University named after V.O. Sukhomlinsky

INSTITUTION AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF AESTHETIC CULTURE OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE PROCESS OF EDUCATIONAL ACTIVITY

Анотація:

На етапі розвитку педагогічної науки і практики спостерігається тенденція зростаючого значення естетичного розвитку дітей. Раніше у загальному розвитку воно розглядалося як специфічна складова, але сьогодні є основою, що визначає подальшу спрямованість життя. Така позиція обумовлена тим, що гуманістична парадигма освіти ставить за мету всебічний розвиток особистості індивіда і розглядає естетичний розвиток як важливу складову загального розвитку.

Abstract:

At the stage of development of pedagogical science and practice there is a tendency of growing importance of aesthetic development of children. Earlier in the general development it was considered as a specific component, but today it is the basis that determines the further direction of life. This position is due to the fact that the humanistic paradigm of education aims at the comprehensive development of the individual and considers aesthetic development as an important component of overall development.

Ключові слова: естетичний розвиток, інтеграція, мистецтво

Key words: aesthetic development, integration, art

Дослідження розвитку творчих здібностей у дошкільному віці недостатні, а подекуди і відсутні з цілого ряду причин. З одного боку, вивченню творчих здібностей дошкільників перешкоджає суб'єктивний мало диференційований характер їх розвитку (Кульчицька, 2001). З іншого боку, більшість дослідників звужує обсяг поняття здібності, розглядаючи їх як передумову успішного оволодіння навчальною або художньою діяльністю, і при діагностиці творчих здібностей орієнтується на

ці види діяльності (Виготський, 2005). Однак, у дошкільному віці ці діяльності ще недостатньо освоєні, а отже, не можуть бути показниками розвитку творчих здібностей. Очевидно, більш продуктивним є широке розуміння творчих здібностей як можливостей прояву творчих дій у будь-яких видах діяльності, що відкриває перспективи їх дослідження у процесі використання різноманітних форм естетично-художнього напрямку.

Поєднання естетичної діяльності (бачити, сприймати прекрасне) і художньої (створювати красу) забезпечує успіх естетичного розвитку.

Естетичний розвиток дошкільнят відбувається в діяльності по сприйняттю й оцінці творів мистецтва, також у процесі власної творчої діяльності. При цьому відбувається розвиток естетичної здатності сприймати, оцінювати прекрасне та спроможності втілювати свої задуми в художній діяльності. Цілісний розвиток особистості передбачає розвиток здібностей обох типів. Дитина може найбільш повно розгорнути свої художньо-творчі здібності тоді, коли вона збагачується художніми враженнями, поступово опановує практичними навичками. Тому важливо для нашого дослідження є положення, що навчання не гальмує, а навпаки, дає дитині можливості для творчих проявів і естетичної діяльності.

«Дитина має величезні потенційні можливості і завдяки правильній організації виховання, котре ґрунтується на науковому знанні вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, може досягнути високого рівня її естетичного розвитку» (Запорожець, 1969).

Психологічним обґрунтуванням естетичного розвитку є дослідження щодо використання мистецтва у роботі з дітьми (Л. Виготський, В. Давидов, О. Запорожець, О. Леонт'єв, М. Подд'яков). На думку О. Запорожця, психологія естетичного розвитку дошкільника ґрунтується на сприйнятті мистецтва дитиною (Запорожець, 1986).

Розглянемо сутність поняття «естетичний розвиток». Естетичний розвиток – це поступове накопичення та вдосконалення здатності людини любити і розуміти прекрасне, розвиток здібності любити та вміння глибоко і тонко розуміти мистецтво (Педагогічний словник 1997). Б. Неменський вважає, що метою естетичного розвитку формування в дітей художньої культури як невід'ємної частини духовної культури. Вчений підкреслює, що естетичний розвиток відбувається в процесі художнього виховання, що розглядається як цілеспрямований процес становлення особистості в цілому шляхом виховання здатності естетично сприймати явища дійсності як безпосередньо в самому житті, так і через твори мистецтва та шляхом діяльності, пов'язаної з мистецтвом. Можна відзначити, що в основі естетичного розвитку лежить сприйняття мистецтва, розвиток здатності розуміти прекрасне, діяльність, пов'язана з мистецтвом. Підходи до цієї проблеми відображені в сучасних дослідженнях естетичного розвитку.

Розглядаючи процес естетичного розвитку, вчені відзначають взаємозв'язок естетичної потреби і естетичної здібності. Естетична потреба – це зацікавленість людини в спілкуванні з мистецтвом.

Це вихідний момент засвоєння та створення естетичного людиною в різноманітних формах діяльності, і, перш за все, в діяльності художній, в мистецтві. Естетична потреба є фундаментом, на якому будується естетична культура особистості як результат естетичного розвитку. Формування естетичної потреби особистості обумовлено широким

спектром чинників емоційного порядку і починається з раннього дитинства, під естетичним впливом краси природи, зустрічей з естетичними об'єктами. Важлива складова естетичного розвитку – естетична здатність, визначається як сукупність особливостей людини, завдяки яким відкривається можливість здійснення естетичної діяльності – естетично сприймати і переживати явища дійсності та мистецтва, оцінювати їх за допомогою судження і смаку, створювати нові естетичні цінності. Психологи вважають, що розвиток потреби і здатності до естетичного сприйняття є початковим етапом естетичного розвитку.

Дошкільний період дитинства загальнонавчальний як початковий етап розвитку внутрішнього світу дитини, її духовності, формування загальнолюдських цінностей. Мистецтво є унікальним засобом формування найважливіших сторін психічного життя – емоційної сфери, образного мислення, художніх і творчих здібностей. Саме в дошкільному дитинстві закладаються основи естетичного свідомості, художньої культури, з'являється потреба в художній діяльності. У зв'язку з цим необхідно насичувати життя дитини мистецтвом. Важливо збагачувати форми ознайомлення дітей з мистецтвом, включати його в повсякденне життя, створювати умови для естетичної творчості.

Важливим є думка психологів про вирішальне значення діяльності дитини, її активність у засвоєнні суспільного досвіду попередніх поколінь, естетичному, моральному, загальному психічному розвитку. Значним є положення, розроблене О. Запорожцем про «ампліфікацію» (збагачення) розвитку дитини за рахунок оптимального використання специфічних дитячих видів діяльності. Різні види діяльності на різних щаблях розвитку людини виступають як домінуючі або провідні види діяльності. У дошкільному дитинстві провідним видом діяльності є гра, і навіть деякі види продуктивної діяльності (спілкування, малювання, ліплення, конструювання), у яких відбувається естетичний розвиток.

На думку С. Мухіної, малювання, будучи одним із важливих видів дитячої діяльності, не тільки виражає певні результати психічного розвитку, але й саме забезпечує цей розвиток. Вирішальну роль у розвитку малювання автор відводить навчанню (Мухіна, 1985). На нашу думку, естетичний розвиток – це процес, який дозволяє дошкільнику навчитися самому створювати прекрасне і відчути постійну потребу творчості в будь-якому виді діяльності. Поєднання естетичної діяльності (бачити, сприймати прекрасне) та художньої (створювати красу) забезпечує успіх естетичного розвитку.

Естетичний розвиток дошкільнят відбувається у діяльності зі сприйняття та оцінці творів мистецтва, а також у процесі своєї творчої діяльності. При цьому відбувається розвиток естетичної спроможності сприймати, оцінювати прекрасне та здатності втілювати свої задуми у художній діяльності. Цілісний розвиток особистості передбачає розви-

ток здібностей обох типів. Дитина може найповніше розгорнути свої художньо-творчі здібності тоді, коли вона збагачується художніми враженнями, поступово опановує практичними навичками. Тому важливо для нашого дослідження є положення, що навчання не гальмує, а навпаки, дає дитині можливості для творчих проявів та естетичної діяльності. «Дитина оволодіває величезними потенційними можливостями і за правильної організації виховання, заснованого на науковому знанні вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, можна досягти високого рівня її естетичного розвитку» (Запорожець, 1969).

У концепції безперервної освіти (дошкільна та початкова ланка) визначено зміст художньо-естетичного розвитку дитини. Для успішного художньо-естетичного розвитку необхідно створення наступних умов: збагачення чуттєвого досвіду дитини у всіх видах активності; організація художньої діяльності, адекватної віку; надання дитині можливості вибору виду діяльності, сюжету, матеріалів та засобів здійснення художнього задуму; підтримка дитячої безпосередності, заохочення, стимуляція фантазії та уяви дитини.

При реалізації цих положень у закладах дошкільної освіти створюються широкі можливості для накопичення сенсорного досвіду, збагачення чуттєвих вражень дитини. Педагоги звертають увагу дітей на різноманітність та красу форм, кольору, звуків, запахів у довколишньому світі під час прогулянок, екскурсій, у грі, у побуті, у спеціально організованій діяльності. Залучення дітей до світу мистецтва також сприяє розвитку естетичних емоцій, моральних почуттів, накопиченню яскравих вражень про навколишнє, формуванню уявлень про різноманіття форм художньо-естетичної діяльності. Таким чином, складаються передумови для актуалізації у дитини художніх здібностей, розвитку художнього смаку. Естетично розвинену дитину характеризує гнучка творча активність, багата уява, яскраве бачення світу, здатність легко та адекватно орієнтуватися у вирішенні теоретичних та практичних завдань, уміння співчувати іншій людині, тенденція перенесення естетичних та моральних ідеалів у всі сфери життя.

Здійснення естетичного розвитку дошкільнят можливо різними засобами, одним із яких є природа. Багатство фарб, форм, звуків у природі, що постійно змінюються, їх повторюваність і поєднання здатні викликати у дітей відчуття, в більшості випадків пов'язані з радісними переживаннями. Мистецтво живопису, музики, літератури як інші види мистецтва, найповніше, виразно, доступно відображають цей дивовижний світ природи.

Важливим для нашого дослідження є висновки психологів про те, що у дитини, як і у дорослої, процес пізнання відбувається за участю всіх аналізаторів, у процесі різноманітних видів діяльності, на основі сприйняття дійсності, а також через сприйняття мистецтва. Необхідно включення різних видів сприйняття – слухових, тактильних тощо. Це положення визначає ідеї застосування в освітньому

процесі не окремих видів мистецтва, а їх інтеграцію, котра створює найбільш повну картину світу у свідомості дітей завдяки включенню різних видів аналізаторів, які сприяють засвоєнню більш глибоких і різнобічних уявлень про довколишній світ.

Тенденція до інтегрування змісту педагогічного процесу спостерігається в теорії та практиці дошкільної освіти.

Сенс взаємодії видів мистецтв у тому, щоб об'єднати всі можливості художнього впливу окремих видів мистецтв для максимального естетичного впливу на особистість і розуміється як художньо-естетичний процес, який органічно входить до загального освітнього процесу.

Для нашого дослідження значимо, що у роботах учених порушуються і розглядаються питання синтезу мистецтв (М. Каган, Ю. Химчак, Б. Юсов) як засобу художньо-творчого розвитку, як найповнішого способу естетичного освоєння світу. У філософському енциклопедичному словнику дається визначення синтезу як процесу з'єднання різних елементів, сторін предмета в єдине ціле (Філософський енциклопедичний словник, 2002).

Інтеграція видів мистецтв в естетичному розвитку дошкільнят можлива тому, що окремі види мистецтва, наприклад живопис, музика і література, відображають, зображують один і той же об'єкт довколишньої дійсності, але з різних точок зору, різними, властивими тільки конкретному виду мистецтва засобами виразності, які, інтегруючись, створюють цілісні образи в уявленні дітей.

При використанні інтеграції видів мистецтв у роботі з естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку інтегратором може виступати художній образ природи, створений різними видами мистецтва за допомогою їх характерних засобів виразності. Вибір образу природи як стрижневий чинник інтеграції живопису, музики та літератури полягає в тому, що природа, на думку вчених (Т. Комарова, Л. Компанцева, В. Мухіна та інші), є важливим засобом естетичного розвитку, саме природа містить у собі гармонію – основу краси: різноманітність фарб, форм, звуків у їхньому поєднанні.

Важливим джерелом естетичного впливу на дитину Софія Русова вважала природу в усій її неповторній красі: у квітах, метеликах, красі дерев і листя, у співах пташок, грі світла на воді, у кольорах зорі, красі далеких краєвидів.

Природа породжує емоції, що супроводжуватимуть людину все її життя. Своєю безмірною красою природа непомітно, але надзвичайно дієво впливає на дитину, тому слід змалку вчити дітей помічати природну красу в будь-яку пору року, замилуватися нею, розвивати естетичне сприйняття природи. Цей процес багатогранний і передбачає як безпосередній вплив природи на людину при прямому контакті з нею (спостереження, досліди, прогулянки, екскурсії тощо), так і опосередкований вплив (пейзаж в мистецтві, літературні та музичні твори).

Через естетичне сприймання природи поглиблюється й збагачується почуття патріотизму, любові до рідного краю, України.

«Дитина сама собі митець, бо думає образами», – зазначала Софія Русова. Завдання вихователя – допомогти проявитися мистецьким нахилом вихованців, викликати в дітей замилювання красою і передати його в малюнку, у ліпленні, іншому художньому витворі (Образотворча діяльність дітей, 2013: 10).

Створення мистецького образу дитиною має свої особливості. Діти також, як і художники використовують виразні засоби в малюнку, але відповідно до своїх умінь та уявлень. Дошкільнята ще не можуть відобразити в малюнку тривимірність зображення, світлотінь, але їм доступно передати лінійний контур предметів, його будову в двовірному зображенні, розташування на площині, локальний колір, також необхідною умовою виразності дитячого малюнка є цілісність зображення, наявність образу.

Спостереження за природою може багато дати юному художнику, котрий робить свої перші кроки у світі образотворчої творчості. На думку Т. Комарової, в результаті цілеспрямованого спостереження об'єктів природи, сформованих виразних уявлень про них, дитина в малюнку прагне передати багатство квітів і відтінків, колористичні особливості певних природних явищ («Осінні фарби лісу», «Зимовий пейзаж», «Розквітлі весняні квіти»), малюнки збагачуються новим змістом, діти використовують варіативні образотворчі матеріали, нові способи малювання (штрихи, мазки).

Використання виразності ліній, і навіть прагнення передачі будови дерев, місцевості (гори, річки, пагорби, дороги) є творчими проявами в малюванні дітьми природи. Під час малювання пейзажів діти нерідко доповнюють свої малюнки зображенням тварин, птахів, що свідчить про прагнення додати враження зі спостережень довкілля, природи, де живі істоти органічно існують із рослинним світом. Подібне самостійне доповнення малюнка, безперечно, можна віднести до творчих проявів.

У своїх працях Т. Комарова рекомендує педагогам якнайбільше урізноманітнити образотворчі матеріали, стимулювати використання дітьми різних способів зображення у роботі над зображенням дітьми картин природи. О. Савенков зазначає, що при малюванні дітьми колективних робіт, створюються умови для максимальної реалізації творчих проявів дошкільнят, наприклад, «Осінній парк», «Зимова казка», «Підводний світ» – у процесі роботи діти користуються всіма видами образотворчої діяльності: малювання, ліплення, аплікація; робота характеризується оригінальністю виконання кожного елемента колективного пейзажу, різноманітністю кольорів, цікавим композиційним рішенням (Комарова, 2006).

Л. Компанцева робить висновок, що творча виразність дитячих малюнків не є чимось незмінним, застиглим, її необхідно розвивати. Під впливом емоцій як рушійної сили уяви розвивається і виразність дитячого малюнка (Компанцева, 1985). Вод-

ночас, відомо, що оволодіння образотворчою грамотою веде за собою розширення творчих проявів у дитячому малюнку.

Для передачі виразності природних явищ в малюнку дитині необхідно опанувати малюванням ліній різної інтенсивності, вмінням розмивання фарб, змішування кольору, навичками малювання природних об'єктів, композиційного побудови рисунка.

В якості провідного методу, що розвиває відчуття кольору у дітей, та його вмілого використання в малюнку, автор пропонує систематичні спостереження в природі, що полягають у розгляданні об'єктів природи, милуванні ними, активній взаємодії для повного відчуття краси природи (наприклад – квітку необхідно розглянути, доторкнутися, понюхати, помилуватися метеликами, бджілками, що прилітають до неї, розглянути яка вона у тіні, на сонці тощо); виділення та милування кольором об'єктів та явищ природи автор пропонує проводити обов'язково залежно від пори року, погоди, освітлення тощо.

Часто діти намагаються передати настроїв, стан погоди в малюнку (яскравими, чистими, насиченими фарбами зображується радісний настроїв, сонячна погода, гарне дерево, квітка та напівтонами, сірими, брудними, темними фарбами діти зображують смуток, похмуру погоду, некрасиве дерево, зав'ялу квітку і т. ін.). Творча діяльність є діяльністю естетичною і виступає як результат естетичного розвитку дитини.

Дослідження В. Єзикеєвої, І. Житної, С. Зирянової, І. Іванець, Т. Комарової, Л. Компанцевої, О. Радиної, Р. Чумічової та інших довели, що сильним емоційно-образним впливом на дитину, у процесі художнього сприйняття, мають витвори мистецтва (живопису, музики), що відбивають всю повноту і різноманітність природних явищ.

Творчі прояви у дитячих малюнках виражаються у використанні більшої кількості кольорів, колірних відтінків, вміння змішувати кольори. Діти використовують силу, інтенсивність кольору висловлювання настроїв малюнку, викликаного музичними творами. Однією з особливостей використання кольору при зображенні природи дітьми є вибір фону залежно від настрою, що передається малюнку.

Зображуючи природу у своїх малюнках, діти намагаються передати особливості ландшафту, будови дерев. Мальовничі твори сприяють розвитку композиційних умінь дошкільнят. Це реалізується у зображенні великої кількості дерев – «густий ліс», зображення лінії горизонту, більшого чи меншого простору неба, землі; зображення об'єктів природи у перспективі: на лінії горизонту маленькі ялинки, лінія горизонту може одночасно позначати річку, дорогу, гори.

Поетичні твори малюють у дитячій уяві пейзажі, активізують використання малюнку різних композиційних рішень. Разом з тим, набуваючи навичок наслідування щодо складання композиції на аркуші та сприймаючи різні композиційні

рішення на художніх полотнах, дитина починає відчувати центр, сторони аркуша як площини.

Надалі використання отриманих умінь у малюванні природи можна також розглядати як творчі прояви.

Наявність у дітей спеціальних здібностей та творчих проявів ще не забезпечує успіху творчості. Для формування дитячої творчості необхідні спеціальні педагогічні умови, творчістю дітей необхідно керувати, воно виникає у процесі наслідування дій дорослого, реалізації власного дитячого досвіду, у спеціально організованих видах дитячої діяльності

У сучасних освітніх програмах для ЗДО наголошується на важливості використання творів мистецтва в роботі з дітьми у процесі розвитку художньо-творчих здібностей; ознайомленні з різноманітністю видів та жанрів мистецтва; розвиток емоційно-естетичних почуттів, пізнавального та мовленнєвого розвитку дітей.

Творчі здібності і наслідування у дошкільному віці розглядаються науковцями, здебільшого, як розрізнені елементи процесу розвитку особистості, але практично відсутні дослідження їх взаємозв'язку. Ефективним видається підхід до вивчення цих процесів як взаємопов'язаних та взаємозумовлених, на чому наголошує В. Дружинін (Дружинін, 2005). Цей підхід реалізовано в роботах Н. Хазратової, відповідно до результатів яких наслідування зразків креативної поведінки є однією із умов розвитку творчих здібностей у дошкільному віці (Хазратова, 1993).

Список літератури:

1. Выготский Л.С. Творчество и воображение в детском возрасте. М.: Просвещение, 1991. 93с.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология: под ред. В.В. Давыдова. М.: АСТ: Астрель: Люкс, 2005. 671 с.
3. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. М.: изд-во Смысл, Изд-во Эксмо, 2004. 512 с.
4. Дружинин В.Н. Психология творчества // Психол. журнал. – 2005. – Т.26, №5. – С. 101 – 109.
а. Запорожец А.В. Избранные психологические труды в 2-х т. Т. II., 1986 296 с.
5. Запорожец, А.В. О психологии детей раннего и дошкольного возраста [Текст]. М.: Учпедгиз, 1969. 26с.
6. **Комарова Т.С.** Изобразительная деятельность в детском саду: программа и методические рекомендации для занятий с детьми 2-7 лет. М.: Мозаика-Синтез, 2006. 190 с.
7. Кульчицька О.І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості // Обдарована дитина. 2001. №1. С. 3–10.
8. Мухина В.С. Детская психология: Учеб. для студентов пед. ин-тов / Под ред. Л.А. Венгера. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Просвещение, 1985. 272 с.
9. Неменский Б.М. Мудрость красоты: О проблеме эстетического воспитания: Кн. Для учителя. М.: Просвещение, 1981. 192с.
10. Хазратова Н.В. Формирование креативности под влиянием микросреды: Дисс. ... канд. психол. наук. М., 1993. 160 с

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

УДК159.923.2:347.126.896.163

Вовченко О.А.

доктор психологічних наук,
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України
[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-24-26](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-24-26)

ДЕТЕРМІНАНТИ СУЧАСНОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ

Vovchenko OIha,

PhD of psychological sciences,
Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology
National academy of pedagogical sciences Ukraine

DETERMINANTS OF MODERN SPECIAL PSYCHOLOGY IN THE CONTEXT OF THE PECULIARITIES OF THE UKRAINIAN MENTALITY

Анотація

Статтю присвячено вирішенню проблеми впливу менталітету та автентичних етнічних архетипів на формування системи спеціальної освіти та спеціальної психології в контексті навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку. Автором визначено стан розробленості проблеми та основні концептуальні підходи до її дослідження, зокрема щодо сучасних тенденцій навчання, виховання та психологічного супроводу (психологічної допомоги) особам з особливими освітніми потребами. Виявлено та описано особливості, специфіку впливу архетипів на формування суспільних інститутів, зокрема навчання та виховання дітей/підлітків означеної категорії. Охарактеризовано стан сучасної спеціальної психології та спеціальної педагогіки в контексті дослідження архетиповості українського суспільства. Мета публікації є дослідження досить новітньої категорії, як то феномен архетипу у спеціальній психології в Україні. Це не лише новий, але дуже дискусійний науковий аспект, зокрема те, що стосується проблеми самотності психологічного напрямку в контексті впливу архетипів та менталітету на аспект виховання та психологічної допомоги дітям/підліткам з особливими освітніми потребами. Етнічні архетипи у спеціальній педагогії та корекційній освіті мають досить мінливий характер, оскільки можуть як посилюватися, так і послаблюватися, завмирати, потім знову відроджуватися, і навіть кардинально змінюватися. Інститут суспільства та освіти розглядають архетип як явище одночасно стабільне, а водночас й ні. Оскільки архетип може не мати стабільного впливу на освітні процеси в країні, а в інші часи – навпаки. Архетипи є визначальними чинниками формування освіти, науки та психологічної допомоги, рушієм державних процесів.

Abstract

The article is devoted to solving the problem of the influence of mentality and authentic ethnic archetypes on the formation of the system of special education and special psychology in the context of education and upbringing of children with special needs. The author identifies the state of development of the problem and the main conceptual approaches to its study, in particular on current trends in education, upbringing and psychological support (psychological assistance) for people with special educational needs. The peculiarities and specifics of the influence of archetypes on the formation of social institutions, in particular the education and upbringing of children / adolescents of this category, are identified and described. The state of modern special psychology and special pedagogy in the context of research of archetypal Ukrainian society is characterized. The purpose of the publication is to study a fairly new category, such as the phenomenon of the archetype in special psychology in Ukraine. This is not only a new but very controversial scientific aspect, in particular the problem of the identity of the psychological direction in the context of the influence of archetypes and mentality on the aspect of education and psychological assistance to children / adolescents with special educational needs. Ethnic archetypes in special pedagogy and correctional education are quite variable, as they can both increase and decrease, die out, then revive, and even change dramatically. The Institute of Society and Education considers the archetype as a stable phenomenon, but at the same time not. Because the archetype may not have a stable impact on educational processes in the country, and at other times - vice versa. Archetypes are the determining factors in the formation of education, science and psychological assistance, the driving force of state processes.

Ключові слова: спеціальна психологія, спеціальна педагогіка, дитина з особливими освітніми потребами; менталітет, етнічний автентичний архетип, система освіти осіб з особливими потребами.

Key words: special psychology, special pedagogy, child with special educational needs; mentality, ethnic authentic archetype, education system for people with special needs.

Отримавши незалежність, Україна опинилась перед вибором власної стратегії розвитку, яку вже

здійснили багато країн Західної Європи. Україна демократизується, оновлюється, впевнено йдучи до

європейського простору. У нових умовах постає проблема переосмислення власної історії, усіх суспільних процесів та інститутів. Однією з важливих рушійних сил у зміцненні державності стає український менталітет.

Більшість психологів визначають менталітет як доведений до підсвідомого автоматизму тип мислення, виявленням якого є система цінностей, що виступають фундаментом змісту буття спільноти та окремої людини. Менталітет актуалізується у змісті будь-якої діяльності народу (а також його окремих представників), починаючи від спілкування і закінчуючи самопізнанням. Зміни в менталітеті, зумовлені природними і соціально-історичними чинниками, відбуваються дуже повільно, і майже непомітно [1].

Фундаментом менталітету є архетипи – безсвідомі колективні уявлення, які, на думку сучасних вчених, успадковуються біологічно [4]. Архетипи втілюються в образах, символах, міфах - у всіх сферах духовного життя певної спільноти, визначають специфіку світобачення, картини світу та психологію особистості.

Український архетип – це не тільки прийняття певних групових уявлень, готовність сприймання подібного напрямку думок та співпереживання етнічних почуттів. Це також побудова системи ставлень і дій у різних психоемоційних ситуаціях. У такий спосіб особистість визначає своє місце в суспільстві і засвоює способи поведінки всередині і поза своєю групою, що притаманні етнічним зразкам поведінки власне свого автентичного роду.

Від так, **метою статті** є дослідження феномену архетипу, як однієї з детермінант формування і розвитку сучасної спеціальної психології в Україні. Це досить новий та дискусійний науковий аспект, зокрема питання щодо самобутності психологічного напрямку в контексті впливу архетипів та менталітету та аспект дослідження впливу архетипів на ставлення суспільство до осіб з особливостями психофізичного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Переважно, наукова категорія архетип вважається психологічною категорією і є добре дослідженою як усталений образ бачення світу. Вона розглядається з різних методологічних позицій у працях психологів О. Артем'євої, Ф. Василюка, О. Верніка, В. Зінченка, Дж. Келлі, Д. Леонтьєва, У. Найссера, Ж. Піаже, В. Петренка, С. Симоненко, С. Смірнова, Т. Титаренко та ін. Вивченням архетипів як колективного несвідомого певної групи осіб займалися такі вчені як М. Бодкін, Ж. Дюран, М. Еліаде, Е. Мелетинський, Е. Нойман, К.-Л. Стросс, Н. Фрай та ін. У своїх роботах роль та вплив архетипів на соціальну дійсність досліджували Г. Бедненко, Н. Гаєвська, О. Донченко, С. Мелетинський, О. Потебня, О. Романенко, К. Юнг.

Однак багато питань, пов'язаних з проблемою визначення змісту та структури українського архетипу, його впливу на становлення спеціальної освіти і психології, на формування ставлення до осіб з особливими потребами, роль у стереотипах

системи навчання та виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку залишаються поки що актуальними.

Теоретико-методологічною основою вирішення означених проблем можуть слугувати роботи українських науковців – Е. Афоніна, О. Валевського, О. Донченко, В. Кременя, О. Литвиненка, В. Лозового, Г. Нестеренко, В. Огнев'юка, Д. Пагани та інших в яких проаналізовані освітні виміри та психічні рівні впливу колективного несвідомого на становлення спеціальної освіти та ставлення суспільства до такої категорії дітей.

У сучасній психологічній науці існує два основних методологічних підходи щодо розуміння феномену формування і впливу автентичних архетипів та способів їх збереження, відтворення з подальшою імплементацією у кругообіг системи навчання і виховання:

1. «ситуативний» або «конструктивістський»;
2. «природно-історичний» [2, с. 107], [3, с. 98], [5].

Конструктивістський («ситуативний») підхід ґрунтується на запереченні або мінімізації ролі етнічного чи ментального чинника в освітніх процесах, стверджуючи штучність ідентифікації за спільними образами колективного несвідомого, і їх появу внаслідок конструювання елітами, що переслідують свої інтереси, певних історико-культурних міфів про спільну історичну долю, культурну спорідненість етносів тощо. Серед головних теоретичних положень цього підходу варто відмітити такі аспекти та наукові доробки:

– ментальність та етнічний архетип є винайденим, уявним, вигаданим феноменом, оскільки «члени етнічної спільноти не можуть бути знайомі особисто чи навіть чути один про одного». Від так не існує і впливу на систему освіти чи будь-який інший суспільний інститут [2, с. 67];

– етнічний архетип, як і ментальність мають мінливий характер, оскільки можуть і посилюватися, і послаблюватися, і завмирати, і відроджуватися, і взагалі змінюватися. Інститут суспільства є явище стабільне, тому не стабільне явище, як то архетип, не має впливу на стабільне, вважають представники цього підходу. Таким чином, архетип не впливає на освітній процес [3, с. 91];

– архетип характеризується набутиим і ситуативним характером, оскільки особистість залежно від ситуації може приховувати чи демонструвати свій менталітет. Від так, базувати та досліджувати ставлення до осіб з особливими потребами на ґрунті «змінної перемінної» не є доцільним і видається досить футуристичним [1];

– менталітет як і архетип є чимось похідним від соціального, породженням процесу модернізації, реакцією на процеси глобалізації, універсалізації та стандартизації. Від так і тенденції у спеціальній психології та спеціальній освіті не залежать від колективного несвідомого, а обумовлені модернізаційними тенденціями, світовими змінами та реакцією на потреби простору й часу [3, с. 95];

– архетип є лише однією з багатьох ідентичностей, та формуючих елементів особистості, тому не може цілком визначати вектори ставлення до особистості з особливими потребами чи мати вплив на такий глобальний процес, як система навчання та виховання людини [2, с. 97].

Природно-історичний підхід підкреслює роль історичної сталості менталітету та автентичного архетипу, які мають глибинні історичні, культурні та символічні корені належності індивідів до спільного роду. Представники означеного підходу доводять та наукового обґрунтовують такі аспекти:

– початковими, вихідними «цеглинами» існуючих суспільних інститутів, зокрема й системи навчання і виховання є архетипи – це прадавні форми реагування на світ та людей у ньому [4];

– менталітет та архетип характеризуються вродженим характером і передається із покоління в покоління [1], [5];

– етнічний зв'язок є найважливішим за будь-який інший зв'язок, а менталітет є визначальним чинником реформ, модернізації та змін/або застою у будь-якій сфері життя суспільства, окрема й у спеціальній психології та педагогіці [4];

– архетипи є успадкованими і задовольняють «глибинні природні потреби особистості» [5];

– архетип – це споконвічний, природний, реальний, стабільний і загалом позитивний феномен, в основу якого покладено спільне походження та спільні зразки поведінки, дій, виборів людини [1].

У сучасній Україні природно-історичний підхід та його концептуальні засади залишаються несуттєвим чинником суспільного життя, але за результатами соціологічних досліджень Інституту соціології НАН України близько 40 % опитаних вважають себе, у першу чергу, представниками свого етносу чи жителями села, району, міста чи області, де вони народилися і зараз проживають [4], що є суттєвим показником значимості питання ментальності та самоналежності. Існує також і велика кількість критики щодо цього підходу, але слід зауважити, що представники означеного підходу висувують цілу низку аргументів, з якими можна не погодитися. Так, Г. Касьянов зауважує, що в будь-якому суспільстві (модерному чи архаїчному) особистість з дитинства відчуває духовний зв'язок з членами своєї етнічної, культурної чи мовної спільноти, зв'язок, що має для неї велике емотивне значення, залишається з нею протягом усього життя, незалежне від того, усвідомлений він чи ні [2, с. 110]. Крім того, цей зв'язок, що ми визначаємо та описуємо через автентичні архетипи, певною мі-

рою може служити основою для створення суспільних чи освітніх традицій. Навіть у тих випадках, коли такі зв'язки не мають великого значення у повсякденному житті особистості, їх вплив на підсвідомому рівні може бути досить великим, зокрема й виражатися у ставленні до осіб з особливими потребами, створенні відповідних законодавчих норм тощо.

Висновки. Погоджуючись із багатьма тезами представників обох шкіл, вважаємо, однак, що жодна не дає цілісного і всебічного уявлення про сутність і характер архетипу та його вплив на стан сучасної спеціальної психології та педагогіки, та вплив на ставлення суспільства до осіб з особливостями психофізичного розвитку зокрема. Оскільки архетип, як і менталітет водночас, є і одвічною, природною, стабільною і модерною, мінливою феноменальною категорією. Крім того, наукові дослідження обох підходів досить щільно поєднані та переплетені між собою, останнім часом вони більше доповнюють, ніж протистоять один одному. Етнічний архетип як певний інтегральний феномен є важливою ланкою поміж його особистісними та соціальними складовими характеристиками, що впливають на визначення та самоідентифікацію суспільства. Він є своєрідним підґрунтям для продукування певних характеристик діяльності (наприклад навчання, виховання, супроводу чи просто ставлення соціуму до осіб з особливими потребами) та фундаментом для розвитку особистості, її участі в певних ідентифікаційних практиках та процесах самопізнання.

Список літератури:

1. Жорнова О. Ідентифікатори повсякденної активності особистості як прояви архетипової етнічної поведінки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Niz/2007_8/gornova.htm.

2. Налчаджян А. Этнопсихология. Санкт Петербург: Питер, 2004. 381 с.

3. Одайник В. Психологія освіти. Київ: Експрiм, 206. 382 с.

4. Пагава Д. Психологія освіти: стереотипи та архетипи [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://newismit/pagawa/il.if.ua/kte23.htm>

5. Парахонський Б. Вплив архетипів на побутове та світське життя етнічного українця [Електронний ресурс] Режим доступу : [http:// parah.satr.-34rtyu.rtuud12./ua.htm](http://parah.satr.-34rtyu.rtuud12./ua.htm)

TECHNICAL SCIENCE

УДК 625.21

Штефан В.В.*доктор технічних наук, професор кафедри технічної електрохімії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна***Баламут Н.С.***аспірант кафедри технічної електрохімії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна***Кануннікова Н.О.***PhD, науковий співробітник кафедри технічної електрохімії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна*[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-27-30](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-27-30)**КОРОЗИЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТАЛІ 08X18H10/Cr·CrO_x·MO_x (M = Ti, Al, Si)****Shtefan V.V.***doctor of science in technical sciences, professor department of technical electrochemistry, National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine***Balamut N.S.***PhD student department of technical electrochemistry, National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine***Kanunnikova N.O.***PhD, research fellow department of technical electrochemistry, National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine***CORROSION CHARACTERISTICS OF AISI 304 STEEL/Cr·CrO_x·MO_x (M = Ti, Al, Si)****Анотація**

Нержавіюча сталь широко використовується як конструкційний матеріал у різних галузях промисловості. Однак вона надзвичайно чутлива до локальних видів корозії. Для підвищення її корозійної стійкості, на поверхню нанесли композитні покриття Cr·CrO_x модифіковані оксидами титану, алюмінію та кремнію. Електроосадження здійснювали в гальваностатичному режимі при густині струму 40-50 А/дм². Випробування на корозію проводили методом поляризаційного опору в 3% розчині NaCl.

В результаті електроосадження було отримано чорні матові покриття міцно зчеплені з основою. Корозійні дослідження вказують на доцільність нанесення композитних покриттів, та збільшення значення поляризаційного опору в ряду Si > Al > Ti.

Abstract

Stainless steel is widely used as a structural material in various industries. However, it is extremely sensitive to local types of corrosion. To increase its corrosion resistance, Cr·CrO_x composite coatings modified with titanium, aluminum and silicon oxides were applied to the surface. Electrodeposition was performed in galvanostatic mode at a current density of 40-50 A/dm². Corrosion tests were performed by the method of polarization resistance in 3% NaCl solution.

As a result of electrodeposition, black matte coatings were firmly bonded to the substrate. Corrosion studies indicate the feasibility of applying composite coatings and increasing the value of polarization resistance in the series Si > Al > Ti.

Ключові слова: нержавіюча сталь, металоксидне покриття, корозійна стійкість, поляризаційний опір

Keywords: stainless steel, metal oxide coating, corrosion resistance, polarization resistance

Вступ

Сплави на основі заліза, нікелю та хрому, зокрема хромонікелеві нержавіючі сталі типу 08X18H10, знайшли широке застосування в промисловості, приладобудуванні та медичній техніці, хімічній, нафтохімічній, автомобільній промисловості. Однак в середовищах, що містять хлориди, броміди тощо сталь піддається локальним видам корозії [1-3]. В даний час істотна увага приділя-

ється розробці методів електрохімічного отримання композиційних покриттів, що мають покращені фізико-механічні властивості. Електроосадження є цінною технологією інтенсифікації поверхні для отримання композитних покриттів, що дозволяє їх модифікувати з метою покращення властивостей [4]. З цієї точки зору, особливо привабливим є отримання покриттів з оксидною матрицею хрому. За показниками корозійної стійкості хро-

мові оксидні покриття не поступаються властивостями електролітичним хромовим осадам [5-6]. Завдяки вдалому поєднанню декоративного вигляду, шорсткій структурі осаду, оптичних та протикорозійних властивостей, хромові оксидні покриття використовуються у ряді галузей, де до виробів висуваються специфічні вимоги та передбачається робота у жорстких умовах. Однак їх отримання ускладнено, що стимулює проведення дослідницьких робіт у таких напрямках, як електроосадження з розчинів хромової кислоти, так і з розчинів на основі сполук Cr(III) [7-10]. Незважаючи на те, що розробляються деякі альтернативи шестивалентному хрому, сьогодні тверді хромові покриття все ще є

обробкою, необхідною для дуже вимогливих галузей промисловості, оскільки на даний момент немає іншого альтернативного процесу, який би досяг необхідних механічних і трибологічних характеристик [11-12].

Матеріали та методи

Синтез покриттів. Режим електролізу та склад електролітів, в яких були сформовані покриття наведених у таблиці 1. В якості катоду використовували пластину зі сталі 08X18H10 площею 4 см², в якості аноду – платину. Процес проводили в комірці об'ємом 200 мл з постійною конвекцією при температурі електролізу 18-25 °C [13].

Табл. 1

Склад електролітів та режим формування композитних оксидних покриттів

Компоненти та режим оса-дження композитів	Номер електроліту та концентрація компонентів, г/л			
	1	2	3	4
CrO ₃	250	250	250	250
H ₃ BO ₃	20	20	20	20
Ba(OH) ₂	2	2	2	2
NaNO ₃	5	5	5	5
TiO ₂		50		
Al ₂ O ₃			50	
SiO ₂ ·nH ₂ O				20
$j_{кз}, A/дм^2$	40-50			
$t, °C$	18-25			
$\tau, хв$	30-60			

Поляризаційний опір. Випробування на корозію проводили на зразках без та із оксидними покриттями хрому після 1 години витримки в 3% розчині NaCl. Зміну потенціалу зразка (E) оцінювали по відношенню до хлоридсрібного електрода, а його значення перераховували до н.в.е. Поляризаційні залежності реєстрували поблизу корозійного потенціалу за допомогою потенціостата IPC-Pro. Протиелектродом служила платина.

Струм корозії розраховували за допомогою вимірювань поляризаційного опору R_p за відомою формулою:

$$I_{кор} = \frac{b_A b_C}{2,303(b_A b_C)} \cdot R_p$$

Значення R_p розраховували з нахилу кривої при потенціалі корозії [14-15].

Результати та обговорення

Синтез покриттів. У даній роботі осаження покриттів проводилося з використанням хромових електролітів, модифікованих оксидами титану,

алюмінію та кремнію. Отримані композитні покриття мають чорний матовий колір і міцно прилягають до основи.

Поляризаційний опір. Нанесення покриття з оксиду хрому призводить до збільшення поляризаційного опору R_p , але збільшення ефекту спостерігається при модифікації покриття оксидами титану, алюмінію або кремнію. Як видно з даних таблиці 3, значення поляризаційного опору для композиту Cr·CrO_xSiO_y збільшується в 4 рази, а для композитів Cr·CrO_x·TiO_y та Cr·CrO_x·Al_xO_y – в 10 разів порівняно з покриттям Cr·CrO_x. Аналіз розрахованих значень констант Тафеля показує, що модифікація полегшує анодний процес. Проте величина корозійного струму k_j визначає значення поляризаційного опору, збільшення якого, швидше за все, викликано збільшенням електричного опору сформованого композиту за рахунок введення частинок оксиду титану, алюмінію або кремнію.

Табл. 2

Корозійні характеристики сталі без покриття, та із хромовими оксидними покриттями

Параметри	Композиційні оксидні покриття				
	сталі без покриття	Cr·CrO _x	Cr·CrO _x ·TiO _y	Cr·CrO _x ·Al _x O _y	Cr·CrO _x ·SiO _y
$R_p, кОм·см^2$	3.0	7.8	82.3	69.6	29,1
$b_c, мВ$	84	98	93	63	82
$b_a, мВ$	91	86	63	52	76
$B, мВ$	19	19	16	12	17
$k_j, A/м^2$	$1.24 \cdot 10^{-6}$	$5.09 \cdot 10^{-7}$	$4.06 \cdot 10^{-8}$	$3.59 \cdot 10^{-8}$	$5,87 \cdot 10^{-8}$

На рисунку 1 показані катодна та анодна вольтамперограми нержавіючої сталі з композитами та без них. Електрохімічне нанесення покриття з оксиду хрому на сталь призводить до зсуву потенціалу корозії на ~ 700 мВ в позитивну область. Модифікація композиту оксидами титану, алюмінію або кремнію призводить до зворотного зсуву, а

саме в негативну сторону до 700 мВ, що на 200 мВ більше, ніж значення для необробленої сталі. Зміщення корозійного потенціалу свідчить про зміну характеру управління процесом корозії, тобто про вплив швидкості катодної та анодної реакцій на величину корозії. Цей факт підтверджується значеннями констант Тафеля.

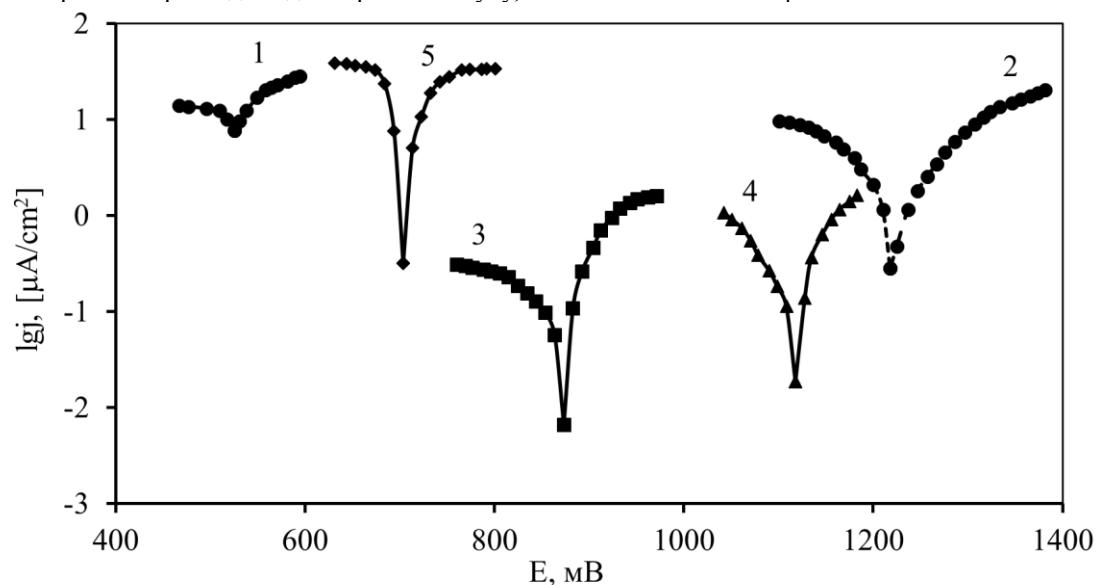

Рис. 1 – Поляризаційні залежності сталі без покриття (1), із покриттям Cr-CrOx, (2), Cr-CrOx-TiOy, (3), Cr-CrOx-AlxOy (4), Cr-CrOx-SiOy, (5).

Висновки

Таким чином, електролізом на поверхні нержавіючої сталі були сформовані покриття Cr-CrOx-MOy (M= Ti, Al, Si). За результатами корозійних випробувань встановлено, що значення поляризаційного опору для покриття Cr-CrOx зростає майже у 3 рази у порівнянні з нержавіючою сталлю. Однак при модифікації цих покриттів оксидами титану, алюмінію або кремнію цей показник зростає у 4-10 разів, що свідчить про доцільність використання таких покриттів як корозійностійких.

Список використаної літератури:

1. Shtefan V., Kanunnikova N., Balamut N. Anodic oxidation of AISI 304 steel in acidic solutions. *Proceedings of Odessa Polytechnic University*. 2018. Vol.56, № 3. P. 89–94.
2. Alizadeh M., Teymuri A. Structure, indentation and corrosion characterizations of high-silicon Ni-Si nano-composite coatings prepared by modified electrodeposition process. *Transactions of Nonferrous Metals Society of China*. 2019. Vol.29, № 3. P. 608–616.
3. Shtefan V.V., Kanunnikova N.A., Leshchenko S.A. et al. Anodic dissolution of stainless steel in acid solutions. *Занятки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. 2019. Т. 30(69). №2. Ч.2. С.136-141.
4. Shtefan V.V., Kanunnikova N.O., Goncharenko T.Ye. Analysis of the structure and anticorrosion properties of oxide coatings on aisi 304 steel. *Materials Science*. 2021. Vol.57. P. 248-255.
5. Pedro de Lima-Neto, Adriana N. Correia, Renato A.C.Santana, Regilany P.Colares, Eduardo B.Barros, Paulo N.S.Casciano, Gustavo L.Vaz. Morphological, structural, microhardness and

electrochemical characterisations of electrodeposited Cr and Ni-W coatings. *Electrochimica Acta*. 2010. Vol.55. №6. P. 2078–2086.

6. Штефан В.В. Структура та елементний склад хромових оксидних покриттів сформованих на сталі 08X18H10 / В.В. Штефан, Н.С. Баламут, Н.О. Кануннікова, О.О. Смирнов // *Електрохімія сьогодні: здобутки, проблеми та перспективи: колективна монографія*. - Київ: МПБП "Гордон", 2021. - 191 с.

7. Adelkhani H., Reza Arshadi M. Properties of Fe-Ni-Cr alloy coatings by using direct and pulse current electrodeposition. *Journal of Alloys and Compounds*. 2009. Vol.476, № 1–2. P. 234-237.

8. Пат. на винахід № 119022 Україна, МПК C25D 11/34. Спосіб електрохімічного оксидування нержавіючої сталі / Штефан В.В., Кануннікова Н.О., Баламут Н.С., Кобзев О.В.; заявник та власник патенту НТУ "ХПІ". № а201807699; заявл. 09.07.2018; опубл. 10.04.2019, бюл. № 7.

9. Junqueira R.M.R., de Andrade Manfridini A.P., de Oliveira Loureiro C.R. et al. Morphological, chemical and mechanical characteristics of an anodic coating on stainless steel. *Surface Engineering*. 2013. Vol.29, 5. P. 379–383.

10. Shtefan, V.V., Kanunnikova, N.A. Oxidation of AISI 304 Steel in Al- and Ti-Containing Solutions. *Protection of Metals and Physical Chemistry of Surfaces*. 2020. Vol. 56. P. 379-384.

11. Shtefan V., Kanunnikova N., Pilipenko A., Pancheva H. Corrosion Behavior of AISI 304 Steel in Acid Solutions. *Materials Today: Proceedings*. 2019. Vol. 6, №.P2. P. 149-156.

12. Rosa Junqueira M.R., Célia Loureiro R.O., Margareth Andrade S. et al. The chemical and mechanical characteristics of thermally aged interference thin films on stainless steel. *Surface & Coatings Technology*. 2009. Vol. 203. P. 1908–1912.

13. Пат. на кор. мод. № 147835 Україна, МПК C25D 11/34. Спосіб формування захисних оксидних покриттів на нержавіючій сталі / Штефан В.В., Смирнова О.Ю., Кануннікова Н.О. Баламут Н.С.; заявник та власник патенту НТУ "ХП". – № u202008156; заявл. 21.12.2020; опубл. 16.06.2021, бюл. № 24.

14. Пат. на кор. мод. № 150138 Україна, МПК C25D 11/34. Спосіб нанесення захисних хромвмісних покриттів на нержавіючу сталь / Штефан В.В., Баламут Н.С., Кануннікова Н.О.; заявник та власник патенту НТУ "ХП". – № u2021 04222; заявл. 19.07.2021; опубл. 06.01.2022, бюл. № 1.

15. Shtefan V. and etc. Influence of chloride on the anode dissolution of aisi 304 steel / V. Shtefan and etc. // *Science, research, development. Technics and technology: monografia pokonferencyjna*, 29.11 - 30.11.2018, Rotterdam. – Warszawa: Diamond trading tour, 2018. – No 11. – P. 62–64.

УДК: 502

Выставка Елена Витальевна
студент

Санкт-Петербургский Государственный Архитектурно-Строительный Университет
[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-30-32](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-30-32)

ВОЗДЕЙСТВИЕ АЭРОЗОЛЕЙ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

Vystavkina Elena Vitalevna
student

Saint-Petersburg State University of Architecture and Civil Engineering

EXPOSURE TO AEROSOLS IN THE MODERN WORLD

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние аэрозолей, окружающих нас в повседневной жизни. Данная тема актуальна, так как качество атмосферного воздуха напрямую влияет на человека и Землю.

Abstract

This article examines the influence of aerosols surrounding us in everyday life. This topic is relevant, because the quality of atmospheric air directly affects humans and the Earth.

Ключевые слова: аэрозоли, частицы, загрязнитель, парниковые газы.

Key words: aerosols, particles, pollutants, greenhouse gases.

1. Аэрозоли

Когда мы говорим об аэрозолях, большинство людей думают об аэрозольных спреях, которые на самом деле являются продуктами, содержащими аэрозоли, поскольку это слово относится к самим частицам. Эти частицы также могут называться разными именами. Токсикологи называют аэрозоли ультратонкими, мелкими или грубыми веществами. Регулирующие органы и метеорологи обычно называют их твердыми частицами, в инженерных областях они обычно называются наночастицами, но обычно используются повседневные термины, такие как дым, пепел или сажа, которые относятся к источникам аэрозоля.

Климатологи склонны маркировать аэрозоли на основе их химического состава. Ключевые группы включают: сульфаты, органический углерод, черный углерод, нитраты, минеральную пыль и морскую соль. Это не идеальная система, так как аэрозоли часто собираются вместе и образуют сложные смеси, но она полезна, потому что разные типы аэрозолей могут вызывать разные эффекты.

2. Влияние аэрозолей на здоровье человека

Аэрозоли являются одним из основных загрязнителей воздуха, что приводит к преждевременной смерти миллионов людей каждый год, поскольку

они повреждают легкие и даже попадают в кровоток. Как острое, так и хроническое влияние загрязнения воздуха связано с повышенным риском гибели от сердечно-сосудистых заболеваний, включая ишемическую болезнь сердца, сердечную недостаточность и тромботические инсульты.

Также подтверждено, что твердые частицы являются главным эндокринным разрушителем, действующим развитием метаболических заболеваний, таких как ожирение и диабет, которые являются аспектами риска развития сердечно-сосудистых заболеваний.

Помимо излишней смертности, загрязнение воздуха связано с существенным сокращением здоровых лет жизни и уменьшением производительности труда. Реальное число смертей составляет около 8,8 миллиона в год, что означает, что токсичный воздух убивает больше людей, чем курение.

3. Влияние на климат

Аэрозоли влияют на климат так же сильно, как и парниковые газы, но совершенно по-другому. Они способны рассеивать солнечный свет, что означает, что они фактически охлаждают планету, отражая около 1/4 солнечных лучей обратно в космос.

Однако другие типы аэрозолей, особенно черный углерод или коричневый углерод, будут поглощать световое излучение, способствуя потеплению атмосферы.

Способность аэрозолей изменять отражательную способность планеты известна как альbedo планеты. Яркие поверхности отражают радиацию, охлаждая климат, в то время как темные поверхности будут поглощать радиацию и нагревать климат. Например, белые листы морского льда отражают много радиации, в то время как темные поверхности, такие как океан, имеют тенденцию поглощать солнечную радиацию и иметь эффект потепления. Аэрозоли, особенно черный углерод, могут откладывать слой темного остатка на льду, что ускоряет таяние и уменьшает количество отраженной радиации.

Охлаждение от сульфатов и других отражающих аэрозолей подавляет согревающий эффект черного углерода и других поглощающих аэрозолей на планете. Однако, в отличие от многих парниковых газов, аэрозоли не распределены равномерно по всей планете, поэтому их воздействие наиболее сильно ощущается в региональном масштабе.

Это говорит о том, что, помимо выбросов CO₂, нам необходимо сократить использование ископаемого топлива, чтобы также избежать выброса аэрозолей черного углерода в воздух, тем самым уменьшая количество поглощаемой радиации.

4. Воздействие на облака

Аэрозоли также оказывают различное влияние на погоду, особенно когда речь идет об облаках. В отличие от парниковых газов, которые широко рассеиваются и оказывают довольно последовательное воздействие по всему миру, аэрозольные эффекты могут варьироваться больше из-за того, как они влияют на облака.

Облака образуются, когда достаточное количество воды испаряется и конденсируется, однако аэрозоли также протягивают руку помощи, служа крошечными «семенами», которые помогают формировать облака, также известные как ядра конденсации. Природные аэрозоли, такие как сульфаты, морская соль или соли аммония, являются наиболее распространенными ядрами конденсации в незагрязненных районах. Загрязненный воздух, однако, обычно создает облака, которые состоят из большего количества капель, которые меньше по размеру. Эти капли заставляют облака выглядеть ярче, чем обычно, рассеивая больше света и становясь более отражающими, затеняя землю, тем самым производя чистое охлаждение.

В целом считается, что облака охлаждают Землю, увеличивая отражательную способность планеты и затеняя 60% планеты в любой момент времени. Из-за этого увеличение отражательной способности облаков всего на 5% может компенсировать весь рост парниковых газов из современной индустриальной эпохи, в то время как долгосрочное снижение облачности может иметь серьезные неблагоприятные последствия. К сожалению, поскольку аэрозоли не распределяются по планете так

же последовательно, как парниковые газы, эффекты не просто компенсируют друг друга. При усреднении по всему земному шару похолодание составляет менее половины потепления, вызванного парниковыми газами. Однако в меньших масштабах последствия могут быть значительными, и поэтому понимание того, как облака и циклы обратной связи с облаками влияют на региональные климатические системы, в настоящее время является высоким приоритетом для климатологов.

Конечно, тип аэрозоля также очень важен, когда дело доходит до понимания аэрозолей и облаков. Отражающие аэрозоли, как правило, осветляют облака и делают их более долговечными, в то время как черный углерод может остановить образование облаков или нагревать окружающую атмосферу и вызывать испарение капель, превращая облака в дымку, которая подавляет осадки.

5. Загрязнение в помещении

В то время как все вышеперечисленное было сосредоточено на аэрозолях снаружи, также важно думать о качестве воздуха в помещении. Такие факторы, как строительные материалы, то, как вентилируется здание, как мы нагреваем и готовим в наших домах, а также химические вещества, которые мы используем для очистки и комнатной температуры, могут влиять на качество воздуха в помещении.

Многие чистящие средства и бытовые продукты содержат опасные химические вещества, включая, например, ацетон, аммиак, отбеливатель и другие. Эти химические вещества связаны с целым рядом проблем со здоровьем, включая головные боли, хронические респираторные проблемы, астму и аллергические реакции.

Приготовление пищи с использованием газа или электричества также может выделять аэрозоли, что является одной из причин, почему плиты имеют дымоходы или другую вентиляцию, которая позволяет загрязненному воздуху покидать дом.

Наличие дровяной, угольной печи или камина высвобождает аэрозоли, а также увеличивает риск развития рака легких. Дым от дровяного отопления также может проникать в соседние дома, и приводить к уровням воздействия аэрозолей, сопоставимым с уровнями воздействия транспортных средств.

Стекловолокно, которое обычно встречается на чердаках домов, также может выделять волокна при обрезке, резке или шлифовке. Эти волокна могут раздражать кожу, нос и горло. При работе с стекловолокном необходимо надевать маску и защитную одежду.

Краска также может быть большим источником аэрозолей, которые могут выделять газ в течение нескольких месяцев после окрашивания комнаты. Эти пары могут вызывать головные боли, головокружение, тошноту, усталость и аллергию.

6. Вывод

Для сохранения окружающей среды и заботы о будущем населении необходимо принять меры в уменьшении содержания аэрозолей в воздухе.

Список литературы

1. Вредное воздействие аэрозолей на организм человека. URL: studfile.net
Воздействие аэрозолей на организм человека (studfile.net)
2. Влияние аэрозолей на климат. URL: centez.ru
Загрязнение атмосферы и меры борьбы с ним (centez.ru)

3. Влияние на атмосферу и озоновый слой Земли. URL: vuzlit.com
Аэрозольное загрязнение атмосферы и его влияние на озоновый слой Земли (vuzlit.com)
4. Парниковые газы и аэрозоли. URL: studbooks.net
Парниковые газы и атмосферные аэрозоли и климат (studbooks.net)

УДК: 004.056.5

*Попугаева Валерия Алексеевна
Шарыпова Татьяна Николаевна*

Ростовский государственный экономический университет (РИНХ)

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-32-33](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-32-33)

ОСОБЕННОСТИ РЫНКА DLP-СИСТЕМ

*Popugaeva Valeria Alekseevna
Sharypova Tatyana Nikolaevna*
*Rostov State University of Economics
(RSUE)*

PORTRAIT OF A MODERN DLP SYSTEM**Аннотация.**

В данной статье рассмотрены особенности рынка DLP-систем, являющегося одним из самых быстрорастущих в сфере обеспечения защиты информации.

Abstract.

This article discusses the features of the DLP systems market, which is one of the fastest growing in the field of information security.

Ключевые слова: *DLP – системы, информационная безопасность, конфиденциальность, утечка информации, бизнес-среда.*

Key words: *DLP - systems, information security, confidentiality, information leakage, business environment.*

В начале 21-го века на рынке DLP-систем произошли большие изменения, вызванные переводом многих организаций на удаленную работу. Перед разработчиками DLP-систем была поставлена задача увеличения их производительности в соответствии с современными стандартами.

Ответом разработчиков на новые условия стало быстрое развитие методов анализа данных. Развитая техническая база и опыт, накопленный в течение многих лет, способствовали созданию новых инструментов защиты информации, а также развитию технологий искусственного интеллекта, нейросетей и т.д. Однако развитие DLP-систем с использованием новых технологий началось только в начале 2020-го.

Требования к качеству сбора и анализа информации небольших предприятий не имеют больших различий с требованиями крупных предприятий, но у их реализации есть определенные особенности. Обычно малый бизнес пользуется DLP-системами в режиме мониторинга, а не блокировки, из этого следует, что требования к скорости фильтрации и автоматизации обработки данных довольно невысоки. Учитывая низкие требования, одних только прокси-серверов может быть достаточно для перехвата сообщений. Но масштаб возможностей DLP довольно велик: видеозапись со стационарных компьютеров, возможности управления съемными носителями, тайм-менеджмент. Другими словами,

компания стремится сэкономить за счет сокращения функций защиты и решения связанных с этим бизнес-задач. Большие корпорации же не экономят, и пользуются всем спектром услуг.

Обязательными условиями интеграции DLP-систем являются возможность управления порядком происходящих событий, инструменты для анализа действий предприятия и машинных команд и средства для составления отчетности.

В условиях экономической нестабильности риски во много раз возросли, и акцент сместился на их предотвращение. Интеграция DLP становится обязательной, поскольку требования к анализу рисков, угроз и скорости реакции продолжают расти.

В условиях объединения предприятий численность работников сильно возросла. Рост числа участников делового общения дополняется нелинейным увеличением трафика, вызванным стремительной цифровизацией.

Для крупных предприятий основными требованиями становятся не возможности DLP-систем, а скорость, надежность и отказоустойчивость, что несколько меняет задачу производителей. Рост трафика сканирования означает, что традиционные методы сканирования контента не могут одновременно обеспечивать скорость, необходимую для «фоновых» задач, сохраняя при этом чрезвычайно высокую точность исследования. К примеру, тради-

ционные средства визуальной идентификации объектов, такие как паспорта, штампы, платежные карты и т.д. уже были заменены более современными цифровыми аналогами. Эффективность этой техники не особо зависит от размера графического файла. При распознавании объектов учитываются разнообразные деформации – растянутые, повернутые, наложенные на другие объекты.

Для гарантии безотказной работы системная архитектура должна обеспечивать резервную замену каждого неисправного узла в системе. При этом согласованность данных должна поддерживаться не только при переходе на резервный узел, но и при возврате на основной.

Когда речь идет об общении между десятками тысяч сотрудников, индивидуальный контроль над каждым сотрудником невозможен. Поэтому «минимальная потребительская корзина» включает в себя аналитические инструменты, которые понимают общую картину компании, акцентируют внимание на зонах риска и выделяют негативные тенденции. Однако, учитывая тот объем информации, с которым службы информационной безопасности сталкиваются на практике, классического анализа недостаточно. Использование технологии анализа поведения пользователей (UBA) становится обычным явлением. Технология UBA может обнаруживать аномалии в поведении сотрудников, которые могут указывать на начальные следы корпоративного мошенничества, взяточничества, утечки информации, предстоящих увольнений и т. д. Это позволяет группам безопасности предсказывать риски, предотвращать нарушения и ускорять их обнаружение. Поведенческая аналитика может помочь сосредоточиться на областях наибольшего риска.

Компании, как правило, географически рассредоточены. Для этого требуется решение, позволяющее как управлять рабочим процессом, так и проводить сквозные расследования и просматривать общую аналитику из центрального офиса.

Дополнением являются требования безопасности самой DLP-системы, они могут быть «умеренными» в зависимости от проблемы и степени потенциального ущерба. Основной задачей системы защиты информации является не только обеспечение функциональности, но и защита данных от потери целостности, конфиденциальности и доступности. С этой целью программное обеспечение предоставляет различные функции безопасности для разных классов систем.

Говоря о современных DLP-системах, обычно имеют в виду широкий спектр их возможностей.

Однако класс системы также определяется простотой ее использования, вниманием к деталям и качественной реализацией отдельных задач.

Учитывая разницу масштабов небольшого предприятия и крупной корпорации, одинаковая проблема приводит к разным последствиям и различной величине убытков, как времени, так и финансов. Например, был изменен дизайн карты сообщений, но была допущена ошибка. Это привело к значительному замедлению работы многих отделов. Высокий уровень автоматизации повседневных процессов и процедур информационной безопасности, столь важных для крупных предприятий, является еще одним свидетельством привилегированных возможностей DLP.

На данный момент DLP-системы активно используются в бизнес-среде в качестве средства решения таких вопросов, как анализ данных и выявление рисков, мониторинг специальных контрольных групп, выявление следов мошенничества и коррупции, генерация стратегий развития, разрешение конфликтов интересов и многого другого. Вследствие этого число функциональных пользователей, обладающих требованиями соблюдения конфиденциальности бизнеса, значительно возросло. Разработчики DLP-систем встретились с новыми стандартами к разграничению привилегий пользователей.

На определенном уровне развития предприятия осознают необходимость интеграции DLP в экосистему безопасности. Для этого требуются системы DLP с расширенными возможностями интеграции с соседними системами. В то время как предыдущие стандарты интеграции включали AD, прокси и SIEM, и только некоторые клиенты загружали данные DLP в BI, теперь требуется интеграция с IGA, IRM и IRP.

Необходимость в системе безопасности зависит от степени и приемлемости потенциальных рисков.

Список литературы:

1. <https://www.itsec.ru/articles/portret-sovremennoj-dlp-sistemy>
2. Технологии InfoWatch для анализа и защиты. – www.infowatch.ru, 2013.
3. Защита от утечек конфиденциальной информации (DataLossPrevention– DLP) – security-microtest.ru
4. Системы DLP – itglobal.su
5. Разумовская Е. А. Некоторые проблемы безопасности России в сфере информационных технологий // МИФИ: Безопасность информационных технологий. 2015. № 4. С. 91–96.

ECONOMIC SCIENCES

УДК 3 33 338 338.45

*Абдуджаббаров Нурилхак**студентка 3 курса специальности «Менеджмент»**Андижанский институт машиностроения**г. Андижан Узбекистан*[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-34-36](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-34-36)

ФАКТОРЫ И ИСТОЧНИКИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

*Abdujabbarov Nurilkhak**3rd year student of the specialty "Management"**Andijan Institute of Mechanical Engineering**Andijan Uzbekistan*

FACTORS AND SOURCES OF INCREASING LABOR PRODUCTIVITY AT INDUSTRIAL ENTERPRISES

Аннотация.

В данной статье показано, что повышение экономической эффективности промышленных предприятий является фактором увеличения производства и качества промышленной продукции, снижения себестоимости и затрат труда, повышения эффективности использования всех ресурсов и в конечном итоге усиления управленческих и финансовых показателей. Это, в свою очередь, укрепит экономику каждого промышленного предприятия, а также народное хозяйство страны.

Abstract.

This article shows that increasing the economic efficiency of industrial enterprises is a factor in increasing the production and quality of industrial products, reducing the cost and labor costs, increasing the efficiency of using all resources and, ultimately, strengthening managerial and financial performance. This, in turn, will strengthen the economy of each industrial enterprise, as well as the national economy of the country.

Ключевые слова: Фактор, виды ресурсов, производительность труда, продукция, себестоимость, эффективность, элемент, мотивация.

Keywords: Factor, types of resources, labor productivity, products, cost, efficiency, element, motivation.

В современных условиях рыночных отношений необходимы глубокие качественные изменения, переход к новым технологиям и новейшей технике, переоснащение всех отраслей народного хозяйства на основе новейших достижений науки и техники. В то же время важно создать экономический и социальный интерес для инженеров и рабочих работать в творческом духе. На современных предприятиях и фирмах творческие коллективы развивают связи с исследовательскими центрами и лабораториями, которые тесно связаны с развитием науки и техники, обеспечением экономической эффективности предприятий. Не случайно такие предприятия сегодня находятся в авангарде создания роботов и других видов современной техники и техники.

Нет необходимости повторять необходимость повышения экономической эффективности производственных предприятий: во-первых, рынок не простит «вакуума», бездействия, неэффективности и потерь, во-вторых, предприятие, недостаточно использующее свои возможности и ресурсы, будет не иметь перспектив и банкротства. Поэтому эффективное использование всех видов ресурсов и со-

блюдение экономии, особенно на всех этапах производства, является залогом успеха любого предприятия.

Производительность труда является изменяющимся показателем. Она постоянно меняется под влиянием множества причин и факторов. В то время как некоторые из них могут способствовать повышению производительности труда, другие могут привести к ее снижению. Кроме того, на уровень и рост производительности труда могут влиять и условия, в которых протекает трудовой процесс. При благоприятных условиях он усиливает действие того или иного фактора, при неблагоприятных - ослабляет действие. Например, природно-климатические условия оказывают существенное влияние на результаты труда в сельском хозяйстве и его производительность. Общественные условия, связанные с формами собственности на средства производства, а также условия, связанные с производственными отношениями, при прочих равных условиях могут оказывать серьезное влияние на производительность труда.

Повышение производительности труда на предприятии проявляется следующим образом:

- Увеличение объема без изменения качества создаваемого продукта в единицу времени;

- Повышение качества создаваемого продукта во времени без изменения объема;
- Снижение затрат труда на единицу продукции;
- Снижение доли затрат на оплату труда в себестоимости продукции;
- Сокращение времени производства и оборота товаров;

Прибыль проявляется в виде увеличения массы и скорости.

На уровень производительности труда и ее динамику влияет множество факторов. Факторы – это движущие силы или причины, влияющие на изменение производительности труда. В то время как некоторые из них могут способствовать повышению производительности труда, другие могут привести к ее снижению. К первой группе факторов относятся все мероприятия, связанные с повышением эффективности средств труда, организацией труда и производства, улучшением положения социальных групп работников; ко второй группе относятся неблагоприятное воздействие природных условий, недостатки в организации производства и труда, воздействие негативных элементов социальных условий.

К внутренним факторам относятся уровень оснащенности предприятия, эффективность применяемой технологии, уровень энергообеспечения труда и производства, эффективность систем мотивации, обучения и переподготовки, повышения квалификации кадров. К внешним факторам можно отнести: изменение видов продукции и их уровня труда в связи с изменением государственных заказов и спроса и предложения на рынке; социально-экономические изменения в обществе и регионах; уровень трудовой кооперации, материально-техническое обеспечение, природные условия и др.

На производительность труда работников промышленных предприятий влияют следующие факторы:

- Факторы, ведущие к повышению производительности;
- Факторы, приводящие к снижению производительности труда;
- Некомфортные условия работы;
- Повышение эффективности инструментов;
- неправильная организация труда и производства;
- Рациональная организация труда и производства;
- создание продуктивных условий труда для работников;
- Нездоровая психическая среда в рабочем коллективе.

Все факторы можно разделить на три группы по их внутреннему содержанию и сущности: материально-технические, организационные и социально-экономические. Материальной основой повышения производительности труда является развитие науки, техники и техники, внедрение их достижений в производство. Поэтому группу мате-

риально-технических факторов принято считать ведущей и определяющей группой всех остальных факторов.

К материально-техническим факторам повышения эффективности труда относится повышение технической и энергетической обеспеченности труда на основе непрерывного развития науки и техники.

Основными направлениями научно-технического развития в производстве являются:

- механизация производства в связи с переходом на автоматизацию;
- увеличение мощности машин и оборудования на основе повышения уровня энергообеспеченности труда;
- электрификация производства;
- создание совершенно новых технологий (они повышают интенсивность производства и резко снижают стоимость живого труда);
- снижение материалоемкости производства и экономия материальных ресурсов;
- углубление специализации машин и оборудования и др.

Немаловажное значение имеет и освоение новых мощных источников энергии - ядерной, внутриатомной, геотермальной, космической и т.д.

К организационным факторам роста производительности труда относится организация производства на уровне предприятий, отраслей и экономики в целом. В частности, размещение предприятий в регионах страны, налаживание транспортных связей как внутри страны, так и с зарубежными странами; специализация предприятий и их последующая кооперация; логистика, энергоснабжение, ремонтные услуги и т.д. имеют большое значение. Важными задачами совершенствования организации производства на предприятиях являются: повышение качества планирования; организация организационно-технической подготовки производства; своевременное внедрение новой техники и технологий; модернизация существующего оборудования; обеспечение текущего и капитального ремонта машин, механизмов, оборудования, аппаратов, а также правильную организацию логистики внутри предприятия.

Все организационные факторы тесно связаны между собой, образуя единую систему организации производства, труда и управления. Неполное их использование, наличие различных организационных недостатков в основном сказывается на использовании рабочего времени. Трата рабочего времени является следствием недостатков в организации труда и производства, что снижает производительность труда, а сокращение потерь рабочего времени обеспечивает повышение производительности труда.

В системе организационных факторов важное значение имеет совершенствование кадровой структуры - формирование численности управленческого персонала в соответствии с управленческим коэффициентом и увеличение доли рабочих в общей численности производственно-производ-

ственных работников, в том числе основных рабочих. Чем выше доля рабочих в общей численности промышленно-производственных рабочих, тем выше производительность труда на одного работника.

Влияние социально-экономических факторов обусловлено тем, что развития науки и техники, обеспечения материальной базы производства (оборудования, технологии) и осуществления различных, а во многих случаях и более сложных организационных мероприятий не происходит сами по себе, а только общественно, происходит только в результате активной трудовой деятельности людей, вовлеченных в производство. Движущей силой этой трудовой деятельности является заинтересованность в достижении определенного результата. Это, в свою очередь, позволяет удовлетворять материальные и духовные потребности людей, вовлеченных в производство. Кроме того, участники производственной или иной деятельности должны обладать такими необходимыми личностными качествами, как достаточная трудоспособность, деловая хватка и трудолюбие, а также предприимчивость и бдительность, помимо стремления к достижению результата той или иной трудовой деятельности.

Обобщая вышеизложенные соображения, можно сказать, что мы рекомендуем сосредоточить внимание на наиболее важных социально-экономи-

ческих факторах, влияющих на производительность труда. “Мы рекомендуем использовать различные средства воздействия для повышения производительности труда рабочих и специалистов промышленных предприятий”[5.2]. В частности, повысить материальную и моральную заинтересованность работников в результатах своего труда; обеспечение соответствия уровня квалификации работников уровню производства, повышение качества их профессиональной подготовки и общекультурного и технического уровня; повысить отношение к труду и трудовую дисциплину; желательно усилить самоуправление трудовых коллективов и их вовлечение в управление предприятием.

Список литературы / References:

1. Абдурахманов У. и другие. Управление персоналом. Методическое пособие. Т.: ТДИУ, 1998. С. 25-33. (на узбекском языке)
2. Зайнутдинов Ш.Н. и другие. Основы менеджмента. Т.: «Финансы», 2001. С. 95-112 (на узбекском языке)
3. Мескон М.Х. и другие. Основы менеджмента. М.: “Дело”, 1992. С. 315, 255, 414-419.
4. Зайнутдинов Ш.Н. и другие. Основы менеджмента. Т.: «Финансы», 2011. с. 21, 28-32/
5. Эралиев А.А. «Организация промышленного производства» <http://www.hozir.org/eraliev-alisher-abduhalilovich--starshij-prepodovatele-organiz.html?page=2> (дата последнего обращения - 01.04.2022г.)

УДК 3 33 338 338.45

Акбарова Фаридакхон Ибрагимджановна

*ассистент кафедры «Социально-экономических наук»,
Андижанский институт экономики и строительства
Андижан, Узбекистан*

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-36-38](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-36-38)

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ В МАЛОМ БИЗНЕСЕ

Akbarova Faridakhan Ibragimdzhanovna

*Assistant of the Department of «Social and
Economic Sciences», Andijan Institute of
Economics and Construction.
Andijan, Uzbekistan*

ISSUES OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF PERSONNEL MANAGEMENT IN SMALL BUSINESSES

Аннотация.

В данной научной статье показано, что успех политических и социально-экономических реформ в Узбекистане сегодня зависит от лояльности, самоотверженности, инициативы, знаний и опыта людей, работающих на всех уровнях и на всех уровнях. Также предполагается, что рентабельность малых предприятий во многом напрямую связана с эффективными способами управления рабочими и служащими и способами их увеличения.

Abstract.

This scientific article shows that the success of political and socio-economic reforms in Uzbekistan today depends on the loyalty, dedication, initiative, knowledge and experience of people working at all levels and at all levels. It is also assumed that the profitability of small enterprises is largely directly related to effective ways to manage workers and employees and ways to increase them.

Ключевые слова: управления персоналом, модернизация, реформа, предприятие, эффективный способ, методы, задачи.

Keywords: personnel management, modernization, reform, enterprise, effective way, methods, tasks.

Главная задача, стоящая перед нами сегодня — поддержать реальный сектор экономики в условиях пост-пандемии Covid-19, которая оказала серьезное негативное влияние на мировую экономику. Совершенствование управления персоналом в первую очередь в малом бизнесе особенно актуально, так как именно малый бизнес пострадал больше всего. При этом особое место занимают вопросы модернизации производства, расширения кооперации с крупным и средним бизнесом, налаживания прочной кооперации, стимулирования внутреннего спроса на продукцию отечественного производства.

В частности, приоритетным направлением является развитие современных производств, направленных на выпуск продукции, соответствующей мировым стандартам, на предприятиях малого бизнеса.

Как отметил Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев, определяя важнейшие перспективы и приоритеты экономического развития нашей страны, мы должны уделять особое внимание полному удовлетворению внутренних потребностей. В целях расширения потребительского спроса развитие социальной сферы, дальнейшего повышения заработной платы стоит уделить особое внимание развитию сферы услуг, инфраструктуры, реализации транспортно-коммуникационных проектов.

Проводимые реформы в экономической и политической системах Узбекистана не только создают большие возможности для одного человека, его благосостояния, но и ставят ряд новых задач и вызовов. Новая эпоха требует больших перемен во всех сферах жизни человека. Эти изменения коснулись не только науки, техники и технологических процессов, но и мышления, мировоззрения и мировоззрения людей.

Президент Шавкат Мирзиёев обозначил работу, которую предстоит проделать в этом году, и сказал: «Наша главная цель – продолжить и углубить процесс реформ, обновления и модернизации нашей экономики, обеспечить поэтапное повышение уровня и качества жизни, среди всех ... равноценен и занимает достойное место в мировом сообществе» [1.5]. Исторически задача модернизации совершенно необходима, потому что в мире больше, чем в развитых странах, все развивающиеся страны хотят пополнить ряды развитых стран. Одним из основных факторов является модернизация [9.2].

Стратегия реформ в нашей стране и мировой опыт всесторонне проанализированы и освещены в выступлениях и докладах Президента Республики Узбекистан. Изучение и применение их также является первоочередной задачей руководителя и эксперта.

Предприятие является основным и первичным звеном экономики на всех этапах развития. Безусловно, повышение уровня укомплектованности

персоналом на конкретном предприятии будет зависеть от формы и методов его управления, его масштабов и специализации. В целом предприятия, основанные на различных формах собственности, существующих в нашей экономике, имеют сходства и различия между собой. Сходство заключается в том, что любое предприятие осуществляет определенную деятельность, связанную с производством товаров, товаров, услуг или услуг. Именно тогда находит свое выражение его основная цель и миссия. Поэтому, независимо от их формы и вида, основой обеспечения их рабочей силой является фактор, управляющий технологическими процессами это - человеческий фактор.

Эффективность и результативность производственной деятельности во многом напрямую связаны с планированием и эффективным использованием работников на предприятии. В этом смысле работники и их руководители видят в целенаправленном управлении деятельностью важный - личностный фактор. На развитие технических средств оказывают влияние появление новых видов продукции и услуг, внедрение новых технологий, изменение социальной структуры общества, структурная перестройка экономики.

Уровень эффективности и прибыльности малых предприятий напрямую связан с рациональным управлением их персоналом. Мы рекомендуем следующие меры для повышения эффективности управления персоналом:

1. Создание атмосферы доверия, уважения и солидарности на работе;
2. Обеспечить работников работой, способствующей развитию их знаний и навыков;
3. Полагаться на обратную связь при оценке вклада сотрудников;
4. Постановка конечной цели и установление стандартов честной работы;
5. Позвольте работникам расти и раскрывать свой потенциал;
6. Вознаграждайте работника эквивалентом усилий, затраченных на достижение успеха.

Подводя итог вышеизложенным мнениям и анализам, можно сказать, что успех политических и социально-экономических реформ в Узбекистане сегодня зависит от лояльности, самоотверженности, инициативы, знаний и опыта людей, работающих на разных уровнях. Экономическая эффективность малых предприятий во многом напрямую зависит от эффективных способов управления рабочими и служащими. Целесообразно использовать эффективные методы управления сотрудниками, разнообразно воздействуя на них. Однако в ряде случаев определение того, как должен вести себя руководитель и какие методы воздействия он должен использовать, является одной из ключевых задач управленческой деятельности по направлению поведения людей разной природы на достижение целей предприятия.

Список литературы / References

1. Обращение Президента Республики Узбекистан Шавкат Мирзиёева в Олий Мажлис (Парламент). 29 декабря 2020 г. <https://president.uz/uz/lists/view/4057>
2. Зайнутдинов Ш.Н. и другие. Основы менеджмента. Т.; «Финансы», 2001 г.
3. И.Герчикова «Менеджмент». Учебник-2 изд, перераб. и доп. М. Банки и биржи, Упити 1996г.
4. В.В. Глуксов. «Основы менеджмента» Учебно-справочное пособие СПб.- Специальная литература 1995г.
5. М.Мескон, М.Альберт, Ф.Хейдоури. "Основы менеджмента" М.1992
6. Виканский О. Наумов А. «Менеджмент» - М.: Гардарики, 2001.
7. Ортыков А.А. Юлдашева Ш. М «Организация производства на промышленных предприятиях» - Т.: ТГУ, 2009.
8. Турсунходжаев П.М. «Производство и планирование на предприятиях» - Т.: «Узбекистан», 1997.
9. Эралиев А.А. «Сущность модернизации и ее роль в развитии экономики Узбекистана». СУЩНОСТЬ МОДЕРНИЗАЦИИ И ЕЕ РОЛЬ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА | InterConf (ukrlogos.in.ua) (дата последнего обращения -01.04.2022г.)

Жданюк Каріна Геннадіївна

здобувачка вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Мірошниченко Анастасія Сергіївна

здобувачка вищої освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Поліщук Марина Геннадіївна доцент, к.ю.н.

Дніпропетровський державний університет

внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0002-3397-363X>

СУБ'ЄКТИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ**Анотація.**

Актуальність даної статті визначається тим, що питання детальної характеристики учасників виконавчого провадження у період сьогодення є край важливим для функціонування судового процесу. У статті розглядаються питання особливостей та характеристики суб'єктів виконавчого провадження, а саме їх поняття, зміст, основні ознаки та загальна характеристика. Детально проаналізовано поняття сторін виконавчого провадження – стягувача і боржника. Детально розглянуто та проаналізовано дослідження та публікації вчених з питань висвітлення поняття та особливостей діяльності суб'єктів виконавчого провадження. Запропоновані певні пропозиції, що стосуються вдосконалення законодавства України в галузі здійснення виконавчого провадження та безпосередньо законодавчого регулювання діяльності учасників виконавчого провадження. Зазначено, що в сучасній науковій літературі немає єдиного розуміння поняття виконавчого провадження, їх існує безліч. Розглянуто питання підпорядкованості інституту приватних виконавців. Проведено аналіз діючого законодавства України, що регулює питання, які стосуються учасників виконавчого провадження, а також дослідження та детальний аналіз наукової літератури з даного питання. Доцільно зазначити, що важливу роль як суб'єктів виконавчого провадження мають приватні виконавці. Запровадження в Україні інституту приватних виконавців стало новим кроком, який може призвести до модернізації виконання судових рішень. Проаналізовано поділ суб'єктів виконавчого провадження (процесу) на групи: на юридично заінтересованих у результатах процесу осіб (у судовому процесі ці особи раніше мали назву осіб, які беруть участь у справі, а сьогодні законодавство називає їх учасниками справи) та осіб, юридично незаінтересованих (які називалися або ж особами, які сприяли вирішенню справи, або ж як на сьогодні – інші учасники судового процесу). Виходячи із цього, ціла низка науковців пропонує свої класифікації суб'єктів виконавчого провадження, які тією чи іншою мірою б враховували ці підходи. Отже, суб'єктами виконавчого провадження є його сторони (учасники), тобто особи, що безпосередньо беруть участь у виконавчому процесі. Важливо зазначити, що в сучасній науковій літературі немає єдиного розуміння поняття виконавчого провадження, їх існує безліч. На мою думку, інститут виконавчого провадження потребує подальшого вдосконалення як в теорії, так і на практиці. Це стосується здебільшого у забезпеченні прав, свобод та інтересів учасників провадження.

Abstract.

The relevance of this article is determined by the fact that the issue of detailed characteristics of the participants in enforcement proceedings in the current period is extremely important for the functioning of the judicial process. The article considers the features and characteristics of the subjects of enforcement proceedings, namely their concept, content, main features and general characteristics. The concept of the parties to the enforcement

proceedings - the debt collector and the debtor - is analyzed in detail. Research and publications of scientists on the coverage of the concept and features of the subjects of enforcement proceedings are considered and analyzed in detail. Certain proposals are proposed concerning the improvement of the legislation of Ukraine in the field of enforcement proceedings and direct legislative regulation of the activities of participants in enforcement proceedings. It is noted that in the modern scientific literature there is no single understanding of the concept of enforcement proceedings, there are many. The question of subordination of the institute of private performers is considered. An analysis of the current legislation of Ukraine governing issues related to the participants in enforcement proceedings, as well as research and detailed analysis of the scientific literature on this issue. It is worth noting that private executors play an important role as subjects of enforcement proceedings. The introduction of the institution of private executors in Ukraine has become a new step that can lead to the modernization of the execution of court decisions. The division of subjects of executive proceedings (process) into groups is analyzed: on persons legally interested in the results of the process (in the trial these persons were previously called persons involved in the case, and today the law calls them participants in the case) and persons not legally interested (who were called either the persons who contributed to the resolution of the case, or as of today - other participants in the trial). Based on this, a number of scholars offer their classifications of subjects of enforcement proceedings, which to some extent would take into account these approaches. Thus, the subjects of enforcement proceedings are its parties (participants), that is persons directly involved in the enforcement process. It is important to note that in the modern scientific literature there is no single understanding of the concept of enforcement proceedings, there are many. In my opinion, the institution of enforcement proceedings needs further improvement both in theory and in practice. This applies mainly to ensuring the rights, freedoms and interests of the parties.

Ключові слова. Виконавець, стягувач, боржник, суб'єкт виконавчого провадження, виконавче провадження, елемент виконавчого процесу, експерт, сторони виконавчого провадження, учасник виконавчого провадження.

Key words. Executor, debt collector, debtor, subject of enforcement proceedings, enforcement proceedings, element of enforcement proceedings, expert, parties to enforcement proceedings, participant in enforcement proceedings.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідженням проблематики адміністративно-правового статусу учасників виконавчого провадження в окремих аспектах займалися В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, І.П. Голосніченко, А.С. Васильєв, С.В. Додін, Р.А. Калюжний, С.В. Ківалов, Н.Р. Нижник, О.В. Петришин, А.О. Селіванов та інші.

Разом із тим реформування вітчизняного законодавства зумовлює необхідність пошуку нових шляхів удосконалення правового стану учасників виконавчого провадження [1, с. 155].

Мета. Аналіз діючого законодавства України, що регулює питання, які стосуються учасників виконавчого провадження, а також дослідження та детальний аналіз наукової літератури з даного питання.

Виклад основного матеріалу. Під виконавчим провадженням в законодавстві України розуміють фінальний етап судового провадження. Сторонами такого провадження визначають стягувача і боржника. На сьогодні в науковій літературі немає єдиної назви, яка б могла охарактеризувати стягувача і боржника. Науковці можуть називати їх як суб'єктами виконавчого провадження, так і учасниками виконавчого провадження. В деяких джерелах зустрічається назва «елемент» (складова) процесу виконавчого провадження.

Продовжуючи далі, зауважимо, що вагоме значення для розкриття питання щодо встановлення кола учасників виконавчого провадження має їх поділ на види. Із цією метою проводять класифікацію, що полягає в систематизованому розподілі за видами предметів, які досліджуються,

для встановлення певного зв'язку між ними, визначення спільних закономірностей. Крім того, проведення класифікації має як теоретичне, так і практичне значення, оскільки сприяє забезпеченню нормативно-правового регулювання статусу кожного учасника виконавчого провадження [1, с. 156].

Отже, проведення класифікації учасників виконавчого провадження дасть змогу визначити права й обов'язки сторін та обсяг службових повноважень окремих учасників і допоможе встановити умови й порядок проведення виконавчих дій [1, с. 156].

Суб'єкти виконавчого провадження – це фізичні, юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, які мають виконавчі процесуальні права та здатні нести виконавчі процесуальні обов'язки у процесі примусового виконання конкретного виконавчого документа, ухваленного чи виданого за рішенням суду або іншого юрисдикційного органу. Більш вужчим поняттям є «учасники виконавчого провадження», яким у розділ 3 Закону України «Про виконавче провадження» оперує законодавець [3]. Але враховуючи вищезазначене, слід звернути увагу, що поняття «учасники виконавчого провадження» не відображає всього складу суб'єктів виконавчого процесу [2, с. 55].

У процесуальному законодавстві та процесуальній науці використовується загально визнаний та чіткий поділ учасників процесу на юридично заінтересованих у результатах процесу осіб (у судовому процесі ці особи раніше мали назву осіб, які беруть участь у справі, а сьогодні законодавство називає їх учасниками справи) та осіб, юридично незаінтересованих (які називалися або ж особами, які сприяли вирішенню справи, або ж як на сьогодні

– інші учасники судового процесу). Виходячи із цього, ціла низка науковців пропонує свої класифікації суб'єктів виконавчого провадження, які тією чи іншою мірою б враховували ці підходи.

Так, наприклад, С.В. Щербак запропонувала поділити усіх суб'єктів виконавчого провадження на: 1) органи і посадові особи державної виконавчої служби; 2) учасників виконавчого провадження (сторони та їхні представники, органи державної влади і місцевого самоврядування, прокурор, який представляє інтереси держави або особи); 3) осіб, які залучаються до проведення виконавчих дій (спеціалісти, перекладачі, поняті, зберігачі майна боржника, спеціалізовані організації, що здійснюють оцінку та реалізацію майна боржника) [8, с. 84]. Р.В. Ігонін поділяє суб'єктів виконавчого провадження на такі категорії, як: 1) основні учасники виконавчого провадження (державний виконавець, сторони та їхні представники, органи державної влади та місцевого самоврядування, прокурор, який представляє інтереси держави або особи); 2) особи, які залучаються до проведення виконавчих дій (спеціалісти, перекладачі, поняті, зберігачі майна боржника, спеціалізовані організації, що здійснюють оцінку та реалізацію майна боржника); 3) особи, які сприяють виконавчому провадженню (суд, Державна виконавча служба) [9, с. 52]. Д.М. Сибільов ділить учасників виконавчого провадження на три групи: 1) державні виконавці, 2) особи, що мають особисту юридичну заінтересованість у виконанні рішення, до яких відносить сторони виконавчого провадження та їх представників, 3) особи, що сприяють виконанню рішень, до яких належать, на його думку, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті, та інші особи, перераховані в ч. 2 ст. 10 Закону «Про виконавче провадження» [10, с. 18] тощо.

На нашу думку, інститут представництва набуває особливого змісту саме при участі юридичної особи, як сторони виконавчого провадження. Тобто, якщо фізична особа виступає у виконавчому провадженні від свого імені та може реалізувати свої права і обов'язки через представника (за винятком випадків, коли стороною виконавчого провадження є неповнолітня особа, особа, визнана судом недієздатною тощо) то юридична особа завжди представлена конкретною фізичною особою (керівником органу, іншою особою представником визначеним керівником тощо). Таким чином, вбачається, що інститут представництва є допустимою нормою щодо фізичних осіб, які є стороною виконавчого провадження та обов'язковою нормою стосовно сторін виконавчого провадження юридичних осіб взагалі та держави зокрема. Отже можна класифікувати представництво у виконавчому провадженні на можливе (коли інститут представництва може бути застосований суб'єктом виконавчого провадження) та обов'язкове (стосується юридичних осіб – сторін виконавчого провадження або фізичних осіб, у випадках коли вони не мають права реалізувати свої права самостійно (неповнолітні, недієздатні фізичні особи) [5, с. 225].

Аналізуючи чинне законодавство, можна дійти висновку, що на сьогодні, у виконавчому провадженні є суб'єкти, без яких воно не виникає та не реалізується – обов'язкові суб'єкти виконавчого провадження (державний виконавець, боржник, стягувач), та суб'єкти, які можуть залучатися до участі у виконавчому провадженні – допустимі суб'єкти виконавчого провадження: по-перше, при виникненні проблемних питань, розв'язання яких потребує спеціальних знань та вмінь (експерт, спеціаліст, перекладач, суб'єкт оціночної діяльності) та по-друге, при вчиненні конкретних, визначених законодавством виконавчих дій, які відповідно до законодавства потребують участі певних осіб (пояті, представники органів внутрішніх справ, органів опіки і піклування та інші) [5, с. 226].

Доцільно зазначити, що важливу роль як суб'єктів виконавчого провадження мають приватні виконавці. Запровадження в Україні інституту приватних виконавців стало новим кроком, який може призвести до модернізації виконання судових рішень.

Спірним є питання підпорядкованості інституту приватних виконавців. Відповідно до Закону України від 2 червня 2016 року № 1403-VIII «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» (Закон № 1403-VIII) система державних та приватних виконавців контролюється та координується Мін'юстом України, тобто центральним органом виконавчої влади, а це означає, що вся система належить до виконавчої влади [7; 6, с. 116].

Правовий статус приватних виконавців в Україні визначено у розділі III Закону № 1403-VIII. З-поміж основних категорій у статтях розділу закріплено організаційно-правові вимоги до формування складу приватних виконавців. Передусім слід зазначити про ст. 18 Закону № 1403-VIII, яка містить вимоги до особи приватного виконавця (наявність громадянства України, досягнення особою 25 років, наявність вищої юридичної освіти не нижче другого рівня тощо) [7]. У ч. 2 ст. 18 Закону № 1403-VIII визначено обмеження щодо осіб, які планують стати приватним виконавцем (наявність незнятої або непогашеної в установленому законом порядку судимості тощо) [7; 6, с. 117].

Законодавець виважено підійшов до питання визначення становища приватних виконавців. Сьогодні приватні виконавці є комплексним правовим інститутом, який має особливий порядок формування (проведення кваліфікаційного іспиту, облаштування офісу тощо), власну організаційну надбудову (Асоціація приватних виконавців зі своїми структурними одиницями, кваліфікаційна комісія), а також територіальні межі діяльності (виконавчі округи). Враховуючи незначний час існування цього інституту, можна зазначити, що впровадження альтернативного механізму примусового виконання рішень є позитивним кроком, адже здорова конкуренція з відповідними державними інституціями лише стимулює до ефективної праці [6, с. 118]. Є багато варіантів реагування на приватних виконавців, а також на нововведення у

сфері виконавчої служби. Позитивним є те, що держава визнала потребу в реформуванні системи виконавчої влади. Допомогою у впровадженні інституту приватних виконавців міг би стати досвід таких європейських країн як Бельгія, Франція, Нідерланди. Проте прийняття законопроектів №2506а та №2507а не є гарантією належного виконання судових рішень. Цією гарантією має стати суспільна свідомість того, що українське законодавство на шляху до реальних змін. І цей шлях має бути подоланим політичними силами та пересічними громадянами спільно.

Отже, суб'єктами виконавчого провадження є його сторони (учасники), тобто особи, що безпосередньо беруть участь у виконавчому процесі. Важливо зазначити, що в сучасній науковій літературі немає єдиного розуміння поняття виконавчого провадження, їх існує безліч. На мою думку, інститут виконавчого провадження потребує подальшого вдосконалення як в теорії, так і на практиці. Це стосується здебільшого у забезпеченні прав, свобод та інтересів учасників провадження.

Література

1. Уварова С. Поняття й види учасників виконавчого провадження. Підприємництво, господарство і право. 10/2018. С. 155-159.
2. Булик, І. Л. (2021). КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ. *Київський часопис права*, (2), с. 53-59.
3. Про виконавче провадження: Закон України від 2 черв. 2016 р. No 1404-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. No 30. Ст. 542.
4. Снідевич О.С. Проблемні питання представництва у виконавчому провадженні України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 3. Ч. 1. С. 93–96. Чумак О.О. Суб'єктний склад виконавчого провадження. Актуальні питання публічного та приватного права. №1 / 2014 р. с. 222-227.
5. Крупнова Л. Правовий статус приватних виконавців у системі виконавчого провадження.

Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 4/2017. С. 114-119.

6. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1403-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 29. – Ст. 535.

7. Щербак С.В. Адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження в Україні : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2002. 228 с.

8. Ігонін Р.В. Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів виконавчого провадження : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Національна академія держ. податкової служби України. Ірпінь, 2007. 211 с.

9. Сибилев Д.М. Закон Украины «Об исполнительном производстве» : Научно-практический комментарий. Харьков : Легас, 2000. 112 с.

11. Проект Закону про виконавче провадження № 3726 від 23.06.2020. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=69256. 2. Фурса С.Я., Фурса С.І., Щербак С.В. Закони України «Про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» : наук.-практ. комент.; за заг. ред. С.Я. Фурси. Київ : КНТ, 2008. 1172 с.

12. Малярчук Л.С. Нові правила оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців під час звернення стягнення на майно боржника: переваги та недоліки. Часопис Київського університету права. 2018. № 2. С. 160–164.

13. Вінциславська М.В. Поняття та їх роль у виконавчому провадженні. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 59. С. 298–302.

14. Дерій О.О. Актуальні питання представництва сторін виконавчого провадження адвокатом. Цивілістична процесуальна думка. 2016. № 5. С. 68–71.

JURISPRUDENCE

УДК 502.3.330

Степаненко Т.О.

Государственный биотехнологический университет

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-42-44](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-42-44)

ЗАКОНОДАТЕЛЬНАЯ БАЗА ЭКОЛОГИЗАЦИИ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Stepanenko T.O.

State Biotechnological University

LEGISLATIVE FRAMEWORK FOR ECOLOGIZATION OF NATURAL RESOURCES

Аннотация

В статье раскрыты вопросы законодательной базы в сфере экологизации природных ресурсов. Обосновано понятие «экологизации» и его содержания. Проанализированы нормативно-правовые основы экологических отношений в производственно-хозяйственной деятельности и в общей системе хозяйственно-правового регулирования.

Abstract

The article reveals the issues of the legislative framework in the field of ecologization of natural resources. The concept of "greening" and its content is substantiated. The regulatory and legal bases of ecological relations in production and economic activities and the general system of economic and legal regulation are analyzed.

Ключевые слова: экология, природные ресурсы, экологизация, законодательство, окружающая среда, правовые институты.

Key words: ecology, natural resources, ecologization, legislation, environment, legal institutions.

Современное развитие экономики Украины становится все более экологически ориентированным, одновременно требует сохранения и воспроизводства природных ресурсов и их рационального использования независимо от социально-экономической ситуации в стране и способа производства. Исходя из национальных интересов, государство определяет стратегические цели, создавая благоприятные условия для выполнения задач по экологизации природных ресурсов.

Весомый вклад в решение проблем экологизации и охраны природных ресурсов внесли такие ученые правоведы и экономисты, как: Д. И. Бабминдра, В. М. Будзяк, А. П. Гетьман [1], А. С. Даниленко, Д. С. Добряк, И. А. Игнатъева, А. С. Колбасов, М. В. Краснова [3], Н. Г. Малышева [4], В. В. Петров [5], А. М. Третьяк, М. М. Федоров, О. В. Ходаковская, Ю. С. Шемшученко [8]. Учитывая многогранность научных мнений относительно экологических постулатов, еще большое количество вопросов согласно нормативно-правовых основ экологизации природопользования остаются открытыми и требуют обширного обоснования.

Во всем мире наблюдается постоянный рост интереса к проблемам внедрения новых технологий и оборудования в целях повышения экономичности и экологической безопасности производств. Сегодня рынок экологических товаров и услуг является одним из наиболее развивающихся в мире (лидирующие позиции занимают США, Япония, страны Западной Европы, в том числе Германия). К сожалению, Украина сегодня стоит на первой ступени перехода к «зеленой экономике». Решения вопросов

экологизации базируются на осуществлении следующих задач: 1) повышения эффективности использования ресурсов (водных, земельных, биологических и др.) и управления ими; 2) модернизация существующей и новой инфраструктуры; 3) повышение благополучия населения и качества окружающей среды через рентабельные пути смягчения давления на окружающую среду; 4) повышение национальной безопасности [7, с. 468]. Эти основные задачи имеют опосредованное отношение к природопользованию.

Под природопользованием понимают область взаимодействия общества с окружающей средой, охватывающей процессы освоения и преобразования предметов и сил природы для удовлетворения потребностей общества [5, с. 15].

Впервые понятие «экологизации хозяйственного законодательства» в научное обращение ввел В. В. Петров, как «воплощение экологических императивов в содержание правовых норм, регулирующих разные стороны хозяйственной деятельности предприятий, организаций, учреждений и других объектов. Задача экологизации – «привязать» требования природоохранных норм, обращенные ко всем природопользователям, к конкретным условиям хозяйственной деятельности предприятий и другим производственно-хозяйственным объектам; значение – в практической реализации модели взаимодействия экологических и экономических интересов, заложенной в нормах природоохранного законодательства, в условиях хозяйственной деятельности» [5, с. 70-71]. Более обобщенное понимание экологизации относительно осознания роли при-

роды в жизни человека как нового этапа экологической культуры предоставляет М. Ф. Реймерс. Он определил экологизацию как общий процесс внедрения управленческих и технологических решений, позволяющих повысить эффективность использования природных ресурсов [6, с. 591]. Именно из этого института следует прямая зависимость человека и природы.

Достижение существенного баланса между человеческой деятельностью и защитой окружающей среды должно отвечать экологическим требованиям на каждом административном уровне. По мнению А. П. Гетьмана, следует выработать систему научно-обоснованных мероприятий, направленных на взаимодействие государственных структур, корпоративных объединений и общественных организаций по созданию экологически безопасной экономики, формированию нового экологического мышления всего населения страны и сохранению биологического разнообразия на основе устойчивого развития [1, с. 61].

С точки зрения нормативно-правовых основ выделяют отдельную категорию «экологизация права» и «экологизация законодательства», которые сопоставляются между собой от общего к конкретному. По утверждению Ю. С. Шемшученка и В. И. Олещенка «усиление внимания к обеспечению реальной «экологизации» всех отраслей права и соответствующего законодательства (налогового, бюджетного, хозяйственного и др.) следует определить одной из наиболее актуальных задач государственной политики Украины» [8, с. 10]. А вот распространение эколого-правовых норм в неэкологических отраслях позволяет конкретизировать и необходимым образом интерпретировать те или иные нормы по отдельным видам деятельности, специфическим условиям и субъектам.

В словаре юридических терминов А. К. Голиченко понятие «экологизация законодательства» преподносится как внедрение норм экологического права в акты отраслей законодательства, которые регулируют управленческую, хозяйственную, рекреационную и иную деятельность, которая в той или иной степени влияет на окружающую природную среду [2, с. 194]. По нашему мнению, экологизация законодательства, кроме норм экологического права, должна устанавливаться с учетом принципа обеспечения экологической безопасности, сохранения и восстановления биоразнообразия, экологической сбалансированности природопользования.

Успешность решения экологических проблем природопользования и природоустройства, которые возникают перед Украиной, в значительной степени зависит от активизации инвестиционной деятельности, установления стратегических приоритетов и инвестиционной привлекательности проектов природоохранного назначения внутреннего и внешнего капитала. Заложение предпосылок перехода к устойчивому развитию страны и достижения экологосбалансированного природопользования, с учетом экологизации и органического земледелия,

обусловлено созданием условий активизации инвестиционных процессов на многовекторных началах по привлечению и использованию отечественных и иностранных инвестиций. Усиление остроты и сложности экологических проблем в стране обуславливают необходимость применения инновационных технологических, технических, организационно-экономических решений в природопользовании на основе привлечения инвестиций, применения высоких технологий. Важное значение в современных условиях в этом вопросе уделяется внедрению наукоемких инновационных идей, природосберегающих технологий, организационных и управленческих новшеств.

Вопросы экологии природных ресурсов в нашем государстве регулируются Законом Украины «Об охране окружающей природной среды» (ст. 22), Законом Украины «Об охране атмосферного воздуха» (ст. 32), Законом Украины «О животном мире» (ст. 55), Законом Украины «О растительном мире» (ст. 39), Законом Украины «Об охране земель» (ст. 54), Законом Украины «Об отходах» (ст. 29), Законом Украины «О питьевой воде и питьевом водоснабжении» (ст. 39), Водным кодексом Украины (ст. 21), Лесным кодексом Украины (ст. 55), Постановлением КМУ от 20.08.1993 г. № 661 «Об утверждении Положения о мониторинге земель» (в редакции постановления Кабинета Министров Украины от 21 августа 2019 г. № 760), Постановлением КМУ от 14.08.2019 г. № 827 «Некоторые вопросы осуществления государственного мониторинга в области охраны атмосферного воздуха», Распоряжением КМУ от 31.12.2004 г. № 992-р «Об одобрении Концепции Государственной программы проведения мониторинга среды от 05.12.2007 г. № 1376 «Об утверждении Государственной целевой экологической программы проведения мониторинга окружающей природной среды», Постановлением КМУ от 30.03.1998 г. № 391 «Об утверждении Положения о государственной системе мониторинга окружающей среды» и многими другими законными и подзаконными документами. Все они устанавливают список требований людей к хозяйственной деятельности. И среди них можно выделить те, которые касаются необходимости осуществления хозяйственной деятельности способами, не причиняющими вреда природной среде.

Законодательство о природной среде в общем смысле нельзя отождествлять с экологическим законодательством. С социально-экономическим развитием и инновационными технологиями процессы целенаправленного использования природных ресурсов и их эксплуатация несколько доминируют над экологическим направлением. Эти тенденции приводят к тому, что экологическая составляющая природопользования уступает хозяйственно-экономической составляющей. По мнению Н. Р. Малышева, «в Украине, как и в большинстве постсоветских государств, наряду с созданием широкой палитры нормативно-правовых актов экологической направленности, все еще сохраняется автономность, обособленность регулирования отношений в

этой сфере от регламентации экономических и социальных процессов. Часто положительное влияние норм экологического законодательства нивелируется законодательством других отраслей, в первую очередь хозяйственного» [4, с. 34].

С научной точки зрения именно экологический общественный интерес должен лежать в основе правового регулирования отношений природопользования, а необходимость экологизации законодательства, как раз и регулирующего использования природных ресурсов, достаточно обоснована и необходима. В природном ресурсном праве, по мнению М. В. Красновой, в наибольшей степени должны отражаться экологические атрибуты природы, обусловленные ограничением использования природных ресурсов [3, с. 7].

Поэтому решение ряда проблем сводится к экологизации природопользования, которая имеет важное значение для экономики Украины. Экологическая политика направлена на применение системы мер, направленных на обеспечение качества окружающей среды, воспроизводства природных ресурсов и создание надлежащих экологических условий для проживания. Поэтому решение ряда проблем сводится к экологизации природопользования, которая имеет важное значение для экономики Украины. Экологическая политика направлена на применение системы мер, направленных на обеспечение качества окружающей среды, воспроизводство природных ресурсов и создание надлежащих экологических условий проживания.

На сегодняшний день чрезвычайно актуален вопрос охраны природы, составляющий процесс неуклонного и последовательного внедрения систем технологических, управленческих, юридических и других решений, организации производства, что позволит повышать эффективность использования природных ресурсов.

Для получения достоверной информации о влиянии производственных процессов на состояние окружающей среды и выявлении изменений, происходящих в окружающей среде под влиянием природных и антропогенных факторов, возникает потребность в организации экологического мониторинга, который осуществляется на четырех уровнях, а именно: локальном, региональном, государственном и глобальном.

Экологизация законодательства имеет всеобъемлющее значение и предполагает экологизацию сознания, как индивидуальную и общественную,
УДК: 342.9

различных видов практической деятельности, связанной с влиянием на природу, экологизацию нормативно-правовой системы, а также непосредственное внедрение эколого-правовых предписаний во все области законодательства. Основной целью экологизации законодательства в сфере природных ресурсов должно стать формирование экологически безопасного хозяйственного использования природных ресурсов на базе соответствующих нормативно-правовых основ.

Список литературы

1. Гетьман А. П., Соколова А. К., Анисимова Г. В. Правовая охрана окружающей среды: современное состояние и перспективы развития: монография. – Х.: Право. 2014. – 784 с.
2. Голиченков А. К. Экологическое право России: словарь юридических терминов: Учебное пособие для вузов. – М.: Издательский дом «Горосец», 2008. – 448 с.
3. Краснова М. В. Методологические основы современного экологического права: Вестник Киевского национального университета имени Тараса Шевченко: Юридические науки. 2012. – С. 5 – 8.
4. Малышева Н. Г. Разработка Экологического кодекса Украины – закономерный этап законотворческих работ в области охраны окружающей природной среды / Современные проблемы систематизации экологического, земельного и аграрного законодательства Украины: сборник научных трудов Круглого стола (18 марта 2011 г.). – К.: ВГЛ «Горизонтъ». 2011. – С. 33 – 39.
5. Петров В. В. Экология и право. – М.: Юрид. лит. 1981. – 224 с.
6. Реймерс Н. Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Думка, 637 с.
7. Степаненко Т.О. Учет показателей экологизации при природоустройстве. Экономические чтения: материалы междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 85-летию юбилею профессора В.И. Шияна, 19 фев. 2021 г. / Харьков. нац. аграр. ун-т им. В.В. Докучаева. – Х.: ХНАУ. 2021. С. 468 – 471.
8. Шемшученко Ю. С., Олещенко В. И. Проблемы развития экологического права и законодательства на современном этапе / Актуальные проблемы правового обеспечения экологической безопасности, использования и охраны природных ресурсов : материалы международной научно-практической конференции, 9 - 10 октября 2009 г. – Х.: Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого, 2009. – С. 10 – 13.

Ярцев Валентин Дмитриевич

Студент

ФГБОУВО «Российский государственный университет правосудия»

Пономарев Александр Валерьевич

Кандидат юридических наук, доцент кафедры, административного и финансового права

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-44-47](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-44-47)

**ОСОБЕННОСТИ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЦЕЛЕВОЕ
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ**

Yartsev Valentin Dmitrievich

Student

FGBOUVO "Russian State University of Justice"

*Ponomarev Aleksandr Valerievich*Candidate of judicial science, Associate Professor
of the Department of Administrative and Financial Law**FEATURES OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR MISUSE OF BUDGETARY FUNDS****Аннотация**

В статье рассмотрены вопросы установления административной ответственности за нецелевое использование бюджетных средств. Проанализировано законодательство в части установления норм ответственности и статистические данные по выявлению правонарушений за 2021 год. Определены дальнейшие перспективы усовершенствования контроля бюджетной сферы в Российской Федерации в части нецелевого использования бюджетных средств.

Abstract

The article discusses the issues of establishing administrative responsibility for the misuse of budgetary funds. The legislation regarding the establishment of standards of responsibility and statistical data on the detection of offenses for 2021 were analyzed. Further prospects for improving the control of the budgetary sphere in the Russian Federation in terms of the misuse of budgetary funds have been identified.

Ключевые слова: бюджетные средства, нецелевое использование, бюджет, административная ответственность, бюджетная система, административный штраф.

Keywords: budget funds, misuse, budget, administrative liability, budget system, administrative penalty.

По утверждению В.Е. Шутова, существенное количество выявленных нарушений бюджетно-правовых норм относится к использованию средств бюджета не по назначению [4, 515].

В то же время, чтобы наше государство действенно и результативно развивалось, необходимо исполнять все общественные потребности - и публичные, и частные. По существу, государство совместно с другими публично-территориальными образованиями должно реализовать все имеющиеся возможности для решения возложенных на него задач. Задач государственного уровня ставится немало, в частности, служить гарантом и поддерживать режим национальной, экономической, экологической безопасности, осуществлять социальные программы по поддержке населения, совершенствовать мировой товарооборот, улучшать и обновлять обороноспособность и др.

Главная задача, которая стоит сегодня перед современной бюджетной реформой, - это увеличение действенности использования бюджетных средств бюджетной системы. Для достижения поставленных задач постоянно производится реструктуризация в бюджетном секторе, законодатели ищут наиболее благоприятную систему по удовлетворению публичных нужд за счет средств бюджета.

Современная система бюджета Российской Федерации служит основой плодотворного и активного процесса национальной экономики, который способствует достижению надлежащего уровня благосостояния всех членов общества. Мы можем сказать, что существует прямая взаимосвязь между точно действующей государственной системой бюджета и уровнем реализации публично-территориальными образованиями требуемых от них действий и обязанностей. Результатом такой работы

является полное удовлетворение государственных и муниципальных нужд.

Сегодня российский бюджетный механизм действует согласно утвержденным нормам в ст.ст. 28-38.2 Бюджетного кодекса Российской Федерации (далее - БК РФ). Из данных норм стоит обратить внимание на положение об использовании средств бюджета по прямому назначению. Основным смыслом этой нормы содержится в том, что средства бюджета направляются их получателям с точной инструкцией по назначению их дальнейшего применения. Бюджетные средства, которые направляет государство автономным и бюджетным организациям, должны расходоваться только по прямому назначению. Выделение денежных средств происходит в соответствии с утвержденными планами и контролируется надзорными органами.

При изучении законодательства в данной области, в том числе и правоприменительной практики, мы можем увидеть, что организовались логические цепочки нормативно-правовых предписаний, которые лежат в основе образования средств бюджета по назначению:

- федеральное бюджетное законодательство;
- нормативно-правовая база кодифицированных источников права, в первую очередь Бюджетный кодекс РФ и установленные на его основе, согласно уровню бюджетной системы, нормативные акты;
- надлежащая государственная программа (как общефедерального, так и муниципального масштаба);
- целевая ограничительная и предметно-зональная правоспособность публично-правовых образований, их органов, казенных учреждений, органов управления государственными внебюджетными фондами - предметно-функциональное назначение получателя средств бюджета;

- нормативно-правовые предписания гражданско-правовой направленности касательно сути и назначения данного финансирования;

- соответствующие кодам бюджетной классификации сметы;

- другие документы правового обеспечения бюджетного финансирования, санкционирующие оплату денежных обязательств.

Тем не менее, данные нормы очень часто не соблюдаются и нарушаются уполномоченными должностными лицами, вследствие чего образуется сбой в реализации других важных обязательств, что служит причиной возникновения всевозможных негативных последствий. В частности, по итогам проведенных проверок в 2021 г. Счетной палатой России были установлены нарушения на сумму более 1,5 трлн. рублей. Что немаловажно, наибольшее количество нарушений структуры финансов зафиксировано при проверке ведения бюджетного учета, составлении и представлении бюджетных и финансовых отчетов - 473 факта нарушений на сумму 571,3 млрд. рублей [3].

Нарушение данных норм, в том числе и неимение логической и предметной связи, которая должна быть обязательно в документах правового обеспечения бюджетного финансирования, санкционирования денежных обязательств, является основанием для привлечения виновных лиц к административной ответственности по ст. 15.14 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях (далее - КоАП РФ). Согласно указанной статье расходованием бюджетных средств не по назначению является использование средств на иные неопределенные цели, которые не были предусмотрены и на которые данные средства не выделялись.

Так как понятие «нецелевое использование бюджетных средств» законодательно не закреплено, то классифицировать действия получателя бюджетных средств, подпадающих под этот институт, возможно только при помощи изучения нормативно-правовой базы и имеющихся примеров правоприменительной практики.

Расходование средств бюджета не по назначению (а к субъектам правонарушения, как мы знаем, причисляют не только получателей средств бюджета, но также бюджетные и автономные организации, которые таковыми не являются, включая их должностных лиц) может проявляться:

- в покупке товаров (работ, услуг) по высокой цене либо несоответствующего качества;

- в использовании средств на закупку устаревших видов оборудования и имущества, в котором нет потребности и которое не использовалось продолжительное время, имущества, аналог (запас) которого уже есть в наличии и т.д.;

- в оплате услуг по разработке проектно-сметной документации, когда работы, для реализации которых она составлялась, так и не начинались;

- в полной оплате средств на ремонт здания, тогда как ремонтные работы произведены в неполном объеме;

- в использовании средств там, где этого не требовалось;

- в использовании больших средств на аренду здания, чем его рыночная стоимость при продаже.

Нормативно-правовые акты БК РФ определяют цели расходования средств бюджета, но при этом целевое их применение как базовая норма бюджетной системы в ст. 38 БК РФ не закреплено. Тем не менее, утвержденный в ст. 306.4 БК РФ индивидуальный перечень бюджетных нарушений, отличительной чертой которого является использование средств бюджета не по назначению, дает основания предполагать, что оплата денежных обязательств в целях, не соответствующих полностью или частично целям, определенным законом бюджетных обязательств, бюджетной сметой, договором либо правовым актом, являющимся основанием для предоставления указанных средств, посягает в том числе и на изучаемую нами норму [2, 16].

Административная ответственность за применение средств бюджета не по назначению наступает при отсутствии в действиях лица признаков уголовно наказуемого деяния. Основным показателем для определения вида ответственности является денежная сумма, которая была израсходована в ненадлежащих целях. В случае, когда ее размер более 1500000 рублей, то такое нарушение становится уголовно наказуемым. Если размер суммы, истраченной не по назначению, меньше, то виновные в нарушении лица получают наказание в виде административного штрафа.

При изучении данного административного правонарушения основным исследуемым объектом становятся бюджетные отношения.

Фактически, на основании ст. 15.14 КоАП РФ объективной стороной состава правонарушения является факт направления средств, полученных из федерального бюджета, на цели, которые не были предусмотрены условиями расходования данных средств.

Субъектами правонарушения, предусмотренного ст. 15.14 КоАП РФ, выступают юридические лица, которые не являются участниками бюджетного процесса, - получатели бюджетных средств и их должностные лица. К административной ответственности привлекаются должностные лица, которые не предотвратили расходование средств бюджета не по назначению. Из практики видно, что чаще всего это руководители, их заместители и другие сотрудники автономных и бюджетных организаций, которые вправе визировать финансовую документацию.

Субъективной стороной расходования средств бюджета не по назначению является преднамеренный запланированный характер действий.

В случае установления административного правонарушения, которое предусмотрено ст. 15.14 КоАП РФ, составляется протокол и возбуждается производство по делу об административном правонарушении. В отношении рассматриваемого правонарушения определен специальный срок давности - постановление по делу о расходовании средств

бюджета не по назначению не может быть вынесено, если прошло два года со дня совершения административного правонарушения. Уточним, что до 26 июля 2019 г. этот срок составлял один год, так как в качестве наказания к виновным лицам применяется дисквалификация [1, 138].

Мера наказания за расходование бюджетных средств не по назначению, которая предусмотрена КоАП РФ, представляет собой денежное взыскание - штраф. В настоящий момент размер штрафа за данное административное правонарушение составляет от 20 до 50 тыс. рублей для должностных лиц, для юридических лиц - от 5 до 25% суммы израсходованных в непредусмотренных целях средств бюджета. Должностным лицам денежное взыскание может быть заменено на дисквалификацию сроком от одного до трех лет.

Тем не менее, учитывая все обстоятельства, сегодня разработан проект федерального закона «О внесении изменений в Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях» №04/13/06-19/00092360, который направлен на ужесточение наказаний за расходование средств бюджета не по назначению. Лица, разработавшие данный проект, внесли предложение об установлении административных штрафов за использование средств бюджета не по назначению для должностных лиц в размере от 50 тыс. до 100 тыс. руб. Полагаем, что принятие соответствующих изменений будет способствовать повышению эффективности использования средств бюджета.

УДК: 342.9

Подводя итог вышесказанному, стоит отметить, что порядок привлечения к административной ответственности за использование средств бюджета не по назначению имеет свою специфику, что позволяет отграничивать его от порядка привлечения к бюджетной ответственности за бюджетные нарушения и уголовной ответственности за преступления.

Литература

1. Гюлумян В.Г. Административная ответственность в ретроспективе и перспективе // Административное право и процесс. - 2019. - №7 (128). - С. 137-140.

2. Канунникова Н.Г. Специфика административной ответственности за нецелевое использование бюджетных средств // Безопасность бизнеса. - 2020. - №4. - С. 15-18.

3. Счетная палата в 2021 году выявила более 4 тыс. нарушений на сумму 1,5 трлн рублей. // URL: https://finance.rambler.ru/business/48309244/?utm_content=finance_media&utm_medium=read_more&utm_source=copylink (дата обращения: 16.03.2022).

4. Шутов В.Е. Осуществление государственного финансового контроля главным контрольным управлением Челябинской области: цели, формы, эффективность, проблемы и пути их решения // Государственное регулирование социально-экономических процессов региона и муниципалитета - вызовы и ответы современности. - 2019. - С. 515-520.

Ярцев Валентин Дмитриевич

Студент

ФГБОУВО «Российский государственный университет правосудия»

Пономарев Александр Валерьевич

Кандидат юридических наук, доцент кафедры, административного и финансового права

[DOI: 10.24412/2520-6990-2022-12135-47-49](https://doi.org/10.24412/2520-6990-2022-12135-47-49)

СООТНОШЕНИЕ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ С ИНЫМИ ВИДАМИ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Yartsev Valentin Dmitrievich

Student

FGBOUVO "Russian State University of Justice"

Ponomarev Aleksandr Valerievich

Candidate of judicial science, Associate Professor of the Department of Administrative and Financial Law

THE RATIO OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF THE BUDGET LEGISLATION OF THE RUSSIAN FEDERATION WITH OTHER TYPES OF RESPONSIBILITY

Аннотация

В статье проводится анализ современного состояния бюджетных нарушений. Ставится вопрос о противоречивости толкования бюджетной ответственности, а также ее места в юридической ответственности в целом, изучаются элементы ответственности. Также в статье определяются бюджетные меры принуждения, и вопрос применения данных мер.

Abstract

The article analyzes the current state of budget violations. The question is raised about the inconsistency of the interpretation of budget responsibility, as well as its place in legal responsibility in general, the elements of

responsibility are studied. The article also defines budgetary measures of coercion, and the question of the application of these measures.

Ключевые слова: бюджетный кодекс Российской Федерации, бюджетное законодательство, бюджетные нарушения, ответственность, меры принуждения.

Keywords: budget Code of the Russian Federation, budget legislation, budget violations, liability, enforcement measures.

На правовом уровне за несоблюдение бюджетно-правовых норм установлено несколько видов ответственности. В частности, законодатели предусмотрели три вида, а именно: административную, финансовую и уголовную ответственность. Все эти виды ответственности образуются ввиду непосредственного несоблюдения бюджетного законодательства.

В нашем исследовании мы проанализируем административную ответственность за несоблюдение бюджетного законодательства. В отечественном законодательстве административную ответственность регулирует Кодекс РФ об административных правонарушениях (далее – КоАП РФ).

Если внимательно изучить КоАП РФ, то можно сказать, что на законодательном уровне установлено 19 видов административных правонарушений. Их полный перечень содержится в статьях 15.14 – 15.15.16 КоАП РФ.

Состав административных правонарушений содержит несколько звеньев, в частности: объект, объективная сторона, субъект, субъективная сторона. Если какое-либо звено отсутствует, то и для образования административной ответственности повода нет.

Мы помним, что в КоАП РФ несоблюдение бюджетно-правовых норм не обособляется отдельной главой. Причем, если сопоставить КоАП РФ с Бюджетным кодексом РФ (далее – БК РФ), мы увидим, что перечень составов административных правонарушений в КоАП РФ существенно меньше, чем в БК РФ, который содержит большее количество оснований нарушения бюджетно-правовых норм. Кодекс об административных правонарушениях РФ акцентирует внимание лишь на главных, наиболее существенных правонарушениях, которые чаще других осуществляются на практике.

Несомненно, тот факт, что состав правонарушений, установленный в БК РФ, до сих пор не закреплен в КоАП РФ, является основной причиной того, что должностные лица организаций-получателей бюджетных средств получают возможность уйти от административной ответственности. Ввиду отсутствия требуемых поправок бюджетно-правовых норм формируются условия для халатного отношения должностных лиц, осуществляющих противоправные деяния. Нарушения выражаются в виде отсутствия перечислений бюджетных средств их непосредственным получателям, в виде отсутствия отчетности и других бюджетных документов, а также и иных нарушений в бюджетной области [2, 233].

Тем не менее, применяемые меры к нарушителям бюджетно-правовых норм не гарантируют за-

щиты от беззакония в бюджетных сферах деятельности. На этом основании органы, реализующие бюджеты субъектов РФ и местные бюджеты, должны получить право на разбирательство дел по нарушению административных норм и применять по ним административные наказания.

В частности, большое количество средств резервного фонда из бюджета муниципальных образований перечисляется на непредусмотренные расходы в виде покупки подарков к юбилеям, организации банкетов и праздничных торжеств, премирования руководящего состава, оплаты загранкомандировок и т.п. Помимо того, проверяющими органами не единожды фиксировались ситуации применения направленных федеральным бюджетом денежных средств по их целевому назначению, но с большим превышением допустимых расходов.

К подобным видам ненадлежащего применения денежных средств бюджетными организациями из часто встречающихся на практике относится переназначение с одного кода бюджетной классификации на другой в рамках установленной сметы. Подобное переназначение осуществляется без ведома и каких-либо указаний от распорядителя этих средств [1, 190].

В первую очередь, от правонарушений в бюджетной сфере деятельности страдают социальные сферы общества, которым причиняется огромный вред, так как в бюджет каждого уровня заложено решение вопросов по предоставлению населению главных, первостепенных благ, в частности таких как получение образования, охрана здоровья и социальная политика. На наш взгляд, требуется обязательно и строго привлекать к юридической ответственности за нарушения законодательных норм в бюджетных сферах деятельности. Только такие меры помогут упрочнению бюджетной дисциплины и значительно понизят рост бюджетных правонарушений.

Также следует сказать, что на основании утвержденных положений в Бюджетном кодексе РФ выделяют несколько мер принуждения. К таким относятся: взимание средств, которые были направлены из одного бюджета в другой; истребование платы за использование средств, направленных из одного бюджета в другой; взимание пеней за возврат бюджетных средств после установленных сроков; необоснованная задержка или снижение обеспечения межбюджетных трансфертов (за исключением субвенций).

Если произвести сравнительный анализ норм БК РФ и КоАП РФ, то мы увидим, что нормы КоАП РФ отличаются от норм БК РФ более точной и конкретной формулировкой видов санкций. К данным

видам санкций относят: наложение административного штрафа на должностное или юридическое лицо, дисквалификация должностного лица на установленный период.

Стоит сказать, что за несоблюдение бюджетно-правовых норм ответственность усиливается, увеличивается размер административных штрафов.

В данном исследовании мы решили подробно проанализировать статью 15.15.6 КоАП РФ, так как считаем, что в ней допущены правовые и технические нестыковки. В соответствии с нормами статьи 15.15.6 КоАП РФ должностному лицу вменяется административный штраф, размер которого составляет от десяти тысяч до тридцати тысяч рублей. На наш взгляд, задержка бюджетного отчета значительно отличается от своевременно предъявленного отчета, содержащего ложную информацию, а санкции, применяемые за осуществление этих правовых нарушений, фактически, одинаковы. Поэтому, мы полагаем, что при установлении санкций следует сначала конкретно определить предмет правонарушения, уровень общественной опасности различных видов действий, потенциальных субъектов правонарушений.

Также необходимо уделить внимание финансовой ответственности за несоблюдение бюджетно-правовых норм. К финансово-правовому виду ответственности причисляют вид ответственности, при котором нарушитель финансового законодательства обязан претерпеть надлежащие меры государственного принуждения.

По мнению А.А. Задорожного, финансово-правовая ответственность должна пониматься, как утвержденная нормами финансового права обязанность правонарушителя претерпевать меры государственного принуждения в виде финансовых санкций карательного характера за совершенное им правонарушение в сфере финансовой деятельности государства и местного самоуправления [3, 128].

Противоправные действия в сфере бюджетного законодательства считаются причиной для образования финансово-правовой ответственности, которая является составной частью механизма обеспечения бюджетной безопасности. Для финансово-правовой ответственности характерны следующие отличительные черты: является мерой охраны финансового правопорядка; она закреплена на законодательном уровне финансово-правовыми нормами; образуется вследствие финансовых правонарушений; опирается на меры государственного принуждения; влечет за собой реализацию санкций финансово-правовых норм; осуществляется с помощью охранных норм финансовых правоотношений; используется специальными субъектами.

Далее нам следует проанализировать уголовную ответственность за несоблюдение бюджетно-правовых норм. Уголовная ответственность предусматривается в Уголовном кодексе Российской Федерации (далее – УК РФ) и подразумевает установленные в нем виды наказаний за осуществление преступных деяний. Уголовная ответственность за несоблюдение бюджетно-правовых норм реализу-

ется в уголовно-процессуальной форме. Первоначально организуется предварительное расследование, которое возможно осуществлять в виде предварительного следствия или дознания. Все дела о бюджетных правонарушениях в обязательном порядке должны осуществляться с проведением предварительного следствия.

Противоправные действия уголовно-правовой сферы существенно отличаются от других противоправных деяний. Основным отличительным признаком считается их общественная опасность. В частности, преступление, предусмотренное статьей 285.1 УК РФ, и административное правонарушение, закрепленное статьей 15.14 КоАП РФ, имеют общий объект, который выражается в качестве общественных отношений, возникающих при осуществлении расходов бюджетов бюджетной системы, т.е. интересов государства, а также муниципальных образований, заключающихся в правильном расходовании бюджетных средств.

В качестве предмета преступления выступают бюджетные средства. Объективную сторону преступления и правонарушения составляют одинаковые действия, но при этом обязательное условие для наступления уголовной ответственности заключается в совершении преступлений в крупном либо особо крупном размерах. Субъектами преступления являются должностные лица получателей бюджетных средств. Субъективная сторона уголовно-наказуемых деяний выражается в прямом умысле.

Сравнивая уголовное наказуемое деяние и административное правонарушение, можно сказать, что они имеют идентичные признаки, но различаются по степени общественной опасности совершенного деяния.

Обобщая проанализированное, следует сказать, что в настоящее время в нашем государстве наблюдается существенный рост правонарушений в бюджетной области расходования. Основной гарантией бюджетного обеспечения, соблюдения прав и свобод человека и гражданина в этой сфере является ответственность за несоблюдение бюджетно-правовых норм, благодаря которой решаются важные задачи в сферах публичных доходов и расходов, обеспечения стабильности в бюджетной деятельности, а также охраны общества от нарушений бюджетного законодательства.

Литература

1. Алиева Э.Б., Гаджимурадов Т.Р. Проблемы реализации ответственности за нарушение бюджетного законодательства // Закон и право. - 2021. - №8. - С. 189-191.

2. Брыгина Д.Ю. Ответственность за нарушение бюджетного законодательства // Актуальные проблемы административного, финансового и информационного права. Материалы VII ежегодной Всероссийской конференции. - Ставрополь, 2020. - С. 231-236.

3. Задорожный А.А. Ответственность за нарушение бюджетного законодательства // Правовое образование. Сборник научных статей / Под ред. Б.М. Магомедова, А.И. Вакула. - Ростов-на-Дону, 2021. - С. 126-133.

Colloquium-journal №12(135), 2022

Część 1

(Warszawa, Polska)

ISSN 2520-6990

ISSN 2520-2480

Czasopismo jest zarejestrowany i wydany w Polsce. Czasopismo publikuje artykuły ze wszystkich dziedzin naukowych. Magazyn jest wydawany w języku angielskim, polskim i rosyjskim.

Częstotliwość: co tydzień

Wszystkie artykuły są recenzowane.
Bezpłatny dostęp do elektronicznej wersji magazynu.

Przesyłając artykuł do redakcji, autor potwierdza jego wyjątkowość i jest w pełni odpowiedzialny za wszelkie konsekwencje naruszenia praw autorskich.

Opinia redakcyjna może nie pokrywać się z opinią autorów materiałów.
Przed ponownym wydrukowaniem wymagany jest link do czasopisma.
Materiały są publikowane w oryginalnym wydaniu.

Czasopismo jest publikowane i indeksowane na portalu eLIBRARY.RU,
Umowa z RSCI nr 118-03 / 2017 z dnia 14.03.2017.

Redaktor naczelny - **Paweł Nowak, Ewa Kowalczyk**

«Colloquium-journal»
Wydawca «Interdruk» Poland, Warszawa
Annopol 4, 03-236
Format 60 × 90/8. Nakład 500 egzemplarzy.

E-mail: info@colloquium-journal.org

<http://www.colloquium-journal.org/>